

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014-2020

(wersja robocza styczeń 2020)

Spis treści

ROZDZIAŁ I CHARAKTERYSTYKA LGD	4
Nazwa LGD	4
Zwięzły opis obszaru	4
Potencjał demograficzny	4
Dochody podatkowe gmin	5
Mapa obszaru objętego LSR	5
Uwarunkowania geograficzne	5
Opis procesu utworzenia partnerstwa	6
Opis struktury LGD	7
Opis składu organu decyzyjnego	7
Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym	8
Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie lgd	9
ROZDZIAŁ II PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	10
ROZDZIAŁ III DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI	14
Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup	14
Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości społecznej), branż z potencjałem rozwojowym (informacja o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru)	14
Opis rynku pracy	16
Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego	19
Wskazanie problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk	19
Wykaz wewnętrznej spójności obszaru LSR	21
Uwarunkowania kulturowe	21
ROZDZIAŁ IV ANALIZA SWOT	24
ROZDZIAŁ V CELE I WSKAŹNIKI	26
Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie z analizą SWOT i diagnozą obszaru	26
Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania	29
Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem	29
Specyfika wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych wraz z uzasadnieniem wyboru w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć	32
Źródła pozyskania danych do pomiaru	33
Sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru, uaktualnienia danych	34
Stan początkowy wskaźnika oraz wyjaśnienie sposobu jego ustalenia	34
Stan docelowy wskaźników	34
ROZDZIAŁ VI SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANOWIENIA KRYTERIÓW WYBORU	49
Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych	49
Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru	50
Definicja innowacyjności	52
Projekty grantowe i własne	52
Wysokość wsparcia	53
ROZDZIAŁ VII PLAN DZIAŁANIA	53
ROZDZIAŁ VIII BUDŻET	54
Ogólna charakterystyka budżetu w tym wskazanie funduszy EFSI stanowiących źródło finansowania LSR w latach 2014-2020	54
Krótki opis powiązania budżetu z celami LSR	54
ROZDZIAŁ IX PLAN KOMUNIKACJI	56

ROZDZIAŁ X ZINTEGROWANIE	56
ROZDZIAŁ XI MONITORING I EWALUACJA.....	59
ROZDZIAŁ XII STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	60
WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY	62
ZAŁĄCZNIKI DO LSR.....	63
Załącznik 1 - Procedura aktualizacji LSR	63
Załącznik 2 - Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu	64
Załącznik 3 - Plan działania.....	68
Załącznik 4 - Budżet LSR	74
Załącznik 5 - Plan komunikacji	75
Środki przekazu.	75
Zdefiniowanie grup docelowych.	75
Plan komunikacji.	75
Załącznik 6 - Spis tabel	83

ROZDZIAŁ I CHARAKTERYSTYKA LGD

Nazwa LGD

Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej, zwane dalej Stowarzyszeniem, zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym w dniu 22.08.2008 r. pod nr KRS 0000312036.

Zwięzły opis obszaru

Obszar planowany do objęcia LSR to gminy Baćkowice, Brody, Iwaniska, Łągów, Nowa Słupia, Pawłów i Waśniów. Wszystkie 7 gmin stanowi spójną całość pod względem administracyjnym i geograficznym, łączy je wspólny charakter społeczno-gospodarczy. Gminy te to obszary wiejskie województwa świętokrzyskiego charakteryzujące się niskim uprzemysłowieniem, podobnymi walorami przyrodniczo-kulturowymi stanowiące spójny obszar. Cały obszar Stowarzyszenia znajduje się w granicach administracyjnych Województwa Świętokrzyskiego. Według danych za 2013 r. przedmiotowy obszar zajmuje 810 km². Poniższa tabela przedstawia powierzchnię, całkowitą omawianego obszaru w ujęciu gminnym.

Jednostka terytorialna	Powierzchnia obszaru LGD w podziale na gminy (km ²)
Baćkowice	96
Brody	161
Iwaniska	105
Łągów	113
Nowa Słupia	86
Pawłów	137
Waśniów	112
Razem	810

Źródło: Serwis internetowy Głównego Urzędu Statystycznego – Bank Danych Lokalnych
http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks

Tabela 1 Powierzchnia obszaru LGD w podziale na gminy.

Potencjał demograficzny

Obszar LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej na dzień 31.12.2013 r., według danych GUS, zamieszkiwany był przez 62 310 osoby, z czego 31 037 to kobiety (49,81%), a 31 273 to mężczyźni (50,19%). Podział na kobiety i mężczyzn oscyluje na granicy 50%/50% z niewielkimi odchyleniami, co jest spójne dla całego obszaru.

Jednostka terytorialna	Charakterystyka demograficzna obszaru objętego LSR w podziale na płeć i miejsce zamieszkania (osób)		
	ogółem	mężczyźni	kobiety
Baćkowice	5049	2604	2445
Brody	11180	5466	5714
Iwaniska	6941	3546	3395
Łągów	6978	3565	3413
Nowa Słupia	9673	4809	4864
Pawłów	15394	7730	7664
Waśniów	7095	3553	3542
Razem	62310	31273	31037

Źródło: Serwis internetowy Głównego Urzędu Statystycznego – Bank Danych Lokalnych
http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks.

Tabela 2 Charakterystyka demograficzna obszaru objętego LSR w podziale na płeć i miejsce zamieszkania.

Dochody podatkowe gmin

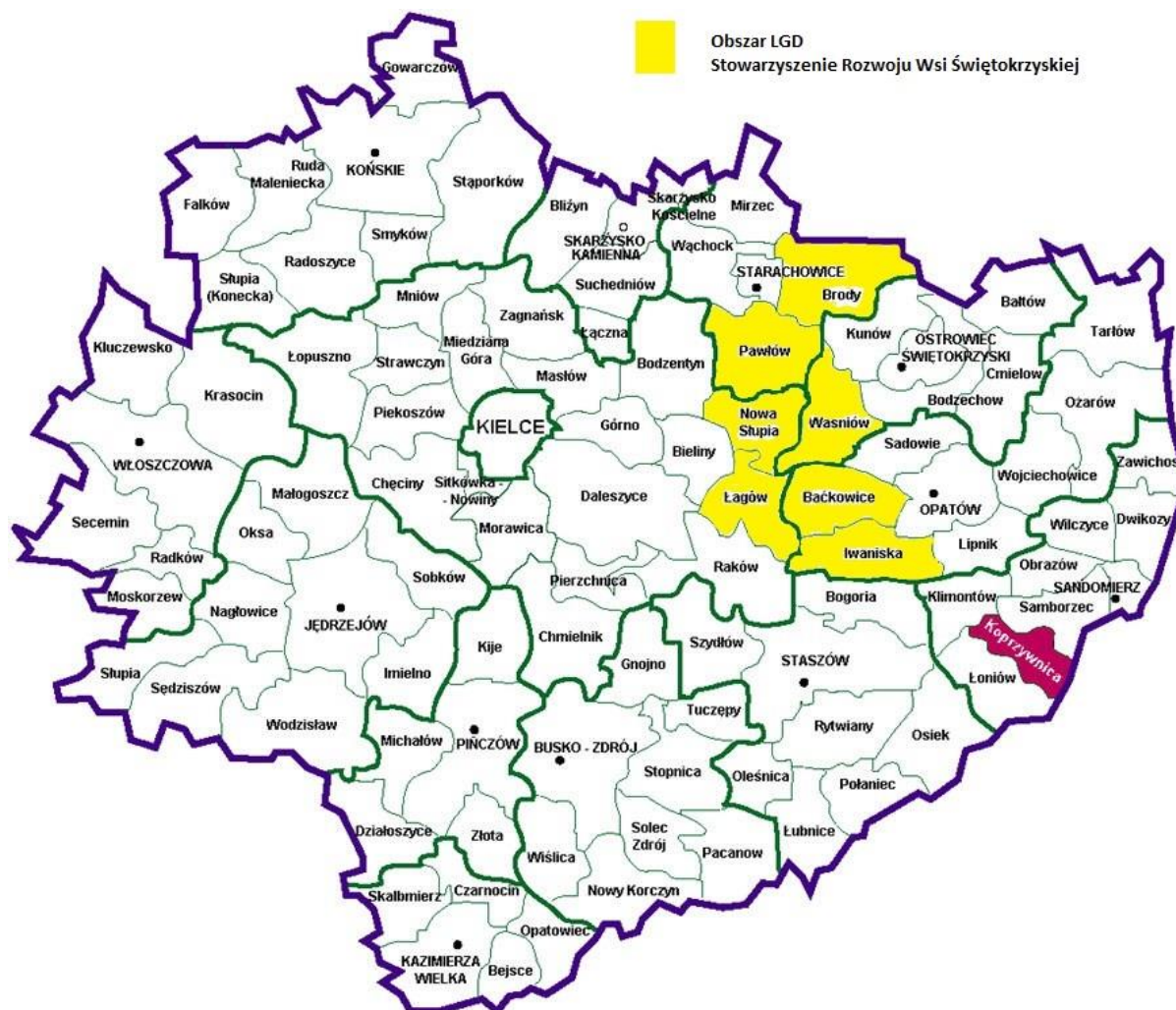
Dochód podatkowy gmin na 1 mieszkańca na obszarze LSR obliczany jako średnia wskaźnika G z gmin tworzących obszar LSR jest znacznie niższy niż średni dochód podatkowy dla województwa świętokrzyskiego obliczonego jako średnia wskaźnika G dla wszystkich gmin województwa.

Nazwa Gminy	Wskaźnik G na 2015 r.
Baćkowice	1 076,58
Brody	771,77
Iwaniska	559,91
Łagów	1 139,95
Nowa Słupia	697,86
Pawłów	625,05
Wasniów	635,68
Średnia LGD	786,69
Średnia województwa	967,97

Źródło: Ministerstwo Finansów: Wskaźnik G - podstawowych dochodów podatkowych na 1 mieszkańca gminy przyjęty do obliczania subwencji wyrównawczej na 2015 r.

Tabela 3 Wartość wskaźnika G dla gmin objętych LSR.

Mapa obszaru objętego LSR

Uwarunkowania geograficzne

Geograficznie obszar objęty LSR położony jest w obrębie Wyżyn Kieleckiej i Sandomierskiej i obejmuje swym zasięgiem wschodnią część Pasma Łysogór oraz zachodnią - Pasma Jeleniowskiego, północno-wschodnią - Pasma

Orłowińskiego, południowo-wschodnią - Pasma Wygielzowskiego i Pasma Bostowskiego. Ich najwyższe wzniesienia tj. Łysiec (595 m n.p.m.), Szczytniak (554 m n.p.m.), Góra Jeleniowska (533 m n.p.m.), Kieł (452 m n.p.m.) decydują o górzystym charakterze terenu. Powyżej zamieszczono mapę Województwa Świętokrzyskiego z podziałem administracyjnym wraz z zaznaczonym obszarem funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania tworzonej przez Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej. Obszar lgd leży na ważnym, krajowym szlaku komunikacyjnym, łączącym Łódź z Lublinem.

Opis procesu utworzenia partnerstwa

Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej zostało powołane na zebraniu założycielskim w dniu 2 lipca 2008 r. Jego utworzenie poprzedzone było kilkoma etapami budowania partnerstwa. Proces ten rozpoczął się w latach 2005 – 2006 w ramach wdrażanego pilotażowego Programu Leader+. Jego rezultatem było powstanie Fundacji Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej (15.01.2006 r.) – lokalnej grupy działania obejmującej obszar gmin Łągów i Nowa Słupia.

Kolejnym etapem budowania partnerstwa było rozszerzenie o następne gminy tj.: Baćkowice, Bogorię, Lipnik, Iwaniska i Waśniów. W takim kształcie pozostało ono do maja 2008 r., kiedy to Rada Gminy Iwaniska podjęła decyzję o wystąpieniu. Automatycznie, poprzez utratę ciągłości terytorialnej odłączone zostały gminy Bogoria i Lipnik. W tym samym czasie rozpoczęto rozmowy z przedstawicielami Gminy Pawłów, które zakończyły się decyzją o przystąpieniu do Stowarzyszenia w dn. 25.06.2008 r.

Dnia 2 lipca 2008 r. w Łągowie, na zebraniu dotychczasowych członków partnerstwa powołane zostało Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej. Członkami założycielami było 7 osób prawnych (Gminy: Baćkowice, Łągów, Nowa Słupia, Pawłów oraz Waśniów, Fundacja Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej, Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Łągów) oraz 20 osób fizycznych.

Od 29 października 2010 r. członkiem stowarzyszenia jest Gmina Brody, a od 23.02.2015 r. ponownie przystąpiła do niego Gmina Iwaniska.

Zarówno pracownicy LGD, Zarząd, jak i członkowie organu decyzyjnego posiadają doświadczenie niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania. Jest to związane z faktem, iż od początku istnienia lgd skład zarządu i większość zespołu pracowników biura pozostają niezmiennie. Ponadto, osoby te posiadają udokumentowane kompetencje zawodowe w różnych obszarach związanych z zarządzaniem, jak również doświadczenie wynikające z wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, oś 4 Leader w latach 2007 -2013. W tym okresie realizowane były m. in. operacje polegające na podniesieniu atrakcyjności turystycznej regionu oraz podniesieniu aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców. Środki przeznaczone na realizację celów i przedsięwzięć w ramach Działania 413 „Wdrażanie LSR” wyniosły 7.659.846,39 zł. Dodatkowo w ramach działania 431 „Funkcjonowanie LGD nabywanie umiejętności i aktywizacja” wykorzystano środki w wysokości 1.598.497,95 zł. W efekcie realizowanych zadań:

- w 12 miejscowościach został uporządkowany obszar przestrzeni publicznej,
- zmodernizowano 5 miejsc małej infrastruktury turystycznej, wydanych zostało 16 publikacji promujących region oraz utworzono 2 serwisy internetowe realizujące taki cel,
- w 3 gospodarstwach agroturystycznych podniesiony został standard wyposażenia,
- wybudowano lub przebudowano podnosząc ich standard 9 obiektów pełniących funkcje sportowe, rekreacyjne i społeczno –kulturalne,
- zrealizowano 16 szkoleń i innych przedsięwzięć edukacyjnych służących podniesieniu aktywności mieszkańców,
- zorganizowano 15 imprez kulturalnych rekreacyjnych i sportowych na obszarze lgd,
- ponad 200 osób otrzymało wsparcie doradcze lub finansowe w celu założenia lub rozwoju działalności gospodarczej.

W ramach programu Leader, Działanie 421 Wdrażanie Projektów Współpracy, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej było grupą koordynującą projekt współpracy 6 partnerskich LGD w zakresie podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru objętego przez partnerskie lgd poprzez wdrożenie liniowego produktu turystycznego „Szlak Przygody”. Łączna wartość dofinansowania w projekcie wyniosła 783.974,36 zł, w tym dla SRWS 154.147,56 zł. W rezultacie projektu powstało ponad 600 km oznakowanego samochodowego szlaku z opisanymi i oznakowanymi głównymi atrakcjami turystycznymi. Ponadto, stworzony został innowacyjny program lojalnościowy skupiający podmioty z różnych branż działające w sferze związanej z turystyką (np. gospodarstwa agroturystyczne, hotele, restauracje, muzea, itp.), dzięki któremu w atrakcyjny dla turystów sposób promowane jest województwo świętokrzyskie.

Inne projekty realizowane przez LDG:

"Wsparcie sieci lokalnych grup działania województwa świętokrzyskiego" - projekt współfinansowany z Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Priorytet V Dobre rządzenie, Działanie 5.4 Rozwój potencjału trzeciego sektora, Poddziałanie 5.4.2 Rozwój dialogu obywatelskiego (kwota dofinansowania 1 095 445,00 zł). W rezultacie realizacji projektu wdrożonych zostało 12 Elektronicznych Systemów Informacji i Oceny e-LGD, umożliwiających elektroniczną obsługę procedury naboru, oceny wniosków i obiegu dokumentów w ramach ogłaszanych konkursów. Zorganizowano po 3 edycje szkoleń dla pracowników i członków lokalnych grup działania

z zakresu: Ekspert Zarządzania Strategicznego oraz Ekspert Marketingu Lokalnego. Została powołana Sieć Lokalnych Grup Działania woj. świętokrzyskiego. Działał również sekretariat sieci wspierający wzmocnienie partnerstwa, stosowanie dobrych praktyk oraz popularyzowanie wiedzy z zakresu marketingu, promocji, zarządzania oraz dialogu społecznego i współpracy z administracją publiczną.

"Rodzice super tacy od jutra idą do pracy" - projekt współfinansowany z Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna, Działanie 1.5 Wspieranie rozwiązań na rzecz godzenia życia zawodowego i rodzinnego (kwota dofinansowania 620 705,70 zł). Był to projekt partnerski, w którym SRWS pełniło rolę lidera. W rezultacie projektu utworzony został klub dziecięcy w gminie Pawłów oraz wsparty rozwój żłobka w Jędrzejowie zapewniających opiekę dla dzieci do lat 3, co umożliwiło wejście lub powrót na rynek pracy rodziców, głównie kobiet, na których zgodnie z wciąż obowiązującymi stereotypami (co zostało stwierdzone w badaniach ankietowych) spoczywa obowiązek opieki nad małymi dziećmi.

Cykl szkoleń pt. "Pozyskiwanie środków na realizację przedsięwzięć społecznych" w ramach Poakcesyjnego Programu Wsparcia Obszarów Wiejskich (PPWOW) (15.000 zł).

"Kreatywni mają szansę" (dofinansowanie 6 211,09 zł) oraz "Akademia Młodego Przewodnika (dofinansowanie 37 000,00 zł) - projekty współfinansowane w ramach programu Równać Szanse prowadzonego przez Polską Fundację Dzieci i Młodzieży finansowanego ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.

Warsztaty edukacyjne w trakcie Dymarek Świętokrzyskich współfinansowane przez Województwo Świętokrzyskie (dofinansowanie projektu w kwocie 17.000,00 zł).

Opis struktury LGD

Obecnie Stowarzyszenie tworzy 7 gmin, 12 przedstawicieli sektora społecznego, 12 przedsiębiorców oraz 63 osoby fizyczne. Łącznie, na dzień 30.12.2015 r. Stowarzyszenie posiada 94 członków. Reprezentacja sektorów przedstawia się następująco:

- Sektor publiczny – 7,4 %,
- Sektor społeczny – 12,8 % ,
- Sektor gospodarczy – 12,8 %,
- Osoby fizyczne – 67,0%.

Sposób rozszerzenia i zmiany składu lokalnej grupy działania określają przepisy § 12 i 13 Statutu Stowarzyszenia. Zgodnie z nimi partnerem mogą zostać osoby fizyczne i prawne oraz jednostki samorządu terytorialnego. Przystąpienie do partnerstwa następuje na drodze uchwały Zarządu Stowarzyszenia po złożeniu deklaracji o przystąpieniu do LGD. W przypadku osób prawnych dodatkowo uchwały organu stanowiącego.

Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej buduje partnerstwo z dużą dbałością o zapewnienie reprezentacji wszystkich grup społecznych wśród członków LGD, a także wśród jej statutowych organów. Właściwa struktura organów LGD zapewnia reprezentację różnych grup interesów, a co za tym idzie zrównoważony rozwój obszaru lgd. Oddolne podejście do budowy strategii i regularnego funkcjonowania w trakcie jej wdrażania pozwala łączyć wiedzę, umiejętności i doświadczenie przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego.

Partnerstwo, wdrażając podejście Leader działa w obszarach związanych z przedsiębiorczością, zasobami ludzkimi, a także dziedzictwem naturalnym, historycznym i kulturowym. Tak szerokie spektrum działania w połączeniu z partycypacją społeczną pozwala zidentyfikować obszary trudne i zaadresować główne problemy w strukturze lrs. Na etapie diagnozy i analizy SWOT zostały zidentyfikowane grupy defaworyzowane oraz główne obszary wymagające wsparcia. Wnioski i planowane działania w tym zakresie są opisane w odpowiednich rozdziałach LSR. Ze względu na małą aktywność wspomnianych grup oraz ich wycofanie z życia społecznego wynikające z uwarunkowań środowiskowych opracowano dedykowane im sposoby komunikacji i włączenia w działania objęte planowanym wsparciem lgd. Informacje na ten temat zawarto w rozdziale poświęconym komunikacji.

Od daty powołania Stowarzyszenie rozszerzało swój skład pozyskując członków zarówno z sektora publicznego, gospodarczego, społecznego jak i mieszkańców obszaru LGD. Dostęp do udziału w partnerstwie był i pozostaje otwarty. Nie były i nie są stosowane żadne ograniczenia lub wykluczenia, które można by uznać za dyskryminujące dla kogokolwiek. Dlatego też nie uznajemy za stosowne kategoryzowanie członków Stowarzyszenia ze względu na przynależność do grup defaworyzowanych i prowadzenie tego rodzaju statystyki. Za ważną uznajemy jednak konieczność dotarcia do nich i udzielenia adekwatnego wsparcia niezależnie od ich członkostwa w LGD. W dużej mierze interesy tych grup społecznych są reprezentowane przez organizacje będące członkami Stowarzyszenia. Bezpośrednia możliwość wypowiedzania się w kwestiach dla nich ważnych stworzona jest poprzez partycypacyjny charakter lrs.

Opis składu organu decyzyjnego

Organem decyzyjnym jest zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia Rada Programowa wybierana na trzyletnią kadencję na Walnym Zebraniu Członków.

W skład Rady Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej wchodzi 14 członków. Zwyczajowo wybieranych jest po 2 przedstawicieli z każdej z gmin - członków Stowarzyszenia.

Dokumentem szczegółowo regulującym funkcjonowanie organu decyzyjnego jest Regulamin Pracy Rady. Zasady w nim określone są kluczowe dla prawidłowego funkcjonowania organu. Precyzyjnie opisane zostały: sposób powoływania i odwoływania członków, zasady zwoływania posiedzeń oraz uczestniczenia w nich, terminy, kompetencje, zakresy odpowiedzialności, zasady publikowania na stronie internetowej protokołów z posiedzeń wraz z podjętymi uchwałami. Wszystko to zabezpiecza przejrzystość pracy tego najważniejszego z punktu widzenia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność organu. Szczególnie istotnymi elementami w jego działaniu jest zagwarantowanie reprezentatywności oraz bezstronności jego członków przy ocenie operacji.

Skład Rady Programowej Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej, zgodnie z zasadą trójsektorowości LGD, odzwierciedla funkcjonujące na obszarze LGD sektory: publiczny, gospodarczy i społeczny, przy jednoczesnym spełnieniu warunku, iż żadna z pojedynczych grup interesów nie jest nadreprezentowana, czyli nie posiada więcej niż 49% głosów. Wśród 14 członków mamy 3 osoby reprezentujące sektor publiczny co stanowi 21,43 % składu Rady, 5 osób z sektora gospodarczego (odpowiednio 35,71%), 3 osoby z sektora społecznego (21,43%) oraz 3 osoby (21,43%) reprezentujące mieszkańców. 13 z 14 członków organu decyzyjnego zamieszkuje na obszarze LGD.

W LGD przyjęto rozwiązania, które gwarantują, iż żadna z grup interesów nie może mieć dominującego wpływu na wybór operacji. Reprezentacja każdego z 3 sektorów jest zapewniona na poziomie oceny poszczególnych wniosków, co szczegółowo reguluje §9 Procedury wyboru i oceny operacji w ramach wdrażania LRS na lata 2014 – 2020 oraz § 10 Procedury wyboru i oceny grantobiorców w ramach wdrażania LSR na lata 2014-2020. Natomiast § 11 ust. 3 Regulaminu Rady zapewnia, że decyzje dotyczące wyboru podejmowane są w składzie wynikającym z obowiązujących przepisów prawa. Procedury wyboru i oceny operacji oraz przeprowadzania konkursów grantowych określają również zasady postępowania w przypadku uzyskania ocen rozbieżnych oraz protestów i odwołań od decyzji Rady. Członkowie Rady podejmują decyzje osobiście, bez możliwości delegowania uprawnień oraz upoważniania osób trzecich do ich reprezentowania. Dotyczy to zarówno oceny wniosków jak również głosowań w ramach wyboru operacji, grantobiorców.

Zachowanie bezstronności jest także, podobnie jak reprezentatywność, czynnikiem uregulowanym przez przyjęte procedury i regulaminy. Zakres zależności, który kwalifikuje członka Rady do wykluczenia z oceny został opisany w §7 ust. 3 Regulaminu Rady. Wszyscy członkowie zobowiązani są przed przystąpieniem do procedury oceny złożyć oświadczenie o bezstronności. Regulamin przewiduje również sankcje i sposób postępowania w przypadku zatajenia istniejących powiązań, które mogły mieć wpływ na bezstronność oceny.

W celu zapewnienia przejrzystości i rzetelności weryfikacji zarówno w obszarze reprezentatywności, jak i bezstronności prowadzony jest rejestr interesów członków organu decyzyjnego.

W celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania Rady oraz unikania sytuacji spornych w zakresie oceny wniosków, jednocześnie w trosce o zapewnienie rzetelnej oceny operacji, Rada Programowa weźmie udział w spotkaniu szkoleniowo informacyjnym dotyczącym kierunków rozwoju i założeń Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014 - 2020. Ponadto, każdorazowo przed rozpoczęciem oceny wniosków w ramach poszczególnych konkursów organizowane będą spotkania szkoleniowe mające na celu omówienie kryteriów wyboru dla poszczególnych operacji oraz sposobu przyznawania punktów w czasie oceny.

Dodatkowo, członkowie Rady mają możliwość korzystania z doraźnych szkoleń w zakresie obsługi elektronicznego systemu e- LGD.

Praca Rady Programowej, podobnie jak innych organów Stowarzyszenia podlega ocenie. Szczegóły dotyczące monitorowanych parametrów, terminów i sposobu oceny zostały opisane w rozdziale XII. Monitoring i ewaluacja.

Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Rada programowa podejmując decyzje o wyborze grantów lub operacji, które będą realizowane w ramach wdrażania przedmiotowej strategii działa w oparciu o:

- Regulamin Pracy Rady Programowej,
- Procedurę wyboru i oceny grantobiorców w ramach wdrażania LSR na lata 2014-2020,
- Procedurę wyboru i oceny operacji w ramach wdrażania LSR na lata 2014-2020,
- Procedurę ustalania kryteriów wyboru grantobiorców i ich zmiany,
- Procedurę ustalania kryteriów wyboru operacji i ich zmiany.

W celu zapewnienia sprawnego i bezbłędnego procesu decyzyjnego Rada Programowa wykorzystuje w trakcie oceny składanych wniosków elektroniczno-informatyczny system e-LGD. System zapewnia zachowanie bezpieczeństwa przetwarzanych danych osobowych jak również prawidłowość przebiegu procesu oceny z obowiązującymi przepisami prawa i procedurami.

Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie Igd

Funkcjonowanie Stowarzyszenia regulowane jest dokumentami zewnętrznymi oraz wewnętrznymi. Do najważniejszych dokumentów zewnętrznych należą:

- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach,
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie,
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006,
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005,
- Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020,
- Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności,
- rozporządzenia wykonawcze do ww. przepisów prawa.

Powyższe dokumenty stanowią prawo obowiązujące Igd, stąd przyjmując poszczególne wewnętrzne regulaminy i procedury stosowano się do zasady niepowielania w nich przepisów, które wynikają z prawa krajowego lub europejskiego. Najważniejsze dokumenty wewnętrzne Stowarzyszenia to:

- Statut Stowarzyszenia, który przyjmowany i zmieniany jest uchwałą Walnego Zebrania, dokument ten w szczególności reguluje: zakres i obszar działalności stowarzyszenia, sposób przyjmowania nowych członków oraz ich prawa i obowiązki, podział kompetencji pomiędzy Walnym Zebraniem, Zarządem, Radą Programową, Komisją Rewizyjną, sposób reprezentacji Stowarzyszenia oraz zarządzania jego majątkiem,
- Regulamin Walnego Zebrania, który przyjmowany i zmieniany jest uchwałą Walnego Zebrania, dokument ten reguluje sposób prowadzenia obrad Walnego Zebrania,
- Regulamin Pracy Zarządu, który przyjmowany i zmieniany jest uchwałą Zarządu, reguluje on szczegółowo sposób zwoływania, przeprowadzania i dokumentowania posiedzeń Zarządu,
- Regulamin Wynagradzania Pracowników Stowarzyszenia, który przyjmowany i zmieniany jest uchwałą Zarządu, określający sposób wynagradzania osób pracujących dla Stowarzyszenia,
- Regulamin Zatrudniania Pracowników, który przyjmowany i zmieniany jest przez Zarząd, określający sposób postępowania w trakcie naboru nowego pracownika,
- Regulamin pracy biura, który przyjmowany i zmieniany jest uchwałą Zarządu, określający najważniejsze zadania w pracy biura Stowarzyszenia,
- Procedura wyboru i oceny grantobirców w ramach wdrażania LSR na lata 2014-2020, która przyjmowana i zmieniana jest uchwałą Rady Programowej, określająca szczegółowo procesy zachodzące podczas przeprowadzanego konkursu grantowego, jak również kompetencje i obowiązki poszczególnych organów statutowych, pracowników Stowarzyszenia związane z prawidłowym jego przeprowadzeniem,
- Procedura wyboru i oceny operacji w ramach wdrażania LSR na lata 2014-2020, która przyjmowana i zmieniana jest uchwałą Rady Programowej, określająca szczegółowo procesy zachodzące podczas przeprowadzanego naboru wniosków o udzielenie wsparcia na operacje, jak również kompetencje i obowiązki poszczególnych organów statutowych, pracowników Stowarzyszenia związane z prawidłowym jego przeprowadzeniem,
- Regulamin Pracy Rady Programowej, który przyjmowany i uchwalany jest uchwałą Rady Programowej, określający szczegółowo: sposób zwoływania, przeprowadzania i dokumentowania posiedzeń Rady Programowej, jak również sposób głosowania w trakcie przeprowadzanej oceny rozpatrywanych wniosków,
- Procedura ustalania kryteriów wyboru grantobirców i ich zmiany, która przyjmowana i zmieniana jest uchwałą Rady Programowej, określająca szczegółowo obowiązki i kompetencje organów statutowych i pracowników Stowarzyszenia w trakcie ustalania kryteriów wyboru grantów,
- Procedura ustalania kryteriów wyboru operacji i ich zmiany, która przyjmowana i zmieniana jest uchwałą Rady Programowej, określająca szczegółowo obowiązki i kompetencje organów statutowych i pracowników Stowarzyszenia w trakcie ustalania kryteriów wyboru.

RODZIAŁ II PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność to oddolne podejście do budowania lokalnej społeczności poprzez wszelkie działania mające na celu aktywizację, w tym gospodarczą, wzmacnianie więzi, budowanie potencjału, zarówno jednostek jak i społeczności. Wdrażając Lokalną Strategię Rozwoju w latach 2014 - 2020 lgd będzie wzmacniać spójność obszaru i pobudzać mieszkańców do działania na jego rzecz. Partycypacja ma w tym kontekście duże znaczenie, buduje poczucie odpowiedzialności i jest katalizatorem rozwoju. Powoduje, że ludzie czują się potrzebni i zaangażowani. Takie podejście gwarantuje wykorzystanie cennych rodzimych zasobów wiedzy oraz doświadczenia poszczególnych członków społeczności, wymaga świadomości i przekonanie, że poprzez udział w podejmowaniu decyzji mamy wpływ na kształtowanie najbliższego otoczenia. Tworzenie strategii w oparciu o lokalne uwarunkowania, z uwzględnieniem specyfiki i unikatowości lokalnej struktury społecznej, otoczenia, kultury i przy udziale lokalnej społeczności stwarza dużo większe szanse na skuteczne jej wdrażanie.

LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej opracowało Lokalną Strategię Rozwoju we własnym zakresie. Niniejszy dokument przygotowano w oparciu o doświadczenie zdobyte przy wdrażaniu programów Leader+ (2005 -2006) oraz oś 4 Leader (2007 – 2013), jak również dzięki ścisłej współpracy ze wszystkimi grupami interesu, jakie funkcjonują na obszarze lgd.

Rozpoczynając prace nad LSR wyróżniono pięć etapów w procesie jej powstawania. Każdy z nich miał swoją specyfikę i dlatego użyte zostały różne metody partycypacji, aby jak najefektywniej komunikować się ze stronami w procesie tworzenia strategii. Ze względu na charakter i zakres informacji jakie były oczekiwane w konsultowaniu poszczególnych etapów tworzenia lsr, poszczególne narzędzia łączyły elementy z różnych etapów. Lokalna społeczność wzięła udział w każdym z ww. etapów.

Na każdym etapie opracowania strategii dokonywano przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji. Wnioski z każdego etapu przekazywane były drogą mailową do członków powołanego uchwałą Zarządu Zespołu ds. opracowania LSR na lata 2014-2020, w jego skład weszli przedstawiciele JST, ngo i przedsiębiorcy (po 2 osoby z każdej z gmin – członków Stowarzyszenia) oraz pracownik lgd. Ponadto wnioski te publikowane były na stronie Internetowej lgd i profilu społecznościowym w ramach Wirtualnego Punktu Konsultacyjnego. Dzięki takiemu podejściu decyzja o odrzuceniu bądź przyjęciu wniosku była szeroko konsultowana. Informacje o sposobie uwzględnienia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji zamieszczone zostały w odpowiadających im rozdziałach strategii.

Etap I – diagnoza obszaru i analiza SWOT

W opracowaniu strategii na lata 2014 – 2020, szczególną wagę przyłożono do diagnozy obszaru. Właściwa analiza sytuacji wyjściowej była kluczowa dla prawidłowego sformułowania celów jakie stawia sobie lgd na najbliższe lata. Dlatego, na etapie diagnozy, Stowarzyszenie oprócz prac własnych korzystało z badania przeprowadzonego przez firmę zewnętrzną (Fundacja Socjometr Laboratorium Rozwiązań Społecznych).

W ramach aktywności mających na celu zebranie niezbędnych informacji w ramach opracowania diagnozy obszaru zrealizowane zostały między innymi:

- Indywidualne wywiady pogłębione (IDI) – objęły pracowników Stowarzyszenia, którzy są również mieszkańcami obszaru lgd (4 osoby, 21.05.2015 r.);
- Zogniskowane wywiady grupowe (FGI) – 2 badania w grupach focusowych – Zarząd oraz Rada Programowa (łącznie 12 osób, 21.05.2015 r.);
- Warsztaty konsultacyjne, których uczestnikami byli mieszkańcy i przedstawiciele ngo, zrealizowane w poszczególnych gminach (21.05.2015 r. – Brody -12 osób; Nowa Słupia – 8 osób; 22.05.2015 r. – Waśniów – 11; Łągów – 8; Pawłów – 15; Baćkowice – 8);
- Ankieta - jeden z ważniejszych elementów włączenia mieszkańców na etapie diagnozy ze względu na skalę, zasięg i zakres konsultacji. Przeprowadzona została przez pracowników lgd, z zachowaniem zasady losowości na reprezentatywnej grupie mieszkańców obszaru (05/06.2015 r. – 150 osób);
- Ankieta internetowa (CAWI) - przeprowadzona wśród uczniów klas III gminazjum (05/06.2015 r. – 90 osób). Z naszej analizy wynika, iż młodzież jest specyficzną grupą na obszarach wiejskich, która może być zagrożona wykluczeniem społecznym i jest identyfikowana jako grupa defaworyzowana. Dlatego też zapoznanie się z opiniami młodych ludzi na temat ich potrzeb, szczególnie w zakresie spędzania wolnego czasu, co wiąże się bezpośrednio z możliwościami rozwoju w miejscu zamieszkania było istotne z punktu widzenia lsr;
- Arkusz pomysłów - zastosowany jako forma konsultacji dotyczącej potrzeb. Badanie przeprowadzono wśród jednostek samorządu terytorialnego (03.2105 r. uzyskując informację zwrotną z 5 gmin) oraz organizacji pozarządowych (08.2015 r., odpowiedziało 12 ngo);
- Grupy Przedstawicielskie – metoda została wykorzystana w odniesieniu do przedsiębiorców z obszaru lgd, zorganizowano 2 spotkania (29.05.2015 r. w Pawłowie - 67 osób oraz 16.06.2015 r. w Ujeździe - 8 osób);

Dzięki tak różnorodnym metodom partycypacji uzyskano szczegółowy obraz sytuacji na obszarze lgd. Ankiety, spotkania i konsultacje zapewniły reprezentację wszystkich grup interesów, co przełożyło się na obiektywizm oceny,

a uzyskane informacje pozwoliły określić główne problemy i potrzeby, zidentyfikować grupy potrzebujące wsparcia oraz zweryfikować sposoby i kanały komunikacji.

W ramach opracowania analizy SWOT dla obszaru lgd przeprowadzono:

- Konsultacje Pisemne – metoda skierowana do JST, ankieta/formularz do wypełnienia w standardowym formacie tabeli SWOT (08.2015 r.; informacja zwrotna z 7 gmin);
- Panel Ekspertów – grupa powołana jako zespół ds. opracowania LSR 2014 – 2020. Jednocześnie, wszyscy członkowie zespołu byli mieszkańcami obszaru lgd. Tak dobrana grupa przedstawicieli, reprezentowała różne grupy interesu spełniając rolę ekspercką dzięki doświadczeniu w różnych dziedzinach życia społecznego (forma konsultacji – spotkanie/dyskusja 07.09.2015 r. – 6 osób). Należy podkreślić, że po każdym spotkaniu panelu ekspertów zebrane informacje były rozsyłane drogą mailową do wszystkich jego członków, tak aby osoby nieobecne na spotkaniu mogły zapoznać się z wnioskami z niego i przesłać swoje uwagi;
- Mobilny Punkt Konsultacyjny – zorganizowany w każdej z gmin obszaru lgd, metoda adresowana do mieszkańców i przedstawicieli ngo z terenu danej gminy. Formą zbierania informacji była ankieta zawierająca pytania otwarte (co w gminie się podoba, co się nie podoba, co jest szansą na rozwój, a co zagrożeniem). Dаты konsultacji i liczba wypełnionych ankiet: Brody 01.09.2015 r., 5 szt.; Pawłów – 02.09.2015 r., 5 szt.; Iwaniska 02.09.2015r., 25 szt., Baćkowice 03.09.2015 r., 7szt.; Łagów 03.09.2015 r. 19 szt., Nowa Słupia 04.09.2015 r., 36 szt.; Waśniów 06.09.2015 r., 8 szt.
- Wirtualny Punkt Konsultacyjny – aktywność na stronie internetowej Stowarzyszenia, stronach internetowych gmin oraz portalu społecznościowym Facebook. Wiadomości na temat aktualnego etapu prac nad lsr z linkiem do dokumentu z analizą SWOT i informacją o możliwości przesyłania uwag, komentarzy, uzupełnień (08.2015 r.). Liczba osób, do których dotarła informacja 16.581; liczba osób, które zareagowały – 19.

Użycie powyższych metod włączenia społecznego na etapie analizy SWOT wykazało, iż partycypacja nie jest jednakowo skuteczna na wszystkich etapach procesu. O ile w gronie ekspertów oraz JST uzyskano oczekiwany wkład w analizę, o tyle wśród mieszkańców ten obszar był trudny do zdefiniowania, a określenie szans, czy zagrożeń nastroczało trudności. Pomimo dużej liczby uzyskanych ankiet, informacje w nich zawarte nie wniosły informacji innych niż uzyskane od tej grupy społecznej na etapie diagnozy.

Etap II – określanie celów i wskaźników LSR oraz opracowanie planu działania.

Na podstawie diagnozy oraz analizy SWOT zostały sformułowane cele dla lokalnej strategii rozwoju na lata 2014 - 2020 oraz określone przedsięwzięcia, które zgodnie z uzyskanymi informacjami zostały uznane za kluczowe dla ich osiągnięcia. Na tym etapie, w celu ich weryfikacji skorzystano z poniższych metod:

- Panel Ekspertów – spotkanie 15.10.2015 r., Łagów, 6 osób, wnioski z panelu zostały rozesłane drogą mailową do wszystkich jego członków, tak aby osoby nieobecne na spotkaniu mogły zapoznać się z nimi i przesłać swoje uwagi;
- Budżet partycypacyjny – działanie dotyczyło priorytetyzacji obszarów zgłoszonych w ramach Arkusza Pomysłów przez organizacje pozarządowe na etapie diagnozy obszaru. Promocja wydarzenia odbyła się poprzez strony internetowe gmin oraz SRWS. Przeprowadzono głosowanie za pomocą narzędzi stron internetowych (termin – 08.2015 r.– liczba oddanych głosów – 122).
- Spotkania konsultacyjne z mieszkańcami – forma dyskusji warsztatowej (Brody – 20.10; 16 osób; Nowa Słupia – 22.10; 3 osoby; Iwaniska – 21.10; 6 osób; Łagów – 23.10; 3 osoby; Pawłów – 26.10; 6 osób; Waśniów – 27.10; 15 osób; Baćkowice – 28.10; 7 osób)
- Mobilny punkt konsultacyjny – forma - ankieta z zamkniętą listą przedsięwzięć, cel: wybór pięciu priorytetów (termin realizacji – październik 2015 r.; liczba ankiet: Brody –17; Iwaniska – 11; Łagów – 11; Pawłów – 15; Waśniów – 14; Baćkowice – 7);
- Wywiady pogłębione – działanie zrealizowane przez Dyrektora SRWS, spotkania zostały przeprowadzone z każdym z wójtów i pracowników odpowiedzialnych za inwestycje gmin należących do lgd (03.11.2015 r. - Pawłów i Brody; 04.11. – Nowa Słupia i Waśniów; 05.11 – Iwaniska i Baćkowice; 06.11 – Łagów).
- Wirtualny punkt konsultacyjny – działanie o szerokim zakresie i oddziaływaniu. Ankieta w wersji elektronicznej była umieszczona na stronach www. Stowarzyszenia oraz gmin, dodatkowo była promowana jako wydarzenie na portalu społecznościowym Facebook (592 osoby wykazały aktywność; 26 osób oddało głosy na preferowane przedsięwzięcia);

Włączenie lokalnej społeczności na drugim etapie opracowania lsr spotkało się z dużym zainteresowaniem oraz odzewem. Wybór priorytetów spośród listy zidentyfikowanych obszarów, które w różnym zakresie wymagają wsparcia lub interwencji był istotny dla mieszkańców i innych grup interesu z obszaru lsr. Metody partycypacji były dobrane właściwie, a formy zbierania danych odpowiadały uczestnikom wydarzeń. Zarówno Panel ekspertów jak i spotkania konsultacyjne z mieszkańcami dały możliwość dyskusji nad sformułowaniem celów i przedsięwzięć. Pozostałe metody pozwoliły na wyłonienie zagadnień najbardziej istotnych poprzez analizę wyników ilościowych. Były one również podstawą do alokacji środków w budżecie lsr w sposób, który zapewnia realizację zadań najistotniejszych z punktu widzenia poszczególnych grup interesu obszaru lgd.

Etap III – opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru

Zasady wyboru operacji i kryteria wyboru zostały wstępnie opracowane przez zespół pracowników lgd na podstawie analizy wniosków z Etapu I i II. Założeniem było takie ich sformułowanie, które odpowiadać będzie w możliwie najlepszy sposób na zgłaszane problemy, a co za tym idzie pozwoli na zrealizowanie zdefiniowanych celów lsr. Następnie, projekt kryteriów wyboru i zasad wyboru operacji został poddany konsultacjom. Zastosowano poniższe metody partycypacji:

- Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) – spotkanie warsztatowe z przedstawicielami jst - 23.07.2015 r. Nowa Słupia, liczba uczestników 10
- Indywidualne wywiady telefoniczne (CATI) – dyskusja na podstawie uprzednio dostarczonych drogą mailową materiałów (termin 12-27.11.2015 r. – członkowie zarządu SRWŚ, Zespół ds. opracowania LSR na lata 2014-2020, wójtowie gmin objętych LSR – 23 osób)
- Wywiady pogłębione – działania zrealizowane przez Dyrektora SRWŚ, spotkania zostały przeprowadzone z każdym z wójtów i pracowników odpowiedzialnych za inwestycje w gminach należących do lgd (03.11.2015 r. - Pawłów i Brody; 04.11. – Nowa Słupia i Waśniów; 05.11 – Iwaniska i Baćkowice; 06.11 – Łagów).
- Panel ekspercki – spotkanie Zespołu ds. opracowania LSR na lata 2014-2020 (analiza wniosków z konsultacji, uzgodnienie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru; 14.12.2015 r.; 7 osób).

Etap IV – opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji

Ze względu na specyfikę tego elementu strategii zastosowane w tym etapie metody partycypacji skierowane były do węższej grupy odbiorców, która w latach 2007 -2013 była włączona we wdrażanie lsr, co pozwoliło na uzyskanie merytorycznych informacji zwrotnych ze względu na doświadczenie w badanym obszarze. Zastosowane metody partycypacji:

- Burza mózgów – warsztat pracowników biura oraz mieszkańców obszaru lgd, informację i zaproszenie na spotkanie zamieszczono na stronie internetowej SRWŚ (termin październik 2015 r.; 8 osób)
- Indywidualny wywiad pogłębiony (IDI) – przeprowadzony przez Dyrektora SRWŚ w biurze stowarzyszenia z przewodniczącym Rady Programowej (termin: listopad 2015; 1 wywiad).
- Konsultacje społeczne – działanie objęło prezentację i dyskusję na temat planowanych zasad monitorowania wdrażania lsr oraz sposobów, zakresu i terminów ewaluacji. W spotkaniu wzięły udział 32 osoby. Termin i miejsce: 02.12.2015 r., Iwaniska; w ramach nadzwyczajnego walnego zebrania członków SRWŚ).
- Panel ekspercki – spotkanie Zespołu ds. opracowania LSR na lata 2014-2020 (podsumowanie wniosków z konsultacji, uzgodnienie planu monitoringu i ewaluacji; 14.12.2015 r.; 7 osób).

Etap V – przygotowanie planu komunikacyjnego

Komunikacja jest kluczowym elementem efektywnego wdrażania strategii, aby spełniała swoją rolę musi odbywać się dwukierunkowo i dostarczać informacji dla bieżącego zarządzania procesem jak również dla oceny, ewaluacji i wprowadzania ewentualnych korekt. Preferencje dotyczące środków przekazu były konsultowane równolegle z innymi etapami przygotowania lsr. Metody zastosowane w szczególności:

- Ankieta – badanie preferowanych form komunikacji przeprowadzone przez pracowników lgd (czerwiec 2015 r.; 150 respondentów)
- Wywiady telefoniczne (CATI) (październik 2015 r.; 15 wywiadów z losowo wybranymi przedstawicielami różnych grup interesu będących członkami SRWŚ – jst, ngo, osoby fizyczne).
- Ankieta w wersji elektronicznej (CAWI) – narzędzie wykorzystane na stronie www.lgd.srws.pl październik 2015 r.; 17 respondentów)
- Konsultacje społeczne - działanie objęło prezentację i dyskusję na temat planowanych działań komunikacyjnych zarówno w zakresie czasu jak i wybranych narzędzi komunikacji. (Termin i miejsce: 02.12.2015 r., Iwaniska; w ramach nadzwyczajnego walnego zebrania członków SRWŚ, liczba uczestników – 32).
- Panel ekspercki – spotkanie zespołu ds. opracowania lsr (analiza wniosków z konsultacji, uzgodnienie planu komunikacji; 14.12.2015 r.; 7 osób)

Wykazane powyżej metody konsultowania poszczególnych elementów lsr każdorazowo dostarczały informacji istotnych z punktu widzenia poprawy warunków funkcjonowania na obszarze lgd. Zgromadzone dane, w postaci ankiet, wywiadów czy opinii były szczegółowo analizowane i stanowiły podstawę do opracowania lokalnej strategii rozwoju. Zespół ds. opracowania lsr po zapoznaniu się z materiałami z konsultacji i danymi statystycznymi dla obszaru lgd dokonał analizy wniosków i podjął decyzje dotyczące ich przyjęcia lub odrzucenia.

Podczas badania ewaluacyjnego 82% ankietowanych oceniło, iż najważniejszą potrzebą jest poprawa sytuacji na rynku pracy, brak atrakcyjnych miejsc pracy wskazywany był również jako jeden z głównych problemów w analizie SWOT. Taki stan rzeczy potwierdzają również dane statystyczne i wnioski ze spotkań z przedsiębiorcami. Dlatego też tworzenie nowych miejsc pracy poprzez zakładanie nowych firm i rozwój istniejących zostało uznane za główny

cel lsr na lata 2014-2020. Będzie ono wzmocnione poprzez działania mające na celu kształtowanie postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych.

Jednocześnie przyjęto wnioski o wyborze grup de faworyzowanych zgodnie z wynikami konsultacji społecznych. Wynika z nich, iż najbardziej potrzebującymi wsparcia są: młodzież po ukończeniu szkoły, która nie może znaleźć zatrudnienia (29% wskazań), bezrobotni, osoby z trudną sytuacją ekonomiczną (22%) i kobiety, które pozostają długotrwale bez pracy po urodzeniu dziecka (18%). Grupy te będą preferowane w kryteriach wyboru operacji. Inne grupy społeczne potrzebujące wsparcia i zagrożone wykluczeniem społecznym będą mogły uzyskać wsparcie z innych programów za pośrednictwem działających na obszarze lgd organizacji pozarządowych. Koncentracja działań lgd w obszarze związanym z gospodarką pozwoli na efektywne wykorzystanie środków i powinna przełożyć się na odczuwalną poprawę sytuacji na rynku pracy w latach 2016 -2022.

Poza obszarem związanym z zatrudnieniem często pojawiały się potrzeby związane z infrastrukturą, jak budowa dróg, chodników, oświetlenia ulicznego czy sieci kanalizacyjnej. W tym zakresie wnioski z konsultacji zostały odrzucone ze względu na brak możliwości finansowania tego rodzaju inwestycji w ramach PROW, w związku z powyższym działania w tym obszarze nie będą wspierane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju. Dane dotyczące tych zagadnień zgromadzone w czasie konsultacji zostały udostępnione właściwym urządzeniom gmin.

Odrzucone zostały również wnioski dotyczące zagospodarowania zbiorników wodnych i finansowania budowy małych elektrowni fotowoltaicznych. Są to przedsięwzięcia mocno uzależnione od czynników zewnętrznych i regulacji prawnych, na które lgd nie ma możliwości oddziaływania. Podjęcie tego rodzaju przedsięwzięć obciążone jest dużym ryzykiem braku realizacji wskaźników produktów.

Przyjęte zostały wnioski dotyczące cennych walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych i możliwości ich wykorzystania do budowy potencjału turystycznego regionu. LSR obejmie wsparcie działań związanych z tworzeniem infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz szeroko pojętej promocji obszaru lgd. Szczegółowe odniesienie do rezultatów konsultacji i przyjętych lub odrzuconych wnioskach zostało zawarte w poszczególnych rozdziałach dokumentu.

Spółeczność lokalna będzie zaangażowana również na etapie wdrażania, monitorowania i ewaluacji strategii. Już w poprzednim okresie programowania przyjęta została zasada corocznego przedstawiania na sesjach rad poszczególnych gmin sprawozdania z działalności Stowarzyszenia, wdrażania LSR, jak również planów na kolejny rok. Spotkania te będą kontynuowane w nowym okresie programowania. Ponieważ w sesjach oprócz radnych uczestniczą sołtysi, dyrektorzy jednostek organizacyjnych gminy, mieszkańcy jest to najskuteczniejszy w naszej ocenie sposób cyklicznego zbierania oczekiwań dot. sposobu pracy i wdrażania LSR, jak również oceny dotychczasowych działań.

Oczekujemy, iż osoby które włączyły się w proces tworzenia strategii będą również zainteresowane uczestnictwem w kolejnych etapach związanych z jej realizacją. Zakładamy, iż zaplanowane aktywności będą angażowały lokalną społeczność, a dostosowanie metod przekazywania informacji i uzyskiwania informacji zwrotnej pozwoli na systematyczne zwiększanie zainteresowania tego rodzaju udziałem w życiu lokalnej społeczności. Istotne jest włączenie w proces decydowania o wprowadzaniu ewentualnych zmian. Coraz szersze stosowanie metod partycypacji w różnych aspektach życia powinno prowadzić do budowania świadomości, iż procesy zachodzące w naszym otoczeniu mają swoje przyczyny i skutki (np. trudna sytuacja na rynku pracy nie jest stanem samym w sobie, ale jest skutkiem czegoś i do czegoś prowadzi, a interwencje podejmowane w tym zakresie mają przełożenie na zmianę sytuacji).

Dzięki partycypacji spodziewamy się osiągnąć zmianę zachowań i zwiększenie aktywności mieszkańców obszaru. Strategia, która powstała przy udziale lokalnej społeczności ma szansę ją zmobilizować do dalszego działania, gdyż ludzie chętniej organizują się wokół problemów, które uważają za istotne. Ponadto lokalna społeczność jest świadoma specyficznych okoliczności i uwarunkowań, w oparciu o nie proponuje skuteczne i lepsze ekonomicznie rozwiązania. Pytanie o opinie i pomysły może dać nowe spojrzenie na realizowane zadania, także w trakcie wdrażania strategii. Zawsze istnieje szansa na nowe podejście i zmianę dotychczasowych, standardowych metod. Partycypacja jest szansą na innowacje, jeżeli tylko zachęcimy do włączenia się i wyrażenia opinii osoby, które na co dzień nie zajmują się danym obszarem. Aby zapewnić efektywne wdrażanie lsr zaplanowane zostały działania związane z monitorowaniem, które zakładają partycypację w poszczególnych obszarach wdrażania strategii. Działania te będą realizowane zgodnie z założeniami, a wnioski z interakcji z beneficjentami strategii będą uwzględniane na bieżąco. Dodatkowo, takie podejście pozwoli wypracować najefektywniejsze metody partycypacji w odniesieniu do poszczególnych grup interesu i zakresu współpracy.

ROZDZIAŁ III DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup.

Podczas badania ewaluacyjnego LGD aż 82 % ankietowanych oceniło, iż najważniejszą potrzebą jest poprawa sytuacji na rynku pracy. Stąd, jako wniosek przyjęty z konsultacji uznano, że grupą szczególnie istotną z punktu widzenia poprawy sytuacji na rynku pracy i realizacji LSR są przedsiębiorcy oraz osoby planujące uruchomienie działalności gospodarczej, gdyż to oni tworzą miejsca pracy. W celu wsparcia wskazanych grup przyjęto instrumenty w postaci dotacji na założenie lub rozwijanie działalności gospodarczej. Realizowane będzie również przedsięwzięcie którego celem będzie kształtowanie postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych.

Ponadto we wspomnianym badaniu mieszkańcy wskazali, iż grupami de-faworyzowanymi na obszarze LGD są: młodzież po ukończeniu szkoły, która nie może znaleźć zatrudnienia (29% wskazań), bezrobotni, osoby z trudną sytuacją ekonomiczną (22%) i kobiety, które pozostają długotrwale bez pracy po urodzeniu dziecka (18%).

Wobec powyższego do grup de-faworyzowanych zaliczani będą:

- bezrobotni,
- osoby, które w roku ogłoszenia naboru wniosków nie ukończą 35 lat,
- kobiety powracające na rynek pracy po okresie związanym z wychowaniem dzieci.

W celu wsparcia grup de-faworyzowanych zostały przygotowane kryteria wyboru operacji, które preferują osoby z tych grup. Analizując statystyki liczby osób bezrobotnych i liczby osób pracujących na obszarze LGD można stwierdzić, iż sytuacja mężczyzn jest trudniejsza. Mężczyźni stanowią większą grupę bezrobotnych (2 896 osób) niż kobiety (2 301), także wśród pracujących jest mniej mężczyzn (2079) niż kobiet (2175). W związku z powyższym w stosowanych kryteriach wyboru zastosowano preferencje dla mężczyzn, aby zwiększyć ich szanse na poprawę sytuacji na rynku pracy.

Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości społecznej), branż z potencjałem rozwojowym (informacja o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru).

Według danych GUS w 2014 r. na terenie objętym LSR było zarejestrowanych 3236 przedsiębiorstw. Z czego 3151 to mikroprzedsiębiorstwa, 121 to małe firmy, 18 średnie przedsiębiorstwa i zaledwie 1 podmiot sklasyfikowany jako duże przedsiębiorstwo.

Na przedmiotowym obszarze zdecydowanie przeważają mikroprzedsiębiorstwa prowadzone przez osoby fizyczne, zatrudniające zazwyczaj nie więcej niż 9 osób. Tendencja taka jest charakterystyczna dla całego obszaru planowanego do objęcia LSR. Tylko nieliczne przedsiębiorstwa na tym terenie zatrudniają więcej niż kilkanaście osób. Znamienne jest, że wśród największych pracodawców całego obszaru są gminy tworzące miejsce pracy w swych jednostkach organizacyjnych. Dominacja mikroprzedsiębiorstw jest charakterystyczna dla każdej z gmin objętej LSR co stanowi o spójności gospodarczej obszaru. Poniżej przedstawiono tabelę z zestawieniem liczby zarejestrowanych podmiotów ze względu na wielkość prowadzonej działalności pod względem liczby zatrudnionych osób. Tendencję wzrostową możemy zaobserwować jedynie w grupie mikroprzedsiębiorstw.

Jednostka terytorialna	ogółem			0 – 9			10 – 49			50 – 249			250 – 999		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012 2	2013 3	2014 4	2012 2	2013 3	2014 4	2012 2	2013 3	2014 4
Baćkowice	210	213	212	198	200	199	12	13	13	0	0	0	0	0	0
Brody	630	662	666	595	626	629	30	31	32	4	4	4	1	1	1
Iwaniska	314	316	338	306	307	330	7	8	7	1	1	1	0	0	0
Łagów	383	401	427	368	386	413	13	13	12	2	2	2	0	0	0
Nowa Słupia	587	589	587	554	556	559	28	28	24	5	5	4	0	0	0
Pawłów	732	785	782	703	758	752	24	22	24	5	5	6	0	0	0
Waśniów	258	270	279	247	259	269	10	10	9	1	1	1	0	0	0
Razem	3114	3236	3291	2971	3092	3151	124	125	121	18	18	18	1	1	1

*Źródło: Serwis internetowy Głównego Urzędu Statystycznego – Bank Danych Lokalnych
http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks*

Tabela 4 Zarejestrowane podmioty prowadzące działalność gospodarczą ze względu na liczbę zatrudnionych osób.

W 2014 r. w lokalnej gospodarce dominowały firmy wpisane do rejestru REGON w Sekcji G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, wyłączając motocykle, stanowią one 32,21% zarejestrowanych firm. Następną grupę stanowią firmy z Sekcji F- Budownictwo - 19,72% firm. Trzecią najliczniejszą grupę firm stanowią firmy z Sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe 10,15%. Analizując dane statystyczne dla wszystkich 7 gmin

wchodzących do obszaru objętego LSR w latach 2009-2014 można stwierdzić, iż są to branże dominujące i kluczowe, które najbardziej dynamicznie rozwijają się. Poza drobnymi odchyleniami wynikającymi z indywidualnego charakteru każdej gminy jest to spójna cecha dla wszystkich gmin objętych działaniem LGD. Wysoką pozycję w zestawieniu notują również firmy w sekcjach: A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (3,95%), H Transport i gospodarka magazynowa, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (3,19) oraz S i T – Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby (6,96%).

Na podstawie danych statystycznych można stwierdzić, iż liczba nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych z roku na rok rośnie, co wskazuje na przedsiębiorcze społeczeństwo obszaru LSR. Wskazana cecha podawana była również jako mocna strona w trakcie przeprowadzanych konsultacji SWOT. Mieszkańcy wymieniali również jako mocne strony: dobrze rozwinięte przetwórstwo mięsne, dobrze rozwinięte przetwórstwo drewna, liczne firmy budowlane, rozwinięty przemysł kopalni kruszywa, co koreluje z danymi statystycznymi. W trakcie konsultacji mieszkańcy wskazali jako słabą stronę brak zorganizowanego przetwórstwa rolno-spożywczego, w szczególności przetwórstwa owoców i warzyw. Obszar LGD to tereny rolnicze, na których znaczna część mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa. Brak firm z branży przetwórstwa rolno-spożywczego, w szczególności owoców i warzyw utrudnia im zbyt wyprodukowanych płodów rolnych i specjalizację w produkcji rolnej. Wszystko to niekorzystnie wpływa na dochody rolników.

Na bazie analizy powyższych informacji i danych, zdecydowano, że w ramach LSR w sposób szczególny wsparte zostaną firmy z Sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe. Są one w gronie najliczniej występujących na obszarze LGD, w których powstaje najwięcej miejsc pracy, zatem istnieją naturalne czynniki sprzyjające ograniczaniu skutków bezrobocia.

Potrzeby związane z powstaniem lub rozwojem firm przetwórstwa rolno-spożywczego również wpisują się w tę kategorię. Podejście takie zgodne jest z nową polityką UE mającą na celu reindustrializację Europy, która sprzyja generowaniu stabilnych i wysokodochoodowych miejsc pracy. Jednym z wniosków przyjętych z konsultacji jest wsparcie przede wszystkim podmiotów generujących więcej miejsc pracy. W tym celu zostanie zastosowane kryterium wyboru operacji, dotyczących inwestycji w przedsiębiorstwach, których zakres działalności odpowiada Sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe.

Przedsiębiorczość społeczna na obszarze LGD nie stanowi istotnego czynnika rozwoju lokalnego. Według statystyk GUS w 2014 r. na obszarze LSR było zarejestrowanych 9 spółdzielni i 1 fundacja przy czym liczby te spadły w stosunku do lat ubiegłych. Liczba stowarzyszeń w 2014 r. wzrosła i wynosiła 137 jednak znikoma ilość z nich prowadzi działalność gospodarczą czy odpłatną. Analiza własnych doświadczeń z realizacji projektów wspierających III sektor w zakresie przedsiębiorczości społecznej na obszarze LGD wskazuje, iż ten sposób aktywizacji lokalnej nie jest efektywny pod względem nakładów i osiągniętych rezultatów. W związku z powyższym LSR nie przewiduje przedsięwzięć ukierunkowanych bezpośrednio na wsparcie przedsiębiorczości społecznej.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Wskaźnik % dla roku 2014
ogółem	2924	3127	3048	3114	3236	3291	100,00
nowo zarejestrowane	299	400	298	396	364	375	11,39
wyrejestrowane	290	208	370	266	249	283	8,60
Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	115	112	116	117	132	130	3,95
Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie	1	1	1	1	1	1	0,03
Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe	302	312	315	327	334	334	10,15
Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	2	3	1	1	3	3	0,09
Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	10	10	11	10	12	12	0,36
Sekcja F – Budownictwo	575	623	591	608	636	649	19,72
Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	977	1051	1020	1036	1047	1060	32,21

Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa	195	191	173	165	169	167	5,07
Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	98	96	89	93	89	91	2,77
Sekcja J – Informacja i komunikacja	15	18	19	19	23	26	0,79
Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	62	69	69	64	67	65	1,98
Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	49	54	54	15	15	16	0,49
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	79	92	97	104	106	105	3,19
Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	33	41	46	44	60	73	2,22
Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	55	55	56	55	55	56	1,70
Sekcja P – Edukacja	97	100	97	132	134	127	3,86
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	59	63	63	76	94	94	2,86
Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	42	42	44	44	49	53	1,61
Sekcja S i T – Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	158	194	186	203	210	229	6,96
Sekcja U – Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0	0	0	0	0	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z serwisu internetowego Głównego Urzędu Statystycznego – http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks

Tabela 5 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według sekcji PKD.

Opis rynku pracy.

Porównując dane statystyczne na dzień 31 XII 2013 r. dla obszaru LGD, województwa świętokrzyskiego i całego obszaru Polski widzimy, iż obszar LGD w obszarze rynku pracy ma znacznie trudniejszą sytuację. Na obszarze LGD SRWŚ znaczną grupę stanowią osoby bezrobotne łącznie 5 197 osób co stanowi 13,34 % osób w wieku produkcyjnym analogicznie w województwie świętokrzyskim ten udział bezrobotnych wynosi 11,3 % natomiast w Polsce jedynie 8,8 %. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce wynosiła w tym czasie 13,4 %, w województwie świętokrzyskim 16,6 % natomiast liczona analogicznie jak stopa bezrobocia podawanego przez GUS dla województwa i Polski (tj. stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych / sumy liczb osób pracujących i liczby zarejestrowanych bezrobotnych) dla obszaru LGD wynosi aż 54,99 %. Powyższe dane wskazują na konieczność aktywnego działania w obszarze rynku pracy na terenie LGD. Wysokie wskaźniki bezrobocia są charakterystyczne i spójne dla całego obszaru LGD. Analizując statystyki za lata 2012-2014 można stwierdzić, iż po wzroście bezrobocia będącego wynikiem globalnego spowolnienia w 2014 r. zanotowano znaczny spadek liczby bezrobotnych zarejestrowanych. Zanotowane ruchy w liczbie bezrobotnych są analogiczne i spójne dla wszystkich gmin objętych LSR. Ze statystyk podawanych przez GUS wynika również, iż w 2014 r. wzrosła liczba osób pracujących, co korzystnie wpływa na lokalny rynek pracy. Obszar LGD ciągle jednak notuje znacznie gorsze wskaźniki, jeśli chodzi o udział liczby bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym, w stosunku do województwa świętokrzyskiego i obszaru całej Polski. Interwencja w tym obszarze jest priorytetowym celem LSR, jest to wniosek z konsultacji, który znalazł przełożenie w wielkości budżetu przeznaczanego na przedsięwzięcia związane z rozwojem przedsiębiorczości, jak również kryteria wyboru preferujące podmioty tworzące więcej miejsc pracy. Zgodnie ze statystykami GUS dla powiatów (ze względu na brak danych dla gmin), w których położone są gminy objęte działaniem LSR wynika, iż największą grupę bezrobotnych stanowią młode osoby do 35 roku życia: łącznie 48,41 %, co stanowi bez mała połowę wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych. Analizując te dane z wynikami badań ewaluacyjnych zastosowano w operacjach w zakresie rozpoczęcia działalności gospodarczej kryteria preferujące osoby młode do 35 roku życia.

Jednostka terytorialna	ogółem	24 lata i mniej	25-34	35-44	45-54	55 i więcej
Powiat kielecki	12059	2563	3742	2316	1969	1469
Powiat ostrowiecki	7560	1137	2152	1628	1524	1119
Powiat starachowicki	5527	809	1519	1158	1120	921
Powiat opatowski	4990	1127	1539	959	808	557
Razem	30136	5636	8952	6061	5421	4066
Udział procentowy	100	18,70	29,71	20,11	17,99	13,49

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z serwisu internetowego Głównego Urzędu Statystycznego – http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks

Tabela 6 Liczba bezrobotnych ze względu na wiek w powiatach, do których należą gminy objęte LSR.

Jednostka terytorialna	Ogółem			Mężczyźni			Kobiety		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Liczba bezrobotnych zarejestrowanych									
Baćkowice	424	449	392	246	253	231	178	196	161
Brody	957	976	767	539	539	449	418	437	318
Iwaniska	969	991	846	535	551	487	434	440	359
Łagów	389	494	392	228	265	203	161	229	189
Nowa Słupia	700	852	625	370	465	345	330	387	280
Pawłów	1066	1000	783	597	581	448	469	419	335
Waśniów	412	435	357	213	242	215	199	193	142
Razem LGD	4917	5197	4162	2728	2896	2378	2189	2301	1784
Polska	213681	215788	182518	103762	105842	885532	109918	109945	939648
Świętokrzyskie	86708	90124	75434	44140	46286	38853	42568	43838	36581
Liczba pracujących									
Baćkowice	335	334	336	181	176	172	154	158	164
Brody	936	1028	1027	536	597	566	400	431	461
Iwaniska	340	337	357	141	155	166	199	182	191
Łagów	523	543	488	273	289	255	250	254	233
Nowa Słupia	860	884	897	456	427	420	404	457	477
Pawłów	819	895	887	332	380	353	487	515	534
Waśniów	216	233	214	44	55	43	172	178	171
Razem LGD	4029	4254	4206	1963	2079	1975	2066	2175	2231
Polska	858977	868187	886441	435197	436568	442984	423780	431619	443457
Świętokrzyskie	229188	227467	229822	117835	114539	115261	111353	112928	114561
Liczba osób wieku produkcyjnym									
Baćkowice	3205	3199	3148	1801	1792	1767	1404	1407	1381
Brody	6924	6953	6944	3721	3736	3729	3203	3217	3215
Łagów	4398	4425	4401	2467	2468	2453	1931	1957	1948
Nowa Słupia	6223	6210	6173	3411	3420	3381	2812	2790	2792
Pawłów	9491	9550	9520	5213	5255	5230	4278	4295	4290
Waśniów	4319	4303	4271	2405	2389	2372	1914	1914	1899
Iwaniska	4321	4327	4322	2450	2445	2441	1871	1882	1881
Razem LGD	38881	38967	38779	21468	21505	21373	17413	17462	17406
Polska	246055	244221	242301	129297	128594	127837	116757	115627	114464
Świętokrzyskie	805238	797885	790195	431271	427956	424666	373967	369929	365529
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym %									
Razem LGD	12,6	13,3	10,7	12,7	13,5	11,1	12,6	13,2	10,2
Polska	8,7	8,8	7,5	8,0	8,2	6,9	9,4	9,5	8,2
Świętokrzyskie	10,8	11,3	9,5	10,2	10,8	9,1	11,4	11,9	10,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z serwisu internetowego Głównego Urzędu Statystycznego – Portret terytorialny <http://stat.gov.pl/bdl/app/portret.dims>

Tabela 7 Rynek pracy na obszarze objętym LSR.

Poza osobami do 35 roku życia jako grupy pozostające poza rynkiem pracy określono kobiety powracające na rynek pracy po okresie związanym z wychowaniem dzieci. Wsparcia wymagają również mężczyźni, ponieważ według statystyk stanowią oni liczniejszą grupę bezrobotnych (2 896 osób) niż kobiety (2 301). Także wśród pracujących jest mniej mężczyzn (2079) niż kobiet (2175). Na obszarze LGD jest również wiele osób niezarejestrowanych w urzędzie pracy lub takich, którzy utracili statut bezrobotnego i zostali wykreśleni z rejestru, domowników niewielkich gospodarstw rolnych nie osiągający dochodów gwarantujących zapewnienie podstawowego standardu życia.

Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

Jak podają dane GUS w ciągu ostatnich lat liczba organizacji pozarządowych na obszarze LGD dynamicznie rośnie. W 2014 r. zarejestrowanych było 137 stowarzyszenia i 1 fundacja. Liczne działania LGD wspierające rozwój III sektora oraz możliwość pozyskania funduszy z UE wpływa korzystnie na formalizowanie działalności grup społecznych. Na podstawie obserwacji własnych można stwierdzić, iż najdynamiczniej rośnie liczba zarejestrowanych Kół Gospodyń Wiejskich. Organizacja imprez lokalnych, na których swoją działalność artystyczną, kulinarną i społeczną mogą zaprezentować mieszkanki wsi wpływa na promocję tej aktywności społecznej i powoduje wykluczanie się nowych inicjatyw w kolejnych miejscowościach. Analizując liczbę imprez kulturalnych organizowanych w poszczególnych gminach można zauważyć, iż istnieje bezpośrednia korelacja z liczbą powstających KGW. Ponadto na terenie gmin objętych LSR istnieją liczne stowarzyszenia skierowane na rozwój lokalny swoich miejscowości. Problemem utrudniającym im realizowanie różnego rodzaju projektów jest głównie brak wystarczających środków finansowych na pokrycie wkładu finansowego czy realizacja projektów dofinansowanych na zasadach refundacji. Głównym obszarem działalności lokalnych stowarzyszeń są działania aktywizujące lokalną społeczność, organizacja niewielkich imprez lokalnych, integracja lokalnej społeczności, prowadzenie szkół podstawowych, kultywowanie lokalnych tradycji. Mimo znacznego wzrostu liczby organizacji pozarządowych nie posiadają one wystarczającego zaplecza merytorycznego i finansowego. Na ten fakt wskazali mieszkańcy podczas konsultacji, określając ten obszar jako słabą stronę w analizie SWOT. Niejednokrotnie lokalne organizacje nie mają szans na uzyskanie dofinansowania zewnętrznego np. z EFS ze względu na brak doświadczenia czy wystarczającego poziomu przychodów w roku poprzedzającym składanie wniosków. Dlatego jako wynik konsultacji między ngo i samorządem gminnym podjęto decyzję, że konkursy będą kierowane głównie do ngo. Ma to odzwierciedlenie w definicji beneficjentów poszczególnych, dalej opisanych, przedsięwzięć.

Jednostka terytorialna	fundacje						stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Baćkowice	0	0	0	0	0	0	6	6	6	8	8	8
Brody	0	0	0	0	0	0	22	21	25	27	28	30
Iwaniska	0	0	0	0	0	0	12	12	12	14	16	17
Łagów	1	1	1	1	0	0	16	18	18	19	19	20
Nowa Słupia	0	0	0	0	0	0	18	22	22	28	29	28
Pawłów	1	1	1	1	1	1	20	21	21	21	21	22
Waśniów	0	0	0	0	0	0	11	11	12	12	12	12
Razem	2	2	2	2	1	1	105	111	116	129	133	137

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z serwisu internetowego Głównego Urzędu Statystycznego – http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks

Tabela 8 Liczba organizacji pozarządowych na obszarze objętym LSR w latach 2009-2014.

Wskazanie problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk.

W trakcie konsultacji społecznych mieszkańcy wskazali, iż słabą stroną obszaru LSR w sferze społecznej jest m.in. odpływ młodych ludzi poza obszar LGD, który wynika z braku perspektyw dla młodzieży. Do słabych stron zaliczono także starzejące się społeczeństwo obszaru LGD. Ponadto jako zagrożenie w sferze społecznej dla rozwoju obszaru LSR wskazano spadek liczby mieszkańców. Powyższe wskazania mają odzwierciedlenie w statystykach GUS dla obszaru LSR za lata 2013-2014 (patrz tab. niżej), z których jasno wynika iż liczba osób młodych z roku na rok malała, a osób w wieku starszym rosła. Emigracja ludzi młodych, którzy szukają pracy w miejscach z bardziej atrakcyjnym rynkiem pracy przekłada się również na mniejszą liczbę urodzeń na obszarze LSR, co bezpośrednio wpływa na starzenie się społeczności lokalnej. Jedyną szansą zatrzymania tego procesu jest tworzenie atrakcyjnych miejsc pracy na obszarze LSR. W tym celu działania LGD będą skierowane w głównej mierze na dofinansowanie przedsięwzięć tworzących nowe miejsca pracy lub dodatkowe źródła dochodu dla mieszkańców obszaru LSR.

Wiek (lat)	Baćkowice		Brody		Łągów		Iwaniska		Nowa Słupia		Pawłów		Waśniów		Razem	
	'13	'14	'13	'14	'13	'14	'13	'14	'13	'14	'13	'14	'13	'14	'13	'14
0-4	259	229	543	496	369	349	377	358	381	426	852	818	394	374	3175	3050
5-9	251	274	561	592	365	367	339	338	445	352	881	888	361	384	3203	3195
10-14	256	250	561	545	378	346	397	379	475	477	863	863	378	374	3308	3234
15-19	322	270	702	680	468	421	447	429	625	588	1053	979	436	423	4053	3790
20-24	391	400	804	751	636	676	589	576	762	762	1288	1263	505	505	4975	4933
25-29	378	380	847	852	546	538	511	512	804	800	1267	1268	540	505	4893	4855
30-34	368	353	886	892	473	493	536	530	766	785	1178	1192	537	553	4744	4798
35-39	380	378	809	826	509	486	423	425	656	670	1019	1028	508	500	4304	4313
40-44	328	333	731	734	459	463	464	480	553	568	1033	1040	438	453	4006	4071
45-49	327	314	732	709	469	472	471	450	592	579	950	951	393	393	3934	3868
50-54	350	342	798	774	429	405	471	474	723	667	1020	1006	448	412	4239	4080
55-59	360	381	745	797	454	459	496	488	722	752	915	936	510	518	4202	4331
60-64	286	288	647	673	396	399	347	365	631	636	832	847	490	490	3629	3698
65-69	184	210	487	509	267	299	275	293	371	419	623	658	306	343	2513	2731
70 i więcej	609	582	1327	1306	760	749	798	772	1167	1155	1620	1595	851	832	7132	6991
Razem	5049	4984	11180	11136	6978	6922	6941	6869	9673	9636	15394	15332	7095	7059	62310	61938
Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)																
	53	52	69	69	62	61	66	65	113	112	112	112	64	63	77	76

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z serwisu internetowego Głównego Urzędu Statystycznego – Portret terytorialny <http://stat.gov.pl/bdl/app/portret.dims>

Tabela 9 Liczba ludności według grup wieku w latach 2013-2014 w gminach objętych LSR.

Podczas procesu konsultowania społecznego mieszkańcy wskazali, iż zagrożeniem dla rozwoju obszaru LSR jest postępujące rozwarstwienie społeczne. Znajduje to odzwierciedlenie w opracowaniach i danych podawanych przez GUS. Według danych GUS w raporcie „Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r.” województwo świętokrzyskie zajmuje 2 pozycję wśród województw w Polsce pod względem zasięgu ubóstwa w % osób w gospodarstwach domowych. Aż 12,2 % osób żyje poniżej ubóstwa skrajnego (minimum egzystencjalnego). Analizując stopę bezrobocia w stosunku do wskaźników województwa można stwierdzić, iż sytuacja ubóstwa na obszarze LSR jest jeszcze trudniejsza. Największym problemem społecznym potęgującym problem ubóstwa jest niewielka ilość dobrze płatnych miejsc pracy. Powyższe czynniki bezpośrednio przekładają się na wzrost rozwarstwienia społecznego.

Na obszarze LSR mieszkańcy mają niewielki dostęp do kultury. Jedynymi miejscami kontaktu z kulturą są Gminne Ośrodki Kultury i świetlice wiejskie, jednak nie we wszystkich gminach funkcjonują tego rodzaju ośrodki. Również świetlice wiejskie nie w pełni zaspokajają potrzeby lokalnych społeczności. Ciągłe wiele miejscowości na obszarze LSR nie posiada takich obiektów. W czasie spotkań konsultacyjnych oraz w przeprowadzonych ankietach (diagnoza i analiza SWOT) mieszkańcy zwracali uwagę, że taki stan rzeczy powoduje brak możliwości skorzystania z oferty kulturalnej, szczególnie dla osób starszych, które są mniej mobilne. Mieszkańcy wskazali również na słabo rozwiniętą infrastrukturę turystyczną, co utrudnia atrakcyjne spędzanie czasu wolnego. W odpowiedzi na te potrzeby przewidziano Przedsięwzięcie 1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej, w ramach którego będzie możliwe finansowanie tego rodzaju inwestycji w sferze infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej i turystycznej.

Najczęściej spotykaną formą dostępu do wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców LSR są imprezy lokalne organizowane przez gminy lub lokalną społeczność. Jak wskazali mieszkańcy podczas konsultacji na terenie gmin LSR brakuje oferty kulturalnej, sportowej dla osób starszych. Mieszkańcy ocenili jako słabą ofertę zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży. Odpowiedzią na te potrzeby jest Przedsięwzięcie 1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych, które umożliwi finansowanie inicjatyw służących kultywowaniu dziedzictwa lokalnego oraz podnoszących wiedzę ludzi w dziedzinie ochrony środowiska i zmian klimatu.

Wykaz wewnętrznej spójności obszaru LSR.

Obszar LSR jest spójny w wielu aspektach. Wszystkie gminy należące do LGD to gminy wiejskie o niewielkim lub znikomym uprzemysłowieniu. Na obszarze LSR dominują mikroprzedsiębiorstwa, których liczba jako jedyna ma tendencje rosnącą. Na terenie wszystkich gmin należących do LGD panuje wysokie bezrobocie, powyżej stopy bezrobocia notowanej dla województwa świętokrzyskiego i całego kraju. Cechą spójną dla całego obszaru jest fakt, iż w rejestrze bezrobotnych w Urzędach Pracy w każdej gminie liczba mężczyzn stanowi większą grupę bezrobotnych niż liczba kobiet. O pozostałych aspektach spójności wewnętrznej obszaru mowa jest w poszczególnych rozdziałach strategii.

Uwarunkowania kulturowe.

Największymi atrakcjami regionu są: Klasztor na Świętym Krzyżu, Centrum Kulturowo-Archeologiczne w Nowej Słupi, Zamek Krzyżtopór w Ujeździe, Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej Pani Świętokrzyskiej w Kałkowie.

Na dziedzictwo kulturowe regionu składają się również tradycje i obrządku ludowe, które możemy jeszcze podziwiać w trakcie uroczystości kościelnych bądź dożynkowych. W ich trakcie występują zespoły ludowe prowadzone przez gminne ośrodki kultury, których członkowie zwykle ubrani są w świętokrzyski bądź małopolski strój ludowy. Nieodzownym elementem wykorzystywanym w ubraniach ludowych jest tzw. pasiak świętokrzyski. W ostatnich latach jednym z elementów wszelkich uroczystości rodzinnych, gminnych staje się suto zastawiany tzw. stół wiejski, gdzie pojawiają się tradycyjne wyroby, których receptury pieczołowicie przechowywane i strzeżone są przez poszczególne rodziny.

Na terenie objętym LSR działają następujące ośrodki kultury: Centrum Kultury i Aktywności Lokalnej w Brodach, Gminny Ośrodek Kultury w Nowej Słupi z siedzibą w Rudkach, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Pawłowiu, Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Waśniowie oraz Ośrodek Twórczości Ludowej w Sędku, Instytucja Kultury Zamek Krzyżtopór w Ujeździe. Ponadto w każdej z gmin działają Gminne Biblioteki Publiczne wraz z filiami, które uzupełniają sieć ośrodków kulturalnych. Do najważniejszych wydarzeń kulturalnych organizowanych na obszarze objętym LSR: Dymarki Świętokrzyskie, Turnieje Rycerskie w Zamku Krzyżtopór w Ujeździe, Jarmark Świętokrzyski. Są to imprezy przyciągające rzesze uczestników, nie tylko mieszkańców, ale także, a może przede wszystkim turystów. Wydarzenia te odgrywają bardzo dużą rolę dla promocji regionu. Szczególnie Dymarki Świętokrzyskie są imprezą o dużym zasięgu i wieloletniej tradycji. Kontynuowanie tego rodzaju działalności jest niezwykle ważne dla budowania silnej pozycji Gór Świętokrzyskich jako ośrodka turystycznego, co w konsekwencji powoduje wzrost liczby odwiedzających obszar LGD gości. Wydarzenia te są okazją do promocji innych atrakcji regionu, a co za tym idzie ożywienia w sektorze turystyki. Przekłada się to na możliwość podejmowania przez mieszkańców działalności gospodarczej w branży turystycznej, w tym noclegi, agroturystyka, gastronomia.

Przy Gminnych Ośrodkach Kultury oraz szkołach działają liczne Koła Gospodyń Wiejskich i zespoły artystyczne. Wszystkie gminy łączy podobny charakter obrzędów i zwyczajów co przekłada się na spójny charakter kulturalny.

Diagnoza uzasadniająca powiększenie budżetu LSR oraz wprowadzenie nowych zadań

W ramach Przedsięwzięcia 1.1.1 Nowe miejsca pracy LGD dotychczas przeprowadziło 1 nabór wniosków w zakresie rozwijanie działalności gospodarczej oraz 2 nabory na podejmowanie działalności gospodarczej. W ramach naboru na rozwijanie działalności gospodarczej dostępna pula środków wyniosła 3 300 000 zł. Z 16 wniosków wybranych do dofinansowania w ramach tego naboru tylko 12 zmieściło się w limicie dostępnych środków.

W ramach pierwszego naboru na premie na zakładanie działalności gospodarczej dostępna pula środków wyniosła 700 000 zł. Do udzielenia premii wybrano 7 operacji, z których wszystkie zmieściły się w limicie dostępnych środków. Spośród 7 operacji 2 beneficjentów nie dostarczyło uzupełnień, 1 rozwiązał podpisaną umowę pozostałych 4 podpisało umowę i realizują operacje.

W ramach drugiego naboru na premie na zakładanie działalności gospodarczej przeprowadzonego w styczniu 2019 roku pula środków wyniosła 450 000 zł. W ramach naboru do udzielenia premii zostało wybranych 11 operacji, z których 9 zmieściło się limicie dostępnych środków.

W trakcie świadczenia doradztwa dla podmiotów zainteresowanych pozyskaniem dofinansowania na pierwszy plan wybijają się przedsiębiorcy posiadający firmy funkcjonujące na rynku lokalnym. Istniejące firmy potrzebują

wsparcia finansowego na planowane inwestycje, które poprawi ich konkurencyjność na rynku regionalnym. Przedsiębiorcy lokalni charakteryzują się niskim stopniem innowacyjności. W większości zgłaszane potrzeby inwestycyjne przedsiębiorców z obszaru LGD sprowadzają się do operacji mających charakter innowacji organizacyjnej w skali prowadzonej działalności poprzez zakup nowych maszyn, budowę lub rozbudowę budynków produkcyjnych itp. Nie są to jednak innowacje kwalifikujące się do dofinansowania w ramach środków RPO czy PO IR.

Dodatkowo, LGD w celu wsparcia rozwoju rynków zbytu produktów i usług lokalnych (Przedsięwzięcie 1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorstw) uznaje za zasadne wprowadzenie projektu własnego, poprzez realizację którego będzie możliwe wzmocnienie lokalnego potencjału gospodarczego oraz bezpośrednie zaangażowanie LGD w działania w tym zakresie. Takie przedsięwzięcie pozwoli LGD na podjęcie dodatkowych aktywnych działań wspierających kształtowanie bazy i postaw przedsiębiorczych na obszarze objętym strategią. Czynny udział LGD w tym obszarze jest wskazany, gdyż będzie stanowił wsparcie dla innych podmiotów gospodarczych działających na jego obszarze.

Analizując dotychczasowe nabory oraz informacje uzyskane w trakcie doradztwa od potencjalnych beneficjentów należy stwierdzić, iż zapotrzebowanie znacznie przekracza środki, którymi dysponuje LGD. Ponadto większe zapotrzebowanie pozyskania środków finansowych wypływa ze strony istniejących firm niż osób chcących założyć działalność. Brak możliwości pozyskania wsparcia na rozwój działalności z funduszy europejskich ze względu na niespełnianie warunków naborów prowadzonych w ramach innych Programów uniemożliwia realizację planowanych inwestycji ze względu na ograniczone środki własne, którymi dysponują lokalne firmy. Ponadto doświadczenie LGD z przeprowadzonych naborów wskazuje, że realizacja operacji przez istniejące firmy przebiega znacznie sprawniej i skutecznie, co obrazuje statystyka podpisanych i zrealizowanych umów. Gwarantuje to efektywne wykorzystanie środków i zachowanie trwałości projektów. Zasadnym jest zatem powiększenie budżetu LSR w ramach Przedsięwzięcia 1.1.1 Nowe miejsca pracy z przeznaczeniem na dotacje na rozwój istniejących firm oraz powiązane z tym zakresem Przedsięwzięcie 1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorstw. Środki te umożliwią podniesienie konkurencyjności lokalnych firm i pozytywnie wpłyną na rozwój regionalny obszaru objętego LSR.

W odpowiedzi na zapotrzebowanie zgłaszane przez lokalne organizacje pozarządowe rekomendowane jest wprowadzenie zmian w zakresie przedsięwzięcia 1.2.2. Potrzeba działań w obszarze integracji i aktywizacji lokalnej społeczności jest nadal aktualna i zgodna z diagnozą przeprowadzoną na etapie opracowania LSR. Dostęp do kultury na obszarach wiejskich jest nadal ograniczony i środki dostępne za pośrednictwem lgd mogą być dużym wsparciem w tym zakresie dla organizacji działających na jej obszarze. Dzięki pozyskanemu doświadczeniu we współpracy z ngo i ugruntowanej pozycji wśród lokalnej społeczności, lgd jest rozpoznawane w roli lokalnego animatora wspierającego i kształtującego działania trzeciego sektora. Realizacja projektów grantowych w latach 2017 – 2018 w ramach Przedsięwzięcia 1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych wykazała, iż działania w tym zakresie są pożądane i spotykają się z dużym zainteresowaniem zarówno organizacji, które je realizowały, jak również mieszkańców obszaru, do których były adresowane. Zrealizowane zadania w ramach projektów grantowych wykazały jednocześnie, iż lokalne kluby, stowarzyszenia i inne organizacje nadal mają małe doświadczenie w zakresie animacji i budowania lokalnej wspólnoty. Dodatkowo, większość prowadzonych działań realizowana jest w oparciu o powielane pomysły i schematy, często nie przynosząc długofalowych rezultatów. Odpowiedzią na zidentyfikowany problem, tj. niską świadomość efektów współpracy lokalnej w połączeniu z niewystarczającym zapleczem merytorycznym i finansowym organizacji pozarządowych jest dalsze wsparcie lgd w tym obszarze. Ze względu na planowany charakter interwencji najlepszą formę wsparcia stanowić będzie międzynarodowy projekt współpracy. W ramach planowanej nowej operacji przewidujemy udział minimum trzech partnerów, w tym jednego z zagranicy. Celem jej będzie przeniesienie doświadczeń partnera zagranicznego na obszar objęty lsr. Zakładamy wdrożenie innowacyjnych pomysłów w zakresie budowania społeczeństwa obywatelskiego, wspierania grup nieformalnych oraz inicjatyw lokalnych. Zakładanym efektem działania jest wyłonienie 15 lokalnych liderów, którzy po zakończeniu projektu będą pełnić rolę animatorów w środowiskach lokalnych. Projekt współpracy jest idealnym formą wsparcia, gdyż daje możliwość spotkania i współpracy różnych środowisk oraz pozwala zaobserwować efekty projektów już zrealizowanych, uwzględnić w swoich działaniach doświadczenia z wdrażania rozwiązań. Zapewnia to większą efektywność działań i pozwala unikać błędów dzięki zastosowaniu dobrych praktyk, które możemy zdobyć w efekcie takiej współpracy. W związku z powyższym zaplanowano nowe działanie w ramach Przedsięwzięcia 1.2.2. Wzmocnienie więzi społecznych – Projekt współpracy.

Diagnoza uzasadniająca II zwiększenie budżetu (2020 r.) oraz inne zmiany w ramach grup defaworyzowanych, przedsięwzięć i kwot pomocy.

W trakcie spotkań z mieszkańcami, rozmów indywidualnych, współpracy z KGW i Uniwersytetem Trzeciego Wieku wybija się konieczność zakwalifikowania osób 50+ do grupy defaworyzowanej na obszarze LGD. Niższa mobilność osób 50+ wynikająca z przywiązania do swojego miejsca życia, domu, rodziny sprawia, iż wpadają one w sferę wykluczenia społecznego ze względu na brak preferencji w pozyskaniu dofinansowania na założenie działalności gospodarczej dla osób starszych oraz niewielką ofertę działań aktywizujących i integrujących osoby powyżej 50 roku życia. Starzejące się społeczeństwo sprawia, iż osoby powyżej 50 roku życia należy zakwalifikować do grup defaworyzowanych, do których należy kierować działania aktywizacyjne i integracyjne na obszarze LSR.

W ramach Przedsięwzięcia 1.1.1 Nowe miejsca pracy LGD dotychczas przeprowadziła 2 nabór wniosków w zakresie rozwijanie działalności gospodarczej oraz 2 nabory na podejmowanie działalności gospodarczej. W ramach pierwszego naboru na rozwijanie działalności gospodarczej złożonych zostało 18 wniosków, których łączna wartość wnioskowanego dofinansowania przekroczyła pułę dostępnych środków na nabór o ponad 1 400 000,00 zł. W związku z powyższym LGD wybrało 13 operacji do realizacji mieszczące się w limicie środków. W ramach prowadzonego naboru 13 przedsiębiorców podpisało umowy i z sukcesem zrealizowało zaplanowane operacje.

W ramach drugiego naboru na rozwijanie działalności gospodarczej złożonych zostało 10 wniosków, których łączna wartość wnioskowanego dofinansowania wyniosła 1 344 593,00 zł co nie w pełni wykorzystano pułę dostępnych środków na nabór w wysokości 1 422 354,63 zł. W związku z powyższym LGD wybrała do realizacji 10 operacji mieszczące się w limicie środków.

W ramach pierwszego naboru na premie na zakładanie działalności gospodarczej dostępna pula środków wyniosła 700 000 zł. W trakcie naboru wpłynęło 8 wniosków z których 1 nie spełnił warunku minimum. Do udzielenia premii wybrano 7 operacji na łączną kwotę 425 000 zł. Spośród 7 wybranych operacji 2 beneficjentów nie dostarczyło uzupełnień, 1 rozwiązał podpisaną umowę pozostałych 4 podpisało umowę i realizują operacje.

W ramach drugiego naboru na premie na zakładanie działalności gospodarczej przeprowadzonego w styczniu 2019 roku pula środków wyniosła 450 000 zł. W ramach naboru wpłynęło 15 wniosków, z których do udzielenia premii zostało wybranych 9 operacji. Wnioski przekazano do Zarządu Województwa Świętokrzyskiego, gdzie podlegają dalszej ocenie.

W trakcie świadczenia doradztwa dla podmiotów zainteresowanych pozyskaniem dofinansowania na pierwszy plan wybijają się osoby fizyczne chcące założyć działalność gospodarczą, które nie kwalifikują się do skorzystania z dotacji z innych źródeł. Osoby fizyczne potrzebują wsparcia finansowego na planowane inwestycje, jednak nie dysponują wystarczającą ilością środków finansowych, aby ich nowe firmy osiągnęły konkurencyjność na rynku regionalnym. Pomysły na firmę charakteryzują się niskim stopniem innowacyjności. W większości zgłaszane potrzeby inwestycyjne sprowadzają się do operacji mających charakter uruchomienia działalności poprzez zakup nowych maszyn, budowę lub rozbudowę budynków produkcyjnych itp. Nie są to jednak innowacje kwalifikujące się do dofinansowania w ramach środków RPO czy PO IR. Często są to osoby pracujące, które nie mogą skorzystać z dofinansowania z Urzędu Pracy czy bezpośrednio w ARiMR.

Analizując dotychczasowe nabory oraz informacje uzyskane w trakcie doradztwa od potencjalnych beneficjentów należy stwierdzić, iż zapotrzebowanie znacznie przekracza środki, którymi dysponuje LGD. Ponadto większe zapotrzebowanie pozyskania środków finansowych wypływa ze strony osób chcących założyć działalność niż ze strony osób pragnących rozwijać już istniejące firmy, na co niewątpliwie może wpływać konieczność tworzenia i utrzymania nowych miejsc pracy. Brak możliwości pozyskania wsparcia na założenie działalności gospodarczej z funduszy europejskich ze względu na niespełnianie warunków naborów prowadzonych w ramach innych Programów uniemożliwia realizację planowanych inwestycji ze względu na ograniczone środki własne, którymi dysponują mieszkańcy obszaru LGD. Zasadnym jest zatem powiększenie budżetu LSR w ramach Przedsięwzięcia 1.1.1 Nowe miejsca pracy z przeznaczeniem na premie na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Środki te pozwolą stworzyć nowe firmy i miejsca pracy i pozytywnie wpłyną na rozwój regionalny obszaru LSR.

W odpowiedzi na zapotrzebowanie zgłaszane przez lokalne organizacje pozarządowe rekomendowane jest wprowadzenie zmian w zakresie przedsięwzięcia 1.2.1 Rozwój infrastruktury służący społeczności lokalnej. Potrzeba działań w obszarze rozwoju infrastruktury kulturalnej i rekreacyjnej jest nadal aktualna i zgodna z diagnozą

przeprowadzoną na etapie opracowania LSR. Dostęp do miejsc kultury i rekreacji na obszarach wiejskich jest nadal ograniczony i środki dostępne za pośrednictwem Igd mogą być dużym wsparciem w tym zakresie dla organizacji działających na jej obszarze. Na obszarze LGD powstało wiele obiektów pełniących funkcje świetlic wiejskich jednak brakuje środków na ich wyposażenie pozwalające integrować i rozwijać aktywność lokalnej społeczności. Realizacja naborów w latach 2016 – 2018 w ramach Przedsięwzięcia 1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej wykazała, iż działania w tym zakresie są pożądane i spotykają się z dużym zainteresowaniem zarówno organizacji, które je realizowały, jak również mieszkańców obszaru, do których były adresowane. Zrealizowane zadania w ramach operacji wykazały jednocześnie, iż lokalne kluby, stowarzyszenia i inne organizacje nadal mają duże potrzeby w obszarze do tej pory nie ujętym w LSR tj. wyposażenia obiektów pełniących funkcje kulturalne.

Zasadnym jest zatem powiększenie budżetu LSR w ramach Przedsięwzięcia 1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej z przeznaczeniem na rozwój infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej w tym wyposażenia obiektów pełniących funkcje kulturalne. Środki te pozwolą stworzyć nowe możliwości aktywizacji i integracji społeczności lokalnej obszaru LSR.

ROZDZIAŁ IV ANALIZA SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<p>W sferze geograficznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • położenie na ważnych szlakach komunikacyjnych województwa świętokrzyskiego blisko dużych aglomeracji miejskich, • walory krajobrazowo-przyrodnicze sprzyjające: rozwojowi turystyki, domów spokojnej starości i upraw ekologicznych, • bogate zasoby naturalne (obszary leśne, zasoby geologiczne, żyzne gleby), • liczne zabytki w tym Sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Św. na Świętym Krzyżu i ruiny zamku Krzyżtopór w Ujeździe, • na obszarze LGD znajdują się 2 główne punkty pielgrzymkowe woj. świętokrzyskiego tj. Sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego na Świętym Krzyżu i Sanktuarium Matki Boskiej Królowej Polski w Kałkowie. <p>W sferze społecznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrastająca aktywność społeczna, • samorząd otwarty na inicjatywy społeczne, • dobrze zorganizowana opieka dla dzieci w wieku przedszkolnym. <p>W sferze infrastruktury:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zwodociągowanie zdecydowanej większości obszaru. <p>W sferze gospodarczej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedsiębiorcze społeczeństwo, • dobrze rozwinięte przetwórstwo mięsne, • dobrze rozwinięte przetwórstwo drewna, • liczne firmy budowlane, • rozwinięty przemysł kopalni kruszywa. 	<p>W sferze geograficznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, • niewykorzystany potencjał turystyczny, • brak zagospodarowania zbiornika wodnego Wióry. <p>W sferze społecznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • odpływ młodych osób poza obszar LGD, • niska świadomość ekologiczna, • organizacje pozarządowe posiadające niewystarczającego zaplecze merytoryczne i finansowe, • niska świadomość efektów współpracy lokalnej społeczności, • starzejąca się społeczność obszaru Igd, • brak perspektyw dla młodzieży, • słaba oferta zajęć pozalekcyjnych, • brak oferty kulturalnej, sportowej dla osób starszych, • niewystarczająca infrastruktura rekreacyjna i kulturalna, obecna jest niedostosowana do potrzeb związanych z integracją społeczności lokalnych. <p>W sferze gospodarczej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • brak atrakcyjnych miejsc pracy, • brak zorganizowanego przetwórstwa rolno-spożywczego w szczególności przetwórstwa owoców i warzyw, • zanik lokalnego rzemiosła, • brak ofert pracy dla młodych kobiet, które wychowują małe dzieci.
Szanse	Zagrożenia

<p>W sferze społecznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost zainteresowania zdrową żywnością, • wzrost atrakcyjności turystycznej województwa świętokrzyskiego, • wzrost zainteresowania aktywnym wypoczynkiem, • wzrost liczby osób w wieku starszym w Polsce potrzebujących opieki, • moda na osiedlanie się na obszarach wiejskich, • zwiększenie się świadomości o zaletach wynikających ze współpracy. <p>W sferze gospodarczej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost zamożności Polaków, • zrealizowanie planowanych inwestycji drogowych komunikujących woj. świętokrzyskie z dużymi ośrodkami miejskimi i autostradami, • poprawa dostępu do szerokopasmowego Internetu, • malejące bezrobocie, • wzrost zapotrzebowania na pracowników, • rozwój ośrodków miejskich woj. świętokrzyskiego, • ukierunkowanie polityki UE i Polski na rozwój przemysłu, • zmiana przepisów prawa ułatwiających produkcję i sprzedaż bezpośrednią, • zmiana przepisów prawa ułatwiających powstawanie małych elektrowni ze źródeł odnawialnych, • fundusze UE na rozwój regionalny, • wzrost zainteresowania młodzieży lokalnej szkolnictwem zawodowym, • wyczyszczenie i zmiana przeznaczenia zbiorników w Brodach i Wiórach, • zmiana przepisów ułatwiająca prowadzenie działalności gospodarczej. 	<p>W sferze społecznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spadek liczby mieszkańców, • rozwarstwienie społeczne, <p>W sferze gospodarczej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost liczby zadań gmin bez otrzymania dodatkowych środków ograniczające działania rozwojowe, • klęski żywiołowe, • wzrost zainteresowania turystyką zagraniczną, • uciążliwe warunki eksploatacji kopalni, • polityka rolna nie sprzyjająca rozwojowi obszarów wiejskich, • marginalizacja woj. świętokrzyskiego w inwestycjach drogowych.
--	---

Tabela 10 Analiza SWOT.

Analiza SWOT przygotowywana była przy wykorzystaniu szerokiego wachlarza metod partycypacyjnych począwszy od spotkań, ankiet, a skończywszy na wykorzystaniu dostępnych narzędzi informatycznych na profilu społecznościowym Stowarzyszenia.

W ankietach przeprowadzonych na tym etapie opracowywania LSR (w ramach mobilnych punktów konsultacyjnych) mieszkańcy w szczególności zwracali uwagę na potrzeby w sferze inwestycji infrastrukturalnych dotyczących np. budowy chodników, dróg, oświetlenia. Ze względu na niezgodność tego zakresu z możliwymi do sfinansowania w ramach PROW 2014-2020 rodzajami przedsięwzięć, wniosek o realizację tego typu działań został odrzucony.

Wśród odrzuconych wniosków składanych na tym etapie należy wymienić również te zależne od czynników zewnętrznych, na które wdrażając LSR nie mamy wpływu, a zależą niejednokrotnie od obowiązujących przepisów prawa czy sposobu jego interpretowania przed administracją publiczną. Najbardziej jaskrawym tu przykładem jest potrzeba uporządkowania zbiorników wodnych, które podlegają Regionalnemu Zarządowi Gospodarki Wodnej. Zarówno mieszkańcy obszaru Igd, jak i władze samorządowe wszystkich szczebli dostrzegają szansę rozwoju turystyki w oparciu o takie obiekty, jednak jakiegokolwiek działania w obrębie obu zbiorników znajdujących się na obszarze Igd są one blokowane przez RZGW. Podobny charakter ma wniosek dotyczący finansowania małych elektrowni fotowoltaicznych, których instalacja miałaby pozytywny wpływ na zapobieganie zmianom klimatycznym. Ze względu na niekorzystne warunki prawne, wniosek o preferowanie tego typu inwestycji został odrzucony z powodu dużego ryzyka niepowodzenia przy wdrażaniu takich przedsięwzięć, co wiązałoby się z niezrealizowaniem założonych wskaźników produktów.

Zarówno na etapie diagnozy, jak i opracowania analizy SWOT dostrzeżone zostały mocne strony związane z położeniem geograficznym, walorami przyrodniczymi, kulturowymi, historycznymi. Znalazło to odzwierciedlenie w przyjętych celach i przedsięwzięciach, w których założono realizację: inwestycji związanych z infrastrukturą turystyczną i rekreacyjną, projektów grantowych ukierunkowanych na promocję obszaru Lsr, promocję gospodarczą regionu czy rozwój rynku produktów i usług lokalnych. Maja one przełożenie na zaproponowane kryteria wyboru operacji i grantobiorców, które preferują wnioski realizowane na obszarach atrakcyjnych turystycznie.

Dane statystyczne, wyniki ankiet prowadzonych na w pierwszym etapie opracowania LSR przedstawione we wcześniejszych rozdziałach jak również powyższa analiza SWOT wskazują na potrzebę wsparcia ludzi młodych, wchodzących na rynek pracy. Stąd wśród proponowanych kryteriów wyboru operacji kryterium, w którym liczba punktów zależy od wieku osoby ubiegającej się o dofinansowanie. Podobnie jest w przypadku kobiet powracających na rynek pracy po okresie związanym z wychowywaniem dzieci.

Szczegółowe skorelowanie analizy SWOT z diagnozą obszaru, celami, przedsięwzięciami i wskaźnikami zobrazowane zostało w przedstawionej poniżej macyry logicznej, jak również w poszczególnych rozdziałach strategii.

RODZIAŁ V CELE I WSKAŹNIKI

Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie z analizą SWOT i diagnozą obszaru.

Cele i przedsięwzięcia Lokalnej Strategii Rozwoju są odpowiedzią na diagnozę obszaru opierającą się na konsultacjach społecznych, doświadczeniach LGD i danych statystycznych oraz wynikłej z tej oceny analizie SWOT. Lokalna Strategia Rozwoju będzie realizować jeden cel ogólny, do którego przypisanych zostało trzy cele szczegółowe, z których pierwsze dwa obejmują po dwa przedsięwzięcia, a trzeci jedno przedsięwzięcie.

CEL OGÓLNY I

Wsparcie lokalnego rozwoju gospodarczego oraz ograniczanie skutków wykluczenia społecznego i ubóstwa przy jednoczesnym podejmowaniu działań przeciwdziałających zmianom klimatycznym.

Na podstawie dokonanych analiz problemów i potrzeb mieszkańców oraz danych statystycznych należy wskazać, iż najpoważniejszym i najbardziej pilnym problemem do rozwiązania na obszarze LSR jest brak wystarczającej liczby miejsc pracy wynikający z zapóźnień w rozwoju gospodarczym regionu. Szansę dla poprawy tej sytuacji stanowi wspieranie powstawania nowych firm na terenie LSR, udzielanie dotacji na rozwój już istniejących firm, wspieranie inicjatyw kształtujących postawy przedsiębiorcze, czy też służące rozwojowi rynku zbytu produktów lub usług lokalnych oraz promocja gospodarcza regionu. Statystyki nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych wskazują na dużą przedsiębiorczość społeczeństwa. Konieczne jest jednak wsparcie kapitałowe podejmowanych inicjatyw biznesowych. W odpowiedzi na wyżej wymienione problemy i wyzwania, sformułowane we wnioskach na etapie konsultacji, przewiduje się do realizacji Cel szczegółowy 1.1 Poprawa sytuacji na rynku pracy poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, produktów lokalnych.

Mieszkańcy, lokalne ngo i przedstawiciele gmin w trakcie prowadzonych konsultacji wskazywali na braki w zakresie infrastruktury umożliwiającej aktywne spędzanie czasu oraz niedostosowaną do potrzeb ofertę spędzania czasu wolnego w szczególności dla dzieci, młodzieży i osób starszych. W trosce o zintegrowany rozwój obszaru LGD konieczne jest dbanie zarówno o sprawy związane z poprawą sytuacji na rynku pracy jak również zapewnieniem dostępu do odpowiedniej jakości infrastruktury i zajęć umożliwiających integrację lokalnej społeczności, budowanie więzi społecznych, przy jednoczesnym zachowaniu lokalnej tradycji, kultury oraz dbałości o środowisko naturalne. W odpowiedzi na wyżej wymienione problemy i wyzwania przewiduje się do realizacji Cel szczegółowy 1.2 Wzmacnianie spójności obszaru lgd, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i poszanowaniem środowiska naturalnego.

Cel Ogólny I skierowany jest na zintegrowanie działań w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy, wsparcia przedsiębiorczości, rozwoju infrastruktury i wzmocnienia lokalnego kapitału ludzkiego i społecznego, podejmowania działań przeciwdziałających zmianom klimatycznym przyczyniających się do wzrostu rozwoju lokalnego przy jednoczesnym ograniczeniu negatywnych skutków wykluczenia społecznego i ubóstwa na obszarze LSR.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1

Poprawa sytuacji na rynku pracy poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, produktów lokalnych.

Cel szczegółowy 1.1 ukierunkowany jest na zintegrowanie działań służących tworzeniu nowych miejsc pracy na obszarze LSR. Celowi temu będą służyć przewidziane w Przedsięwzięciu 1.1.1 Nowe miejsca pracy:

- premie udzielane na zakładanie działalności gospodarczej,
- dotacje na rozwijanie istniejących firm.

Poprzez udzielanie dotacji osoby fizyczne zamierzające uruchomić działalność gospodarczą, jak również istniejące firmy będą miały możliwość pozyskania środków finansowych, które umożliwią lub ułatwią im realizację projektów biznesowych na obszarze LSR przyczyniających się do rozwoju gospodarczego regionu.

Dla rozwoju firm, a tym samym powstawania stabilnych miejsc pracy, ważnym elementem jest podnoszenie kompetencji osób jak również podejmowanie działań marketingowych wspierających kluczowe branże na obszarze LSR. Stąd, w ramach Celu szczegółowego 1.1 zaplanowano w Przedsięwzięciu 1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości, w szczególności mające na celu:

- kształtowanie podstaw przedsiębiorczych i innowacyjnych,
- rozwój rynków zbytu produktów lub usług lokalnych,
- promocję gospodarczą regionu.

W ramach powyższego celu przewidziano również realizację projektów współpracy, w tym międzynarodowego, ukierunkowanych na promocję regionu, rozwój produktów i usług lokalnych, a także wsparcie przedsiębiorczości.

Taki dobór rozwiązań przyczyni się do rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości w sposób bezpośredni przewidziany w Przedsięwzięciu 1.1.1 oraz pośredni w Przedsięwzięciu 1.1.2 świadczy o zintegrowanym charakterze LSR.

Przedsięwzięcie 1.1.1 Nowe miejsca pracy

- wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy ze szczególnym uwzględnieniem grup de faworyzowanych,
- wsparcie rozwoju istniejących przedsiębiorstw,
- wsparcie wdrażania innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach.

Głównym problemem obszaru LSR jest brak atrakcyjnych miejsc pracy oraz wysokie bezrobocie na co wskazali mieszkańcy w procesie konsultacji LSR i co znajduje potwierdzenie w danych statystycznych i analizie SWOT. W związku z powyższym, w LSR główną uwagę skupiono na tym właśnie obszarze, co ma swoje odzwierciedlenie w przeznaczeniu na to przedsięwzięcie 50% dostępnych środków. Powstawanie nowych firm oraz rozwój istniejących przyczyniający się do tworzenia nowych miejsc pracy jest rozwiązaniem bezpośrednio korzystnie wpływającym na tę sferę życia. Zgodnie ze statystykami na obszarze LSR dominują mikroprzedsiębiorstwa i to głównie one tworzą miejsca pracy. Ze względu na niewystarczającą infrastrukturę drogową i kolejową obszar nie znajduje zainteresowania wśród zewnętrznych inwestorów. Dlatego w ramach LSR przeznacza się znaczną część środków na premie na zakładanie działalności gospodarczych oraz dotacje na rozwój istniejących firm co przełoży się na stworzenie przez lokalne podmioty nowych miejsc pracy.

Uwzględniając specyfikę LGD i diagnozę obszaru LSR stosowane będą kryteria wyboru preferujące firmy nastawione na działalność przetwórczą i przemysłową.

Ze względu na wyniki przeprowadzonych badań i określone na ich podstawie grupy de faworyzowane **oraz wnioski z przeprowadzonej w 2019 r. diagnozy obszaru**, spośród osób starających się o premię na uruchomienie działalności gospodarczej preferowani będą:

- bezrobotni,
- osoby, które w roku ogłoszenia naboru wniosków nie ukończą 28 lat,
- kobiety powracające na rynek pracy po okresie związanym z wychowaniem dzieci,
- **osoby, które na dzień złożenia wniosku mają ukończone 50 lat.**

Przedsięwzięcie 1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości

- wsparcie inicjatyw służących kształtowaniu postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych,
- wsparcie inicjatyw służących rozwojowi rynków zbytu produktów lub usług lokalnych,
- wsparcie promocji gospodarczej regionu.

Kreowanie klimatu dla przedsiębiorczości to również szereg działań mających na celu kształtowanie postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych, czy też rozwój rynków zbytu produktów lub usług lokalnych. W tym zakresie inicjatywy podejmowane przez organizacje pozarządowe ukierunkowane będą na grupy de faworyzowane, tak, aby wesprzeć i przygotować takie osoby do ubiegania się o premie na uruchomienie działalności gospodarczej. Wśród działań wspierających rozwój lokalnych przedsiębiorstw przewiduje się dofinansowanie inicjatyw promujących gospodarczo region oraz wspierających rozwój produktów i usług lokalnych.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1.2

Wzmacnianie spójności obszaru lgd, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i poszanowaniem środowiska naturalnego.

Obszar LSR to tereny wiejskie województwa świętokrzyskiego, gdzie mieszkańcy mają utrudniony dostęp do oferty kulturalnej czy rekreacyjnej. Mieszkańcy podczas przeprowadzanych konsultacji wskazywali na słabą ofertę zajęć pozalekcyjnych dla młodzieży, brak oferty kulturalnej i sportowej dla osób starszych, a także słabo rozwiniętą infrastrukturę turystyczną, która umożliwiałaby aktywne spędzanie czasu i integrację mieszkańców. W ramach Celu szczegółowego 1.2 przewidziano dofinansowanie operacji w ramach dwóch przedsięwzięć. Na etapie formułowanie celów i przedsięwzięć, przy wykorzystaniu metody partycypacyjnej jaką jest wspólne tworzenie budżetu

obywatelskiego, organizacje pozarządowe, jak również osoby uczestniczące w głosowaniu wskazywały przede wszystkim na potrzebę rozwoju infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej, jak również organizację wydarzeń integrujących społeczność lokalną i zwiększających świadomość o zagrożeniach wynikających ze zmian klimatycznych.

Przedsięwzięcie 1.2.1 Rozwoju infrastruktury służącej społeczności lokalnej

- wsparcie rozwoju infrastruktury kulturalnej,
- wsparcie rozwoju infrastruktury rekreacyjnej,
- wsparcie rozwoju infrastruktury turystycznej.

Celem przedsięwzięcia jest stworzenie infrastruktury, która będzie bazą dla organizacji różnych form aktywności lokalnej poprawiającą atrakcyjność obszaru LSR jako miejsca dobrego do życia. Stworzone obiekty umożliwią mieszkańcom realizację własnych pasji i będą stanowić płaszczyznę do integracji społecznej.

W trakcie prowadzonych spotkań z udziałem mieszkańców wskazywano potrzebę zapewnienia prawidłowego wykorzystania tworzonej infrastruktury, tak, aby budowane świetlice czy place zabaw nie stały puste i miały swoich gospodarzy. Wniosek ten przełożył się na przedstawione w dalszej części rozdziału kryteria dostępu, określające zarówno beneficjenta jaki i miejsce realizacji operacji.

Ponieważ z przeprowadzonych konsultacji z wykorzystaniem szerokiego wachlarza metod partycypacyjnych wynika, że jedną z potrzeb jest zaangażowanie mieszkańców w rozwój swoich miejscowości, dlatego przyjęto, że przedsięwzięcie to będzie realizowane przede wszystkim przez organizacje pozarządowe. Efektem takiego podejścia ma być wzmocnienie:

- odpowiedzialności społeczności lokalnej za powstałą infrastrukturę,
- organizacji pozarządowych działających na obszarze lsr, które zyskają w ten sposób doświadczenie, jak również w przypadku operacji dot. infrastruktury kulturalnej, miejsca do prowadzenia swojej działalności.

Przedsięwzięcie 1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych

- wsparcie prowadzenia zajęć dla dzieci i młodzieży oraz osób starszych, służących wzmocnieniu więzi społecznych mieszkańców obszaru lgd przez kultywowanie lokalnych zwyczajów, tradycji,
- wsparcie organizacji wydarzeń kulturalno-rekreacyjnych promujących obszar objęty LSR,
- wsparcie organizacji wydarzeń podnoszących wiedzę społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych,
- wsparcie działań nakierowanych na budowanie społeczeństwa obywatelskiego, grup nieformalnych i wzmocnianie inicjatyw lokalnych.

Celem przedsięwzięcia jest stworzenie oferty odpowiadającej na potrzeby w zakresie integracji społeczności lokalnej i budowania więzi społecznych. Realizacja powyższych zadań będzie możliwa pod warunkiem wpisania się w priorytety istotne z punktu widzenia całego obszaru LSR tj. kultywowanie lokalnych zwyczajów, tradycji, promocji obszaru oraz podnoszenie wiedzy lokalnej społeczności w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych.

Ponieważ z informacji zwrotnych uzyskanych od mieszkańców na różnych etapach prac nad LSR wynika, że jedną z potrzeb jest zaangażowanie ludności w rozwój swoich miejscowości, dlatego przyjęto, że przedsięwzięcie to będzie realizowane przede wszystkim przez organizacje pozarządowe. A wśród kryteriów wyboru grantobiorców znalazły się warunki preferujące wspólne, partnerskie realizowanie podjętych działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1.3

Sprawne i efektywne wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020

Sukces wdrażania całej strategii zależy od sprawnego administrowania lokalną grupą działania, które zapewni zatrudnienie pracowników o wysokich kwalifikacjach, jak również przygotowanie ich oraz członków organów statutowych do pełnionej roli.

Przedsięwzięcie 1.3.1 Bieżące administrowanie lgd

- wsparcie bieżącej pracy biura,
- wsparcie podnoszenia kwalifikacji pracowników i członków organów statutowych lgd.

Celem przedsięwzięcia jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania biura lokalnej grupy działania.

Wykaz zgodności celów z celami programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR.

Lokalna Strategia Rozwoju jest zgodna z Priorytetem P6: Promowanie włączenia społecznego, zmniejszenia ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich oraz Celem szczegółowym 6B) Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich w ramach PROW na lata 2014-2020. Wskazane cele PROW 2014-2020 zakładają skupienie działań na tworzeniu miejsc pracy na obszarach wiejskich oraz przeciwdziałaniu ubóstwu i wykluczeniu społecznemu. Cele i przedsięwzięcia LSR w sposób zintegrowany wpływają na korzystną zmianę w tych zakresach.

Cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne z trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020 tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz innowacyjność.

W ramach każdego z planowanych do realizacji Przedsięwzięć przewidziano kryterium wyboru premiujące innowacyjność, zarówno w przypadku wyboru operacji jak i grantobiorców. Poprzez zastosowane kryteria, przewidziane w LSR cele i przedsięwzięcia sprzyjają wdrażaniu operacji innowacyjnych, dzięki czemu przyczyniają się do realizacji celu przekrojowego polityki rozwoju obszarów wiejskich, tj. innowacyjności.

W odpowiedzi na cele przekrojowe w ramach Przedsięwzięcia 1.1.1 wspierającego rozwój przedsiębiorczości zastosowano kryteria wyboru premiujące te operacje, które "wykorzystują surowce wtórne w procesie produkcyjnym", "wykorzystują odnawialne źródła energii". W Przedsięwzięciu 1.2.1 przewidziano kryterium premiujące operacje wykorzystujące odnawialne źródła energii. Ponadto, Przedsięwzięcie 1.2.2 przewiduje udzielenie grantu na "wsparcie organizacji wydarzeń podnoszących wiedzę społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych". Zastosowanie powyższych rozwiązań sprawia, iż LSR oraz przewidziane w niej cele i przedsięwzięcia są zgodne z celami przekrojowymi polityki rozwoju obszarów wiejskich tj. "ochrona środowiska" i "przeciwdziałanie zmianom klimatu".

Cele LSR są zgodne z celami Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020, Strategią Rozwoju Powiatu Kieleckiego do roku 2020, Strategią Rozwoju Powiatu Starachowickiego na lata 2014-2020, Strategią Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Ostrowieckiego do roku 2020, Strategią Rozwoju Powiatu Opatowskiego oraz Strategią Rozwoju Gminy Łagów na lata 2015-2024, a także z celami dokumentów planistycznych powiatów i gmin, które swym zasięgiem obejmuje obszar LSR. Szczegółowy opis zgodności i komplementarności LSR i innych dokumentów planistycznych wraz z analizą powiązań poszczególnych celów został przedstawiony w Rozdziale X Zintegrowanie.

Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.

Lokalna Strategia Rozwoju i wszystkie jej cele będą finansowane w ramach PROW na lata 2014-2020, ponadto dodatkowym źródłem finansowania będzie wkład własny beneficjentów.

Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem.

W ramach RLKS przewiduje się do realizacji pięć przedsięwzięć.

Przedsięwzięcie 1.1.1 Nowe miejsca pracy

Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez zastosowanie przedstawionych poniżej instrumentów wsparcia.

- wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy ze szczególnym uwzględnieniem grup de-faworyzowanych,

Forma wsparcia

Premie na zakładanie działalności gospodarczych. Ponadto w ramach powyższego przedsięwzięcia prowadzone będą działania aktywizacyjne zaplanowane i przedstawione w Planie komunikacji.

Uzasadnienie

Przeprowadzone badania obszaru LSR, konsultacje społeczne i statystyki GUS oraz analiza SWOT wykazują trudną sytuację na lokalnym rynku pracy. Mieszkańcy oczekują interwencji w tym obszarze. Możliwość zdobycia środków finansowych, szczególnie przez osoby w trudnej sytuacji, w tym z grup de-faworyzowanych stwarza możliwość poprawy w tym obszarze. Taka interwencja daje szansę wykorzystania potencjału lokalnej społeczności, jakim jest przedsiębiorczość, zidentyfikowana w analizie SWOT jako silna strona na obszarze LGD.

Wysokość wsparcia

Wysokość premii na założenie działalności gospodarczej będzie uzależniona od:

- przeciętnego wynagrodzenia za pracę w gospodarce narodowej obowiązującego w dniu przyznania wsparcia,
- minimalnego wynagrodzenia za pracę, obowiązującego na dzień przyznania wsparcia.

W związku ze wzrostem wymienionych wyżej wynagrodzeń oraz ze względu na rosnące ceny sprzętu, maszyn i urządzeń niezbędnych do uruchomienia działalności kwota premii na założenie działalności gospodarczej zostaje zwiększona o 10 tysięcy złotych i będzie wynosić 60 tyś. zł.

W sposób szczególnie preferowane będą osoby z grup de-faworyzowanych na lokalnym rynku pracy tj.:

- bezrobotni,
- osoby, które w roku ogłoszenia naboru wniosków nie ukończą 28 lat,
- kobiety powracające na rynek pracy po okresie związanym z wychowaniem dzieci,
- **osoby, które na dzień złożenia wniosku mają ukończone 50 lat..**

W celu wsparcia rozwoju przetwórstwa przemysłowego na obszarze LSR poprzez zastosowane kryteria wyboru operacji preferowane będą firmy ukierunkowane na działalność w zakresie PKD sekcji C Przetwórstwo przemysłowe.

Beneficjent

Beneficjentem operacji w zakresie podejmowania działalności gospodarczej mogą być podmioty spełniające warunki określone w § 5 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020.

- wsparcie rozwoju istniejących przedsiębiorstw,
- wsparcie wdrażania innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach.

Forma wsparcia

W ramach powyższego typu wsparcia będą udzielane dotacje na rozwój działalności gospodarczej. Ponadto w ramach powyższego przedsięwzięcia prowadzone będą działania aktywizacyjne zaplanowane i przedstawione w Planie komunikacji.

Uzasadnienie

Lokalne firmy to głównie mikro i małe przedsiębiorstwa. Ze względu na niewielkie obroty nie posiadają one wystarczających środków finansowych, aby realizować inwestycje, które przyczynią się do dynamicznego ich rozwoju, wzrostu konkurencyjności i tworzenia nowych miejsc pracy. Dlatego konieczne jest umożliwienie korzystania z instrumentów finansowych w postaci dotacji, które przyspieszą rozwój lokalnych mikro i małych firm, co przełoży się na rozwój gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy.

W celu wsparcia rozwoju przemysłu na obszarze LSR preferowane będą inwestycje, których zakres związany będzie z rozwijaniem działalności wpisującej w PKD Sekcja C Przetwórstwo przemysłowe.

W gospodarce przewagę konkurencyjną zdobywają te firmy, które potrafią wdrożyć innowacyjne rozwiązania w swojej działalności. Innowacyjność może mieć różnego rodzaju charakter i dotyczyć różnych aspektów działalności firmy m.in. wprowadzenia nowego wyrobu, technologii, rozwiązania, wprowadzenia nowej udoskonalonej metody produkcji, otwarcia na nowe rynki zbytu, zastosowania nowych sposobów sprzedaży lub zakupów, wprowadzenia nowych rozwiązań w ramach stosowanych procesów, organizacji pracy, produkcji. Zarówno podczas udzielania premii na założenie działalności gospodarczej jak również dotacji na rozwój istniejących firm będą stosowane preferencje dla operacji, których zakres będzie przewidywał zastosowanie rozwiązań innowacyjnych w planowanych do realizacji projektach.

Wysokość wsparcia

Maksymalna kwota udzielanych dotacji będzie zgodna z zapisami § 15 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020.

Beneficjent

Beneficjentem operacji w zakresie rozwijania działalności gospodarczej mogą być podmioty spełniające warunki określone w §. 7 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020.

Przedsięwzięcie 1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości

- wsparcie inicjatyw służących kształtowaniu postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych,
- wsparcie inicjatyw służących rozwojowi rynków zbytu produktów lub usług lokalnych,
- wsparcie promocji gospodarczej regionu.

Forma wsparcia

W ramach przedmiotowego Przedsięwzięcia przewiduje się realizację projektu grantowego oraz projektów współpracy, w tym międzynarodowego projektu współpracy, a także operacji własnej. Ponadto w ramach powyższego przedsięwzięcia prowadzone będą działania aktywizacyjne zaplanowane i przedstawione w Planie komunikacji.

Uzasadnienie

Sukces Przedsięwzięcia 1.1.1, w zakresie przyznawania premii, zależeć będzie nie tylko od liczby przyznanych dofinansowań, ale przede wszystkim od tego do kogo trafią te pieniądze i jak będą one wykorzystane. Czy będą to osoby przedsiębiorcze, zaradne, jednym słowem gotowe do podjęcia się założenia i prowadzenia własnej firmy. Dlatego, w ramach tego przedsięwzięcia dofinansowanie będą mogły uzyskać inicjatywy związane ze wzmocnieniem postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych.

Nieodzownym elementem prowadzenia działalności gospodarczej jest podejmowanie działań marketingowych i promocyjnych, które wpływają na zwiększenie przychodów i zysków, w dalszej zaś perspektywie również na tworzenie nowych miejsc pracy. Dlatego w ramach LSR wspierane będą również inicjatywy służące rozwojowi rynków zbytu produktów lub usług lokalnych, czy promujące gospodarczo region w różnych formach przekazu.

Grantobiorca

Grantobiorcą w ramach Przedsięwzięcia 1.2.1 mogą być podmioty spełniające warunki określone w § 3 ust. 1 pkt. 2 i 3 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020 z wyłączeniem jednostek sektora finansów publicznych.

Grupy docelowe powierzonego grantu

W przypadku grantu dotyczącego kształtowania postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych grupą docelową będzie określona w wyniku przeprowadzonych konsultacji grupa de-faworyzowana.

W pozostałych dwóch przypadkach grupą docelową powierzonych grantów będą osoby prawne i fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Projekty współpracy

Pierwszy z planowanych projektów współpracy dotyczył będzie rozwoju przedsiębiorczości co jest spójne z Celem szczegółowym 1.1. Projekt realizowany będzie z partnerami krajowymi oraz międzynarodowym. Celem tego projektu będzie rozwój przedsiębiorczości na obszarze Igd.

Kolejny projekt współpracy realizowany będzie przez partnerów z obszaru województwa świętokrzyskiego. Celem projektu będzie promocja gospodarcza regionu oraz rozwój produktów i usług lokalnych opartych na zasobach turystycznych, co również jest spójne z Celem szczegółowym 1.1.

Projekt własny

Zaplanowane realizacje operacji własnej, której celem będzie realizacja inicjatywy mającej na celu rozwój rynków zbytu produktów i usług lokalnych, zgodnie z celem szczegółowym 1.1

Przedsięwzięcie 1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej

- wsparcie rozwoju infrastruktury kulturalnej,
- wsparcie rozwoju infrastruktury rekreacyjnej.

Warunki dostępu dla Przedsięwzięcia 1.2.1:

W związku Przewiduje się do realizacji operacje polegające **tylko i wyłącznie** na budowie lub przebudowie ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury:

- rekreacyjnej, w bezpośrednim sąsiedztwie obiektu użyteczności publicznej lub obiektu handlowego lub w promieniu 200 m. od działki, na której znajdują się takie obiekty,
  - kulturalnej, w miejscowościach, w których nie istnieją obiekty pełniące podobne funkcje
- oraz
- **rozwoju istniejących obiektów infrastruktury kulturalnej i rekreacyjnej poprzez ich modernizację lub wyposażenie.**

Ponadto w ramach powyższego przedsięwzięcia prowadzone będą działania aktywizacyjne zaplanowane i przedstawione w Planie komunikacji.

Uzasadnienie

Zadaniem przedsięwzięcia jest stworzenie infrastruktury, która będzie bazą dla organizacji innych form aktywności lokalnej poprawiającą atrakcyjność obszaru LSR jako miejsca dobrego do życia. Stworzona infrastruktura umożliwi mieszkańcom realizację własnych pasji i stworzy płaszczyznę do integracji społecznej. Aby zapewnić zrównoważony rozwój obszaru LSR preferowane będą inwestycje realizowane w mniejszych miejscowościach, nie będących siedzibą gmin. Z wniosków wyciągniętych w trakcie prowadzonych konsultacji społecznych wynika, że wsparcie powinny otrzymać inwestycje w obiekty, które w przyszłości będą właściwie wykorzystywane, stąd przedstawione powyżej warunki dostępu.

Na etapie opracowania LSR możliwość przyznania pomocy w zakresie rozwoju infrastruktury ograniczona była do operacji polegających na budowie lub przebudowie ogólnodostępnych obiektów. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dn. 10.08.2017 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy wprowadziło zmianę, gdzie budowa lub przebudowa zostały zastąpione określeniem „rozwój”. Powyższa zmiana daje możliwość wsparcia operacji polegających na wyposażeniu tego rodzaju obiektów. W związku z powyższym, odpowiadając jednocześnie na zapotrzebowanie zidentyfikowane w diagnozie, rozszerzono zakres niniejszego przedsięwzięcia o modernizację lub wyposażenie tego rodzaju obiektów.

Powyższa zmiana została odzwierciedlona również we rozszerzonej nazwie wskaźnika.

Beneficjent

Beneficjentem operacji w ramach Przedsięwzięcia 1.2.1 mogą być podmioty spełniające warunki określone w §. 3 ust. 1 pkt. 2 i 3 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020.

Przedsięwzięcie 1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych

- wsparcie prowadzenia zajęć dla dzieci i młodzieży oraz osób starszych, służących wzmocnieniu więzi społecznych mieszkańców obszaru lgd przez kultywowanie lokalnych zwyczajów, tradycji,
- wsparcie organizacji wydarzeń kulturalno-rekreacyjnych promujących obszar objęty LSR,
- wsparcie organizacji wydarzeń podnoszących wiedzę społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych,
- wsparcie działań nakierowanych na budowanie społeczeństwa obywatelskiego, grup nieformalnych i wzmacnianie inicjatyw lokalnych.

Forma wsparcia

W ramach przedmiotowego Przedsięwzięcia przewiduje się realizację projektu grantowego. Ponadto w ramach powyższego przedsięwzięcia prowadzone będą działania aktywizacyjne zaplanowane i przedstawione w Planie komunikacji. Dodatkowo planuje się realizację projektu współpracy.

Uzasadnienie

Celem przedsięwzięcia jest stworzenie oferty odpowiadającej na potrzeby lokalnej społeczności dotyczące wzmocnienia integracji społeczności lokalnej i budowania więzi społecznych wynikające z przeprowadzonych badań ankietowych na etapie diagnozy problemów, czy formułowanych wniosków w analizie SWOT. Realizacja powyższych zadań będzie możliwa pod warunkiem wpisania się w priorytety istotne z punktu widzenia całego obszaru LSR tj. kultywowanie lokalnych zwyczajów, tradycji, promocja obszaru oraz podnoszenie wiedzy lokalnej społeczności w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych. Poprzez zaplanowane działania mieszkańcy zyskają możliwość aktywnego spędzania czasu na obszarze LSR, rozwijania swoich pasji i zainteresowań, angażowania się w przedsięwzięcia ogólnodostępne służące lokalnej społeczności.

Grantobiorca

Grantobiorcą w ramach Przedsięwzięcia 1.2.2 mogą być podmioty spełniające warunki określone w § 3 ust. 1 pkt. 2 i 3 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020 z wyłączeniem jednostek sektora finansów publicznych.

Projekty współpracy

Projekt współpracy dotyczył będzie zdobycia wiedzy na temat doświadczeń w ramach budowania społeczeństwa obywatelskiego oraz wdrażania inicjatyw lokalnych za granicą oraz przeniesienia ich na obszar objęty lsr co jest spójne z Celem szczegółowym 1.2. Projekt realizowany będzie z minimum jednym partnerem krajowym oraz zagranicznym. Celem tego projektu będzie wyłonienie 15 lokalnych liderów, którzy wdrażając nowe rozwiązania będą pełnić rolę animatorów wśród lokalnej społeczności.

Specyfika wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych wraz z uzasadnieniem wyboru w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć.

Każde z zaplanowanych przedsięwzięć poprzedzone zostanie działaniami aktywizacyjnymi przedstawionymi z Planie komunikacji oraz monitorującymi ich stopień realizacji, dla których przyjęto następujące wskaźniki produktu:

- liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa,
- liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami,
- liczba publikacji, artykułów, kampanii promocyjnych, postów na profilu społecznościowym lgd, wywiadów telefonicznych, przeprowadzonych.

Ponadto dla poszczególnych przedsięwzięć przypisano wskaźniki produktu adekwatne do jego celu, zaplanowanej formy wsparcia oraz rodzaju beneficjenta bądź uczestnika realizowanych działań:

- Przedsięwzięcie 1.1.1 Nowe miejsca pracy:
  - liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa,
  - liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa;
- Przedsięwzięcie 1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości:
  - liczba powierzonych grantów dot. kształtowania postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych,
  - liczba powierzonych grantów dot. rozwoju rynków zbytu produktów lub usług lokalnych,
  - liczba powierzonych grantów dot. promocji gospodarczej regionu,
  - liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowych,
  - liczba zrealizowanych projektów dotyczących rozwoju rynków zbytu produktów i usług lokalnych;
- Przedsięwzięcie 1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej:

- liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej,
  - liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury kulturalnej;
- d) Przedsięwzięcie 1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych:
- liczba powierzonych grantów dot. prowadzenia zajęć dla dzieci i młodzieży oraz osób starszych, służących wzmocnieniu więzi społecznych mieszkańców obszaru lgd przez kultywowanie lokalnych zwyczajów, tradycji;
  - liczba powierzonych grantów dot. wsparcie organizacji wydarzeń kulturalno-rekreacyjnych promujących obszar objęty LSR,
  - liczba powierzonych grantów dot. organizacji wydarzeń podnoszących wiedzę społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych,
  - liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowych;
- e) Przedsięwzięcie 1.3.1 Bieżące administrowanie LGD:
- liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD,
  - liczba osobodni szkoleń dla organów LGD,
  - liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa.

Ponieważ z wdrażaniem LSR związana jest realizacja Planu komunikacji, dlatego dla Celu szczegółowego 1.1 i Celu szczegółowego 1.2 przyjęto następujące wskaźniki rezultatu, które wynikają z przyjętych w nim działań:

- liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych,
- liczba osób zadowolonych ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych przeprowadzonych przez LGD.

Ponadto przyjęte i przedstawiono poniżej dla poszczególnych celów szczegółowych wskaźniki rezultatu, które wynikają ze specyfiki zaplanowanych przedsięwzięć, rodzaju i formy wsparcia.

- a) Cel szczegółowy 1.1 Poprawa pozycji na rynku pracy poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, produktów lokalnych:
- liczba utworzonych miejsc pracy;
  - liczba osób uczestniczących w inicjatywach służących rozwojowi przedsiębiorstw,
  - liczba inicjatyw służących rozwojowi przedsiębiorstw,
  - liczba projektów współpracy skierowanych do przedsiębiorców,
  - liczba projektów współpracy skierowanych do turystów,
  - liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby,
  - liczba wspartych inicjatyw służących rozwojowi rynków zbytu produktów i usług lokalnych.
- b) Cel szczegółowy 1.2 Wzmacnianie spójności obszaru lgd, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i poszanowaniem środowiska naturalnego:
- liczba osób uczestniczących w inicjatywach służących wzmocnieniu więzi społecznych,
  - liczba osób, które skorzystały z nowej infrastruktury kulturalnej lub rekreacyjnej,
  - liczba osób uczestniczących w wydarzeniach kulturalno-rekreacyjnych promujących obszar objęty LSR,
  - liczba osób uczestniczących w inicjatywach służących podnoszeniu wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych,
  - liczba projektów współpracy skierowanych do organizacji pozarządowych;
- c) Sprawne i efektywne wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020:
- liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD.

Wdrażanie LSR przyczyni się do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru gmin wchodzących w skład lgd, stąd jako jego miernik przyjęto wskaźniki oddziaływania będące liczbą:

- nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych,
- osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym,
- organizacji pozarządowych.

Źródła pozyskania danych do pomiaru.

Do pomiaru poziomu przyjętych wskaźników oddziaływania wykorzystywane będą dane publikowane przez Główny Urząd Statystyczny.

W przypadku wskaźników produktu i rezultatu dane będą zbierane z:

- sprawozdań beneficjentów i grantobiorców;
- ankiet, list obecności i innych dokumentów własnych wykorzystywanych do monitoringu i ewaluacji poziomu wdrażania LSR.

Sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru, uaktualnienia danych.

Pomiar stopnia realizacji lsr – osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu – dokonywany będzie na bieżąco w przypadku działań aktywizacyjnych zaplanowanych w Planie komunikacji tj. w chwili ich realizacji. Natomiast w przypadku przeprowadzanych konkursów częstotliwość pomiaru uzależniona będzie od terminu przekazywania sprawozdań przez Samorząd Województwa, jednak nie rzadziej niż dwa razy do roku.

W przypadku wskaźników oddziaływania pomiar dokonywany będzie raz do roku po publikacji danych statystycznych przez GUS.

Stan początkowy wskaźnika oraz wyjaśnienie sposobu jego ustalenia.

Wskaźniki produktu i rezultatu wynikają z zaplanowanych do realizacji działań aktywizacyjnych i ogłaszanych naborów wniosków i konkursów grantowych. Dlatego ich przyjęty stan początkowy na rok 2015 jest równy 0.

Wskaźniki oddziaływania zostały przyjęte dla aktualnych danych opublikowanych przez GUS za rok 2014.

Stan docelowy wskaźników.

Dobór poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu, jak również planowany do osiągnięcia poziom wynika z dotychczasowych doświadczeń, przyjętej wielkości wsparcia oraz liczby gmin objętych LSR.

Zakładany do osiągnięcia poziom wskaźników oddziaływania został przyjęty na podstawie danych GUS z lat ubiegłych. Ich wzrost jest proporcjonalny do wzrostu jaki został odnotowanych na przełomie ostatnich lat.

Zidentyfikowany problem/wyzwanie społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Przyjęte wskaźniki			Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników		
				Produktu	Rezultatu	Oddziaływania			
<p>Brak atrakcyjnych miejsc pracy,</p> <p>Brak zorganizowanego przetwórstwa rolno-spożywczego w szczególności przetwórstwa owoców i warzyw.</p> <p>Brak ofert pracy dla młodych kobiet, które wychowują małe dzieci</p> <p>Brak perspektyw dla młodzieży.</p> <p>Odpływ młodych osób poza obszar LGD.</p>	Cel ogólny I	Cel szczegółowy 1.1	Przedsięwzięcie 1.1.1 Nowe miejsca pracy	70 podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	300 osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	367 rocznie nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych w latach 2016-2022	Sytuacja gospodarcza w kraju i za granicą. Pogorszenie się sytuacji gospodarczej może ograniczyć dostępność do kredytów w bankach. Brak możliwości finansowania inwestycji z kredytów, przed złożeniem wniosku o płatność ostateczną i otrzymaniem refundacji może zmniejszyć zainteresowanie potencjalnych beneficjentów ogłaszanymi konkursami.		
				30 spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami					
				8 publikacji					
				8 artykułów					
				2 kampanie promocyjne	200 osób zadowolonych ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych			9,5% osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	
				8 postów na prof. społ. LGD					
				12 wywiadów telefonicznych					
				2 przeprowadzone badania					
				22 operacje polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa.	22 utworzone miejsca pracy				System wdrażania i rozliczania wsparcia otrzymywanego w ramach PROW 2014-2020 r., a w szczególności przewlekłe procedury.
				21 operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	21 utworzonych miejsc pracy				

<p>Niska świadomość efektów współpracy lokalnej społeczności.</p> <p>Organizacje pozarządowe posiadające niewystarczające zaplecze merytoryczne i finansowe.</p>			<p>Przedsięwzięcie 1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości</p>	12 podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	150 osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		
				15 spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami			
				4 publikacje			
				12 artykułów	100 osób zadowolonych ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych		
				1 kampania promocyjna			
				12 postów na prof. społ. LGD			
				3 wywiady telefoniczne	6 inicjatyw służących rozwojowi przedsiębiorstw.		
				2 przeprowadzone badania			
1 powierzony grant dot. kształtowania postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych	60 osób uczestniczących w inicjatywach służących rozwojowi przedsiębiorstw						
2 powierzone granty dot. rozwoju rynków zbytu produktów lub usług lokalnych							

				3 powierzone grant dot. promocji gospodarczej regionu.			
				2 zrealizowane projekty współpracy w tym projekt współpracy międzynarodowej	1 projekt współpracy skierowany do przedsiębiorców		
					1 projekt współpracy skierowany do turystów		
				1 zrealizowany projekt dot. rozwoju rynków zbytu prod. i usług lokalnych	1 wsparta inicjatywa służąca rozwojowi rynków zbytu produktów i usług lokalnych		
Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna. Niewykorzystany potencjał turystyczny. Brak oferty kulturalnej, sportowej dla osób starszych. Niewystarczająca infrastruktura rekreacyjna i kulturalna, obecna jest niedostosowana do potrzeb związanych z integracją		Cel szczegółowy 1.2	Przedsięwzięcie 1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej	12 podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa 7 spotkanie informacyjno-konsultacyjne LGD z mieszkańcami 4 publikacje 16 artykułów 1 kampania promocyjna 16 postów na prof. społ. LGD 3 wywiady telefoniczne 2 przeprowadzone badania	70 osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych 50 osób zadowolonych ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych	140 organizacji pozarządowych	Wzrastające zadłużenie gmin, ograniczające ich zdolność do: <ul style="list-style-type: none"> realizowania kolejnych inwestycji finansowanych na zasadzie refundacji, udzielania wsparcia/pożyczek dla organizacji pozarządowych. Przekazywanie samorządom kolejnych zadań przez administrację rządową bez jednoczesnego przekazywania odpowiednich

<p>społeczności lokalnych.</p>				<p>15 nowych, przebudowanych lub wyposażonych obiektów infrastruktury rekreacyjnej</p>	<p>5500 osób które skorzystały z nowej infrastruktury kulturalnej lub rekreacyjnej lub turystycznej</p>		<p>środków może ograniczyć ich zdolność realizowania zadań inwestycyjnych.</p> <p>Sytuacja gospodarcza w kraju i zagranicą.</p> <p>System wdrażania i rozliczania wsparcia otrzymywanego w ramach PROW 2014-2020 r., a w szczególności przewlekłe procedury.</p>
<p>Słaba oferta zajęć pozalekcyjnych, Brak oferty kulturalnej, sportowej dla osób starszych. Niska świadomość ekologiczna, Organizacje pozarządowe posiadające niewystarczającego zaplecze merytoryczne i finansowe.</p>			<p>Przedsięwzięcie 1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych</p>	<p>20 podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa</p>	<p>150 osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych</p>		
				<p>15 spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami</p>	<p>100 osób zadowolonych ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych</p>		
				<p>4 publikacje</p>			
				<p>12 artykułów</p>			
				<p>1 kampania promocyjna</p>			
				<p>12 postów na prof. społ. LGD</p>			
				<p>3 wywiady telefoniczne</p>			
				<p>2 przeprowadzone badania</p>			

				<p>1 powierzony grant dot. prowadzenia zajęć dla dzieci i młodzieży oraz osób starszych, służących wzmocnieniu więzi społecznych mieszkańców obszaru Igd przez kultywowanie lokalnych zwyczajów, tradycji.</p>	<p>105 osób uczestniczących w inicjatywach służących wzmocnieniu więzi społecznych</p>		
				<p>1 powierzony grant dot. wsparcie organizacji wydarzeń kulturalno-rekreacyjnych promujących obszar objęty LSR.</p>	<p>20 000 osób uczestniczących w wydarzeniach kulturalno-rekreacyjnych promujących obszar objęty LSR</p>		
				<p>4 powierzone granty służące podnoszeniu wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych</p>	<p>800 osób uczestniczących w inicjatywach służących podnoszeniu wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych</p>		

				1 zrealizowany projekt współpracy w tym projekt współpracy międzynarodowej	1 projekt współpracy skierowany do organizacji pozarządowych		
--	--	--	--	--	--	--	--

Tabela 11 Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników.

1.0	CEL OGÓLNY 1	Wsparcie lokalnego rozwoju gospodarczego oraz ograniczanie skutków wykluczenia społecznego i ubóstwa przy jednoczesnym podejmowaniu działań przeciwdziałających zmianom klimatycznym				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Poprawa pozycji na rynku pracy poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, produktów lokalnych.				
1.2		Wzmacnianie spójności obszaru lgd, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i poszanowaniem środowiska naturalnego.				
1.3		Sprawne i efektywne wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020.				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
W1.0	Średnioroczna liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych w latach 2009-2014 i 2016-2022		szt.	355	367	Dane statystyczne GUS
	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym * 100		%	10,73	9,5	Dane statystyczne GUS
	Liczba organizacji pozarządowych		szt.	138	140	Dane statystyczne GUS
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2015 Rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
W1.1	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		Osoba	0	450	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych przeprowadzonych przez LGD		Osoba	0	300	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba utworzonych miejsc pracy		Szt.	0	43	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba osób uczestniczących w inicjatywach służących rozwojowi przedsiębiorstw		Osoba	0	60	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba inicjatyw służących rozwojowi przedsiębiorstw		Szt.	0	6	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba projektów współpracy skierowanych do przedsiębiorców.		Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

	Liczba projektów współpracy skierowanych do turystów.		Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba wspartych inicjatyw służących rozwojowi rynków zbytu produktów i usług lokalnych		Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
W1.2	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		Osoba	0	220	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		Osoba	0	150	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba osób uczestniczących w inicjatywach służących wzmocnieniu więzi społecznych		Osoba	0	105	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba osób, które skorzystały z nowej infrastruktury kulturalnej lub rekreacyjnej		Osoba	0	5 500	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach kulturalno-rekreacyjnych promujących obszar objęty LSR		Szt.	0	20 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba osób uczestniczących w inicjatywach służących podnoszeniu wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych		Osoba	0	800	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba projektów współpracy skierowanych do organizacji pozarządowych		Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
W1.3	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		Osoba	0	114	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				nazwa	Jed. miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
		początkowa 2015 rok	końcowa 2023 Rok					
1.1.1	Nowe miejsca pracy	mieszkańcy, przedsiębiorcy	Aktywizacja (40 000,00 zł)	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Szt.	0	70	Dane LGD

				Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Szt.	0	30	
				Liczba publikacji	Szt.	0	8	
				Liczba artykułów	Szt.	0	8	
				Liczba kampanii promocyjnych	Szt.	0	2	
				Liczba postów na prof. społ. LGD	Szt.	0	8	
				Liczba wywiadów telefonicznych	Szt.	0	12	
				Liczba przeprowadzonych badań	Szt.	0	2	
1.1.1	Nowe miejsca pracy	mieszkańcy	Konkursy (1 800 000 zł)	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa.	Szt.	0	22	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.1	Nowe miejsca pracy	przedsiębiorcy	Konkursy (4 352 875,63 zł)	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa.	Szt.	0	21	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.2	Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości	organizacje pozarządowe	Aktywizacja (20 000,00 zł)	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Szt.	0	12	Dane LGD
				Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Szt.	0	15	
				Liczba publikacji	Szt.	0	4	
				Liczba artykułów	Szt.	0	12	
				Liczba kampanii promocyjnych	Szt.	0	1	

				Liczba postów na prof. społ. LGD	Szt.	0	12	
				Liczba wywiadów telefonicznych	Szt.	0	3	
				Liczba przeprowadzonych badań	Szt.	0	2	
1.1.2	Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości	organizacje pozarządowe – grantobiorcy, osoby młode, bezrobotni, kobiety powracające na rynek pracy – grupa docelowa powierzonego grantu	Projekt grantowy (138 370,30 zł)	Liczba powierzonych grantów dot. kształtowania postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych	Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.2	Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości	organizacje pozarządowe – grantobiorcy, przedsiębiorcy – grupa docelowa powierzonego grantu		Liczba powierzonych grantów dot. rozwoju rynków zbytu produktów lub usług lokalnych	Szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.2	Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości	organizacje pozarządowe – grantobiorcy, przedsiębiorcy – grupa docelowa powierzonego grantu		Liczba powierzonych grantów dot. promocji gospodarczej regionu.	Szt.	0	3	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

1.1.2	Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości	przedsiębiorcy	Projekt współpracy (277 492,90 zł)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowych.	Szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.2	Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości	przedsiębiorcy	Projekt własny (50 000,00 zł)	Liczba zrealizowanych projektów dot. rozwoju rynków zbytu produktów lub usług lokalnych	Szt.	0	1	Dane LGD
1.2.1	Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej	organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury dla których organizatorem jest jst	Aktywizacja (20 000,00 zł)	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Szt.	0	12	Dane LGD
				Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Szt.	0	7	
				Liczba publikacji	Szt.	0	4	
				Liczba artykułów	Szt.	0	16	
				Liczba kampanii promocyjnych	Szt.	0	1	
				Liczba postów na prof. społ. LGD	Szt.	0	16	
				Liczba wywiadów telefonicznych	Szt.	0	3	
				Liczba przeprowadzonych badań	Szt.	0	2	
1.2.1	Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej	organizacje pozarządowe, jst, instytucje dla których organizatorem	Konkursy (3 400 000,00 zł)	Liczba nowych, przebudowanych lub wyposażonych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	Szt.	0	15	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

		jest jst – wnioskodawcy; mieszkańcy, turyści – grupa docelowa realizowanej operacji		Liczba nowych przebudowanych przebudowanych lub wyposażonych obiektów infrastruktury kulturalnej	Szt.	0	11	
1.2.2	Wzmocnienie więzi społecznych	organizacje pozarządowe	Aktywizacja (20 000,00 zł)	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Szt.	0	20	Dane LGD
				Liczba spotkań informacyjno- konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Szt.	0	15	
				Liczba publikacji	Szt.	0	4	
				Liczba artykułów	Szt.	0	12	
				Liczba kampanii promocyjnych	Szt.	0	1	
				Liczba postów na prof. społ. LGD	Szt.	0	12	
				Liczba wywiadów telefonicznych	Szt.	0	3	
				Liczba przeprowadzo- nych badań	Szt.	0	2	

1.2.2	Wzmocnienie więzi społecznych	organizacje pozarządowe – grantobiorcy, mieszkańcy – grupa docelowa powierzonego grantu	Projekt grantowy (238 754,07 zł)	Liczba powierzonych grantów dot. prowadzenia zajęć dla dzieci i młodzieży oraz osób starszych, służących wzmocnieniu więzi społecznych mieszkańców obszaru lgd przez kultywowanie lokalnych zwyczajów, tradycji.	Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.2	Wzmocnienie więzi społecznych	organizacje pozarządowe – grantobiorcy, mieszkańcy turyści – grupa docelowa powierzonego grantu		Liczba powierzonych grantów dot. wsparcie organizacji wydarzeń kulturalno-rekreacyjnych promujących obszar objęty LSR.	Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.2	Wzmocnienie więzi społecznych	organizacje pozarządowe – grantobiorcy, mieszkańcy – grupa docelowa powierzonego grantu		Liczba powierzonych grantów dot. organizacji wydarzeń podnoszących wiedzę społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych.	Szt.	0	4	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.2	Wzmocnienie więzi społecznych	organizacje pozarządowe; mieszkańcy obszaru LGD	Projekt współpracy (122 507,10 zł)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowych	Szt.	0	1	dane LGD

1.3.1	Bieżące administrowanie LGD	LGD	Koszty bieżące (1 750 000,00 zł)	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	Osobodzień	0	16	dane LGD
				Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	Osobodzień	0	70	dane LGD
				Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Szt.	0	80	dane LGD
SUMA			11 130 000,00 zł					

Tabela 12 Matryca logiczna Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020.

ROZDZIAŁ VI SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANOWIENIA KRYTERIÓW WYBORU

Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych.

Projekty procedur stosowanych przez organy statutowe Stowarzyszenia uczestniczące w procesie podejmowania decyzji o wyborze grantów i operacji zostały przygotowane przez zespół pracowników Stowarzyszenia, a następnie przedstawione do konsultacji zespołowi do spraw opracowania LSR, który został powołany Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia nr 9/2015 z dn. 23 kwietnia 2015 r. W skład zespołu weszło po dwóch mieszkańców każdej gminy, którzy reprezentują trzy sektory: publiczny, społeczny i gospodarczy. Projekty procedur, w celu skonsultowania ich ze społecznością lokalną, zostały opublikowane na stronie Internetowej Stowarzyszenia. Tak przygotowane procedury zostały przyjęte odpowiednio przez Zarząd i Radę Programową Stowarzyszenia.

Opracowując regulaminy i procedury stosowane przez Stowarzyszenie przyjęto zasadę, że niezależnie od ich treści lgd obowiązują przepisy prawa unijnego i krajowego, w których niejednokrotnie określono terminy, schemat i sposób postępowania w trakcie prowadzonych konkursów. Stąd wewnętrzne przepisy stowarzyszenia odnoszą się bezpośrednio w kwestii np. stosowanych terminów do obowiązujących przepisów prawa.

Sposób postępowania zarówno w przypadku konkursów grantowych, jak i wyboru operacji jest podobny. Różnice wynikają z obowiązujących przepisów prawa. Procedury konkursowe rozpoczynają się od podjęcia przez zarząd stosownych uchwał, w których przyjmowany jest regulamin konkursu określający takie elementy jak m.in.: termin, zakres, kwotę dostępnych środków. Do czasu zakończenia prowadzonego konkursu pracownik stowarzyszenia prowadzi nieodpłatne usługi doradcze i szkoleniowe dla potencjalnych wnioskodawców. Ocena wniosków przeprowadzana jest przez trzech bezstronnych, reprezentujących różne sektory i grupy interesu członków Rady Programowej. Ocena członka Rady diametralnie różni się od pozostałych jest odrzucana, a wniosek kierowany jest do oceny, przez kolejnego bezstronnego członka Rady, który reprezentuje inny sektor i inną grupę interesu niż pozostali dwaj członkowie Rady. Ocena dokonana przez nowo wyznaczonego członka Rady jest oceną ostateczną, niezależnie od tego czy różni się od pozostałych dwóch ocen. Decyzja dotycząca wyboru grantów, operacji podejmowana jest przez wszystkich członków Rady. Należy podkreślić, że w trakcie podejmowania uchwały członkowie Rady, którym nie powierzono sprawdzenia poszczególnych wniosków nie mogą zmienić ich oceny. W ten sposób zapewniona jest zasada, że wnioski oceniane są przez osoby bezstronne, które reprezentują różne sektory i grupy interesów, przy jednoczesnym usprawnieniu całego procesu wyboru.

Informacja o wynikach oceny przekazywana jest wnioskodawcom w zakresie i terminie określonym w przepisach prawa krajowego. Następnie procedury wyboru i oceny operacji oraz grantów zakładają prawo wnioskodawcy do wniesienia odpowiednio protestu i odwołania od podjętej decyzji. Ich rozpatrzenie odbywa się w terminach określonych w procedurach i przepisach prawa. A po ich rozpatrzeniu podmioty wybrane do powierzenia grantu zostają zaproszone do podpisania stosownej umowy. W przypadku konkursu dotyczącego naboru operacji dokumentacja konkursowa przekazywana jest do samorządu województwa.

Podmiotom realizującym zadania wynikające z projektu grantowego świadczone są nieodpłatne usługi doradcze i szkoleniowe dotyczące prawidłowego realizowania i rozliczania. Procedura grantowa zakłada, że każdy realizowany grant podlegać będzie wizycie monitorującej. Zakłada ona również przeprowadzanie doraźnych kontroli u grantobiorców, wobec których zachodzi uzasadnione podejrzenie o wykorzystaniu grantów niezgodnie z przeznaczeniem.

Płatności wynikające z umów o powierzeniu grantów wypłacane mogą być w trzech ratach. Pierwsza, jako zaliczka, po podpisaniu umowy pod warunkiem posiadania przez Stowarzyszenie odpowiednich środków. Druga, po zakończeniu i zatwierdzeniu pierwszego etapu realizacji powierzonych zadań. Trzecia na zakończenie realizacji grantu, pod warunkiem zatwierdzenia sprawozdania z realizacji powierzonego grantu oraz otrzymania przez Stowarzyszenie refundacji poniesionych kosztów wynikających z wdrażanego projektu grantowego.

W przypadku konkursów dotyczących naboru operacji procedura kończy się z przekazaniem dokumentacji konkursowej do samorządu województwa, niemniej jednak podmioty realizujące operacje mogą liczyć na nieodpłatne wsparcie doradcze związane z prawidłowym ich wdrażaniem oraz rozliczeniem.

Protokoły z posiedzeń Zarządu i Rady Programowej publikowane są na stronie Internetowej Stowarzyszenia oraz udostępniane w jego siedzibie przy jednoczesnym zachowaniu zasadny ograniczenia dostępu do danych podlegających ochronie ze względu na zawarte dane osobowe lub informacje objęte tajemnicą handlową.

Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru.

Kryteria wyboru grantów i operacji są różne dla poszczególnych przedsięwzięć. Przyjmowane są one uchwałami Rady Programowej zgodnie z odpowiednimi procedurami, które zakładają przed ich przyjęciem lub zmianą przeprowadzenie konsultacji społecznych. Z wnioskiem do Przewodniczącego Rady o zmianę kryteriów wyboru mogą wystąpić: członkowie Rady Programowej, Zarząd oraz Dyrektor biura. Obowiązujące kryteria wyboru publikowane są na stronach Internetowych.

Nazwa kryterium	Przedsięwzięcie	Zdiagnozowany problem	Uzasadnienie
Wsparcie zwiększenia liczby miejsc pracy	1.1.1	Brak atrakcyjnych miejsc pracy.	W ramach kryterium preferowane będą operacje przyczyniające się do stworzenia większej liczby miejsc pracy.
Wsparcie ludzi młodych w wejściu na rynek pracy	1.1.1	Brak perspektyw dla młodzieży.	Kryterium stosowane w przy wyborze operacji dotyczących uruchomienia działalności gospodarczej. W ramach kryterium preferowane będą szczególnie osoby młode wchodzące na rynek pracy, tj. do 25 roku życia.
Wsparcie osób w trudnej sytuacji na rynku pracy ze względu na płeć	1.1.1	Brak atrakcyjnych miejsc pracy.	Kryterium stosowane w przy wyborze operacji dotyczących uruchomienia działalności gospodarczej. W ramach kryterium będą preferowane osoby płci, która znajduje się w gorszej sytuacji na rynku pracy.
Wsparcie kobiet powracających na rynek pracy	1.1.1	Brak ofert pracy dla młodych kobiet, które wychowują małe dzieci.	Kryterium stosowane w przy wyborze operacji dotyczących uruchomienia działalności gospodarczej. W ramach kryterium będą preferowane kobiety powracające na rynek pracy po przerwie związanej z wychowaniem małych dzieci.
Wsparcie osób bezrobotnych	1.1.1	Brak atrakcyjnych miejsc pracy.	Kryterium stosowane w przy wyborze operacji dotyczących uruchomienia działalności gospodarczej. W ramach kryterium będą preferowane osoby zarejestrowane jako bezrobotne.
Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii	1.1.1 1.2.1	Niska świadomość ekologiczna.	W ramach kryterium preferowane będą operacje dotyczące wykorzystania lub wprowadzenia na rynek technologii opartych na odnawialnych źródłach energii.
Wykorzystanie surowców wtórnych w procesie produkcyjnym	1.1.1	Niska świadomość ekologiczna.	W ramach kryterium preferowane będą operacje przedsiębiorstw, które po jej zrealizowaniu będą

			wykorzystywać lub przetwarzać surowce wtórne.
Wsparcie rozwoju przemysłu	1.1.1	Brak atrakcyjnych miejsc pracy. Brak zorganizowanego przetwórstwa rolno-spożywczego w szczególności przetwórstwa owoców i warzyw.	W ramach kryterium preferowane będą inwestycje w firmach produkcyjnych, w których tworzonych jest więcej miejsc pracy.
Zrównoważony rozwój obszaru LSR	1.1.1 1.1.2 1.2.1 1.2.2	Spójność społeczna i gospodarcza.	Kryterium ma przyczynić się do dystrybucji budżetu lsr w sposób równomierny, przez co ma zostać zapewniona spójność obszaru lgd.
Liczba partnerów	1.1.2 1.2.2	Niska świadomość efektów współpracy lokalnej społeczności	W ramach kryterium preferowane będą projekty grantowe składane przez partnerstwa, tak aby podnieść świadomość efektów współpracy.
Atrakcyjność turystyczna miejsca realizacji operacji	1.2.1	<ul style="list-style-type: none"> • liczne zabytki w tym Sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Św. Na Świętym Krzyżu i ruiny zamku Krzyżtopór w Ujeździe, • na obszarze LGD znajdują się 2 główne punkty pielgrzymkowe woj. świętokrzyskiego tj. Sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego na Świętym Krzyżu i Sanktuarium Matki Boskiej Królowej Polski w Kałkowie. 	W ramach kryterium preferowane będą operacje związane z najważniejszymi atrakcjami turystycznymi obszaru lgd, tak aby poprawić ich atrakcyjność względem innych znajdujących się poza gminami objętymi lsr.
Propagowanie wiedzy dotyczącej ochrony środowiska i zapobieganiu zmianom klimatycznym	1.2.2	Niska świadomość ekologiczna.	W ramach kryterium preferowane będą wnioski grantowe, których realizacja przyczyni się do podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców gmin objętych lsr.
Promowanie najważniejszych atrakcji turystycznych obszaru lsr	1.2.2	<ul style="list-style-type: none"> • liczne zabytki w tym Sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Św. na Świętym Krzyżu i ruiny zamku Krzyżtopór w Ujeździe, • na obszarze LGD znajdują się 2 główne punkty pielgrzymkowe woj. świętokrzyskiego tj. Sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego na Świętym Krzyżu i 	W ramach kryterium preferowane będą wnioski grantowe, których realizacja przyczyni się do promocji najważniejszych atrakcji turystycznych obszaru lgd, tak aby poprawić ich atrakcyjność względem innych znajdujących się poza gminami objętymi lsr.

		Sanktuarium Matki Boskiej Królowej Polski w Kałkowie.	
--	--	---	--

Tabela 13 Powiązanie kryteriów wyboru grantobiorców i operacji z diagnozą.

Definicja innowacyjności.

Przez granty, operacje innowacyjne należy rozumieć takie, w ramach których wnioskodawca w swoim obszarze - zakresie działania:

- wprowadza nowe wyroby, technologie, rozwiązania, lub
- wprowadza nową udoskonaloną metodę produkcji, lub
- otwiera nowe rynki zbytu, lub
- zastosuje nowe sposoby sprzedaży, zakupów, lub
- zastosuje nowe surowce, półfabrykaty,
- wprowadzi nowe rozwiązania w ramach stosowanych procesów, organizacji pracy, produkcji.

Ww. definicja innowacyjności została przeniesiona do kryteriów wyboru operacji i grantobiorców.

Podejście innowacyjne zostało zastosowane już na etapie opracowania lokalnej strategii rozwoju i planowanych przedsięwzięć. Przejawia się ono w samym podejściu do zdefiniowania organizacji pozarządowych jako beneficjentów Przedsięwzięcia 1.2.1, które dotyczy tworzenia infrastruktury kulturalnej i rekreacyjnej. Dotychczas tego rodzaju przedsięwzięcia były domeną samorządu województwa. Często zdarzają się puste, zaniedbane place zabaw i świetlice wiejskie, które nie mają swych gospodarzy na co dzień dbających o porządek, czy też o to aby tętniło w nich życie. Takie podejście ma również przyczynić się do wzmocnienia więzi i odpowiedzialności mieszkańców lgd za swoje miejscowości. Kolejnym aspektem tego rozwiązania ma być wzmocnienie lokalnych organizacji pozarządowych, które ze względu na niskie budżety roczne często są wykluczone z ubiegania się o wsparcie z Europejskiego Funduszu Społecznego. Realizacja w latach 2017-2018 dużych zadań inwestycyjnych, przy wsparciu np. pożyczką gminą, ma im otworzyć w latach 2018-2019 drogę do konkursów ogłaszanych w ramach RPO Województwa Świętokrzyskiego, gdzie wielkość wsparcia uzależniona jest od wielkości przychodów beneficjenta w roku poprzedzającym składanie wniosków.

O sukcesie w gospodarce decyduje w pewnym zakresie innowacyjność podejmowanej działalności gospodarczej. Dlatego założono, że w ramach Przedsięwzięcia 1.1.2 powierzony zostanie grant, którego celem obok kształtowania postaw przedsiębiorczych będzie również pobudzanie innowacyjności w przyszłych przedsiębiorcach.

Innowacyjność wdrażania LSR przejawia się również poprzez nienarzucanie grantobiorcom sposobu realizacji powierzonego grantu. Co oznacza, że przypadku zarówno Przedsięwzięcia 1.1.2 i 1.2.2 to grantobiorca sam zadecyduje czy cel zostanie osiągnięty przez realizację np. szkoleń, czy innych wydarzeń. W ten sposób pobudzona zostanie kreatywność i innowacyjność grantobiorców.

Projekty grantowe i własne.

W Rozdziale V Cele i wskaźniki wskazano przedsięwzięcia wdrażane z wykorzystaniem grantów.

Minimalna kwota przyznanego grantu nie może być mniejsza od kwoty określonej w obowiązujących przepisach prawa.

Maksymalna kwota przyznanego grantu nie może być większa od kwoty określonej w obowiązujących przepisach prawa.

Kwota przyznanego grantu może stanowić co najwyżej 80% całkowitych kosztów kwalifikowalnych.

Grantobiorca zobowiązany jest wnieść:

- co najmniej 10% wkładu własnego finansowego,
- co najwyżej 10% wkładu własnego rzeczowego.

W przypadku grantów dotyczących wsparcia inicjatyw służących kształtowania postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych grantobiorca może wnieść 20% wkładu własnego rzeczowego.

Przez wkład rzeczowy należy rozumieć wkład niefinansowy wniesiony przez Grantobiorcę w formie robót budowlanych, towarów, usług, gruntów i nieruchomości, w przypadku których nie dokonano żadnych płatności potwierdzonych fakturami lub dokumentami o równoważnej wartości dowodowej.

Dopuszcza wniesienie przez Grantobiorcę wkładu rzeczowego pod warunkiem, że:

- wnioskowana kwota pomocy nie jest wyższa niż suma kosztów kwalifikowalnych pomniejszona o sumę wartości wkładu własnego rzeczowego i finansowego,

- wartość wkładu rzeczowego, wynikająca z przyjętych cen jednostkowych, nie przekroczy kosztów ogólnie przyjętych na rynku,
- w przypadku udostępnienia gruntu lub nieruchomości ich wartość zostanie poświadczona przez niezależnego, wykwalifikowanego eksperta i nie przekroczy 10% wydatków kwalifikowalnych projektu,
- koszt pracy wolontarystycznej obliczony zostanie poprzez pomnożenie liczby przepracowanych godzin przez iloraz przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w roku poprzedzającym rok, w którym złożono wniosek grantowy i liczby 168.

Na etapie wyboru preferowane będą wnioski, w których wnioskodawca wniesienie większy wkład własny finansowy, co zostało zapewnione w kryterium wyboru „wielkość wkładu rzeczowego”, przyjętym dla Przedsięwzięcia 1.1.2 oraz 1.2.2.

W ramach zwiększenia budżetu na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju oraz przy uwzględnieniu wniosków z dotychczas przeprowadzonych naborów, zarówno dla przedsiębiorców, jak i projektów grantowych wprowadzono do LSR 1 projekt własny, który będzie realizowany zgodnie z warunkami określonymi w § 2 ust. 1 pkt 4 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lokalną” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, w kwotach zgodnych z określonymi w § 15 ust. 7 pkt 2.

Wysokość wsparcia.

Wojewódzki Urząd Pracy w konkursach organizowanych w ramach wdrażanego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020, dotyczących udzielania wsparcia na rozwój przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy dopuszcza udzielenie dotacji dla bezrobotnych nie przekraczającej sumy:

- sześciokrotności przeciętnego wynagrodzenia za pracę w gospodarce narodowej obowiązującej w dniu przyznania wsparcia, i
- dwunastokrotności minimalnego wynagrodzenia za pracę, obowiązującego na dzień wypłacenia wsparcia.

Kwota ta wynosi obecnie niespełna 50 000,00 zł.

W związku z powyższym przyjęto, że pomoc na operację w zakresie określonym w § 2 ust. 1 pkt. 2 lit. a Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lokalną” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 będzie równa 50 000,00 zł.

Ponieważ firmy produkcyjne tworzą najwięcej miejsc pracy, dlatego w przypadku przewidzianej w ramach biznesplanu działalności gospodarczej wpisującej się w kategorię PKD Sekcja C Przetwórstwo przemysłowe, ze względu na wyższe koszty związane z jej uruchomieniem, pomoc na operację w zakresie określonym w § 2 ust. 1 pkt. 2 lit. a Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lokalną” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014- będzie wynosić 75 000,00 zł. Podniesienie wielkości wsparcia w przypadku osób otwierających działalność produkcyjną, jest odpowiedzią na wniosek, który wypłynął w trakcie konsultacji i dotyczył wspierania w jak największym zakresie działalności gospodarczych generujących większą liczbę miejsc pracy.

Wysokość i intensywność wsparcia na pozostałe operacje określone w § 2 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lokalną” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 pozostaje niezmienną w stosunku do wynikającej z przedmiotowego rozporządzenia.

ROZDZIAŁ VII PLAN DZIAŁANIA

Plan działania przedstawiony w załącznikach w tabeli 16 opiera się na następujących założeniach:

- ponieważ grupa defaworyzowanej należą bezrobotni, kobiety powracające na rynek pracy, oraz osoby młode do 35 roku życia ze względu na trudną sytuację na rynku pracy, to Przedsięwzięci 1.1.1 Nowe miejsca pracy dedykowane jest w całości poprawie sytuacji tej grupy społecznej,
- przyjęte wartości wskaźników, w kolumnach „Wartość z jednostką miary” oraz „% realizacji wskaźnika narastająco”, uwzględniają rok, w którym potencjalny beneficjent, grantobiorca otrzyma refundację poniesionych kosztów. Z uwagi dwuletni okres realizacji operacji oraz na doświadczenia z wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007-2013, a w szczególności opóźnienia na etapie sprawdzania pod względem formalnym wniosków o przyznanie pomocy, jak również wniosków o płatność, założono, że od opublikowania informacji o prowadzonym naborze, konkursie do refundacji poniesionych kosztów w szczególnych przypadkach mogą minąć trzy lata. Stąd przyjęto, że część wskaźników dla konkursów ogłaszanych w latach 2016-2018 zostanie osiągnięta w okresie 2019-2021;
- przyjęte wartości wskaźników dla projektów współpracy i grantowych uwzględniają ww. założenie, jak również w przypadku projektów współpracy fakt odmienności procedur związanych z ich wyborem w innych krajach europejskich, co może opóźnić podpisanie umowy, jak również refundację kosztów przedstawionych w ostatnim wniosku o płatność;
- opublikowanie informacji o prowadzonym naborze, konkursie w latach 2016-2018 na pełną kwotę budżetu LSR, w pozostałych latach planowane są nabory jedynie z oszczędności powstałych w pierwszych konkursach, jest to wynik doświadczeń z okresu programowania 2007-2013, w którym nie zostały wykorzystane bardzo duże kwoty w działaniach tzw. agencyjnych, przez trwające czasami nawet rok sprawdzanie wniosków o przyznanie pomocy w ARiMR;
- konkurs na wybór operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa zostanie poprzedzony konkursem z Przedsięwzięcia 1.1.2, w którym zostanie wyłoniony grantobiorca, któremu zostanie powierzone zadanie związane z kształtowaniem postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych.

ROZDZIAŁ VIII BUDŻET

Ogólna charakterystyka budżetu w tym wskazanie funduszy EFSI stanowiących źródło finansowania LSR w latach 2014-2020

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014 – 2020 finansowana będzie w całości z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Na poprawę sytuacji grupy defaworyzowanej przeznaczona jest kwota 4 040 000,00 zł, z czego 40 000,00 zł w ramach aktywizacji oraz 4 000 000,00 zł na wsparcie realizacji operacji w ramach LSR.

Krótki opis powiązania budżetu z celami LSR

W ramach realizacji LSR przewidziano trzy cele szczegółowe. Przeprowadzone z udziałem społeczności lokalnej konsultacje z wykorzystaniem różnych metod partycypacji wskazały, że jednym z głównych problemów obszaru objętego strategią jest brak atrakcyjnych miejsc pracy, dlatego ponad połowa budżetu strategii przeznaczona została na Cel szczegółowy 1.1 i związany z rozwojem przedsiębiorczości, w tym 700 tys. zł asygnowano na premie przyznawane osobom chcącym podjąć działalność gospodarczą, a 4 080 tys. zł na dotacje związane z rozwojem istniejących firm. Znamienne jest również to, że rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR wzmocniony będzie realizacją projektu grantowego oraz projektów współpracy i projektu własnego. Projekt grantowy dotyczył będzie kształtowania postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych, a także rozwoju rynków zbytu produktów lub usług lokalnych oraz promocji gospodarczej regionu. W ramach wdrażania lsr przewidziano realizację dwóch projektów współpracy. Pierwszy, międzynarodowy, dotyczący postaw przedsiębiorczych. Drugi związany z promocją regionu. Zakresy projektów współpracy wynikają z wniosków zebranych w trakcie konsultacji, które wskazywały na potrzebę wspierania przedsiębiorczości i wykorzystania zasobów turystycznych regionu.

Pozostałą część budżetu, to jest kwotę 3 700 tys. zł przeznaczono na Cel szczegółowy 1.2, który dotyczy wzmocnienia spójności obszaru i zaangażowania mieszkańców w rozwój swych miejscowości.

W pierwszym półroczu 2016 r. planowane jest ogłoszenie naboru na wybór operacji zgodnych z Przedsięwzięciem 1.2.1. Inwestycje związane z budową lub przebudową infrastruktury kulturalnej, czy rekreacyjnej są inwestycjami o długim terminie realizacji, zależnymi od sezonu budowlanego, warunków atmosferycznych. Stąd uwzględniając dodatkowo czas potrzebny na przeprowadzenie naboru, sprawdzenie wniosków o przyznanie wsparcia przez samorząd województwa, jak również wniosków o płatność ostateczną przyjęto, że wskaźniki przypisane do tego przedsięwzięcia zostaną osiągnięte nie wcześniej jak 2019 r. Na

Przedsięwzięcie 1.2.1 w budżecie przeznaczono kwotę 3 400 tys. zł. Przy założeniu, że maksymalna kwota pomocy na operację wynieść może 300 tys. zł oraz uwzględniając dopuszczalny zakres operacji, dla niniejszego przedsięwzięcia, jak również doświadczenia z okresu programowania 2007-2013 przyjęto następujące wskaźniki produktu:

- *liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej* na poziomie 14 szt.,
- *liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury kulturalnej* na poziomie 10 szt.

Następnie wdrażane będzie Przedsięwzięcie 1.1.1 w zakresie związanym z udzielaniem dotacji na rozwój istniejących działalności gospodarczych. Tak jak poprzednio, uwzględniając czas potrzebny na realizację inwestycji, jak również rozpatrzenie wniosku o przyznanie wsparcia, czy też doświadczenia z wdrażania działania Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw w poprzednim okresie programowania, osiągnięcie przyjętych wskaźników produktu zaplanowano na rok 2019. Na dotacje dla przedsiębiorców w budżecie Przedsięwzięcia 1.1.1 przewidziano kwotę 3 300 tys. zł. Przy założeniu, że maksymalna kwota dofinansowania na beneficjenta wynosi 300 tys. zł, jednocześnie uwzględniając dane dotyczące kwot wsparcia z lat ubiegłych przyjęto jako wskaźnik produktu realizację co najmniej 18 operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa.

W 2016 r. planowane jest złożenie wniosku o przyznanie wsparcia na realizację projektów współpracy. Mając na uwadze ogłoszenie konkursu na poziomie krajowym, dwuletni czas realizacji projektów współpracy, jak również czas na otrzymanie refundacji ostatniego wniosku o płatność przewiduje się, że wskaźnik produktu - liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym międzynarodowych projektów współpracy zostanie w 100% osiągnięty w roku 2019.

W pierwszym półroczu 2017 r. planowane jest rozpoczęcie wdrażania Przedsięwzięcia 1.1.1 w zakresie związanym z przyznaniem premii na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Uwzględniając jak poprzednio czas na przeprowadzenie procedury wyboru i oceny operacji oraz sprawdzenie wniosku o przyznanie wsparcia i następnie przygotowanie umowy przez samorząd województwa zakłada się, że biznes plany przyszłych przedsiębiorców wdrażane będą w roku 2018, a z początkiem 2019 r. zostaną wypłacone im ostatnie raty przyznanych premii. Stąd osiągnięcie wskaźnika produktu- liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa, przewidziano na rok 2019 na poziomie 14 szt.

Na pierwsze półrocze 2017 r. przewidziano złożenie wniosku o przyznanie wsparcia na realizację projektów grantowych przewidzianych w zarówno w Przedsięwzięciu 1.1.2, jak i Przedsięwzięciu 1.2.2. Ponieważ granty przyznawane będą na realizację zadań krótkoterminowych, stąd założono osiągnięcie odpowiednich wskaźników produktu dla poszczególnych Przedsięwzięć już w roku 2018. Ponieważ maksymalna kwota powierzanego grantu wynosi 50 tys. zł., stąd założono, że w związku z przeznaczeniem na ten cel 600 tys. zł, zostanie przyznanych co najmniej po 12 grantów dotyczących realizacji zadań w ramach każdego z dwóch przedsięwzięć.

Przed wdrażaniem poszczególnych przedsięwzięć realizowane będą działania związane z aktywizacją mieszkańców. Dlatego osiągnięcie wskaźników produktu związanych z aktywizacją, a przewidzianych w poszczególnych przedsięwzięciach zaplanowano na rok 2018.

Kwoty budżetu w planie działania zostały przypisane do lat, w których osiągnięte zostaną wskaźniki produktu dla poszczególnych przedsięwzięć. Jest to związane z tym, że osiągnięcie wskaźnika produktu oznacza wypłatę całkowitą dla beneficjenta operacji, której przyznano wsparcie.

Zwiększenie budżetu o kwotę 880 000,00 zł zostało w całości przypisane do realizacji Celu szczegółowego 1.1 związanego z rozwojem przedsiębiorczości, w tym 830 tys. zł asygnowano na dotacje związane z rozwojem istniejących firm, a 50 tys. na projekt własny wspierający rozwój rynków zbytu produktów i usług lokalnych. Biorąc pod uwagę maksymalną kwotę wsparcia dla beneficjenta w wysokości 300 tys. zł oraz doświadczenia z przeprowadzonych naborów i doradztwa, poziom wskaźnika dla liczby operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa zwiększono o 3 szt. oraz wprowadzono nowy wskaźnik, tj, liczba inicjatyw wspierających rozwój rynków zbytu usług i produktów lokalnych na poziomie 1 szt. Realizacja obu wskaźników została przewidziana na lata 2022-2023.

Zwiększenie budżetu w roku 2020 o kwotę 880 000,00 zł zostało alokowane w następujący sposób:

- 480 tys. zł na działania związane z tworzeniem miejsc pracy, Przedsięwzięcie 1.1.1 Nowe miejsca pracy - premie na podejmowanie działalności gospodarczej. W oparciu przeprowadzona analizę rynku pracy oraz dotychczasowych naborów wniosków w tym zakresie zwiększono kwotę premii do 60 tys. zł. Poziom wskaźnika dla nowoutworzonych przedsiębiorstw zwiększono o 8;

- 400 tys. zł na realizację Celu szczegółowego 1.2, Przedsięwzięcie 1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej. Poziom wskaźników zwiększono odpowiednio: dla obiektów infrastruktury rekreacyjnej o 1 i kulturalnej o 1.
Realizacja dodatkowych wskaźników została przewidziana na lata 2022-2023.

ROZDZIAŁ IX PLAN KOMUNIKACJI

Właściwa komunikacja stanowi warunek niezbędny dla skutecznego wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Efektywność działań komunikacyjnych jest uzależniona od właściwego określenia jej celów, oczekiwanych rezultatów, grup docelowych i środków przekazu. Taka struktura pracy nad stworzeniem Planu Komunikacji na lata 2007 – 2013 została zastosowana podczas opracowania lsr.

Odbiorcami działań komunikacyjnych będą grupy kluczowe z punktu widzenia realizacji lsr, tj. przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i osoby z grup de faworyzowanych, jak również jednostki samorządowe i mieszkańcy jako potencjalni beneficjenci działań lgd.

Głównym celem planu komunikacji jest informowanie o prowadzonej działalności, możliwościach i zasadach uzyskania wsparcia, doradztwo w tym zakresie oraz pozyskiwanie informacji zwrotnych od uczestników tych działań i innych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie lsr, jak np. członkowie organów Stowarzyszenia. Ze względu na zaplanowaną ewaluację poszczególnych działań, plan komunikacji będzie poddawany przeglądowi i w miarę potrzeb aktualizacji, aby zmaksymalizować adekwatność i efektywność działań w trakcie wdrażania strategii.

Szczegóły dotyczące, analiz, wniosków z konsultacji, planu i wskaźników zostały zawarte w Załączniku 5 „Plan Komunikacji”.

ROZDZIAŁ X ZINTEGROWANIE

Na etapie diagnozy obszaru LGD oraz analizy SWOT przeprowadzonej na potrzeby opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014 – 2020, jako główny problem na obszarze LGD zidentyfikowano sytuację na rynku pracy.

Aż 82% ankietowanych oceniło, iż z ich punktu widzenia najistotniejszą potrzebą jest poprawa sytuacji w tym zakresie. Dotyczy to głównie takich zagadnień jak brak atrakcyjnych miejsc pracy, brak ofert dla kobiet wychowujących małe dzieci, brak perspektyw dla młodzieży, a w konsekwencji odpływ młodych osób z obszaru lgd. Uwagę zwraca również niska świadomość efektów lokalnej współpracy, w tym brak przetwórstwa rolno – spożywczego. Uwzględniając wnioski z przeprowadzonych badań oraz innych form konsultacji, sformułowano Cel szczegółowy 1.1 w brzmieniu: „Poprawa sytuacji na rynku pracy poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, produktów lokalnych.”, którego osiągnięcie przyczyni się do poprawy sytuacji w problematycznym obszarze.

W tym zakresie zaplanowano realizację 2 przedsięwzięć: 1.1.1 „Nowe miejsca pracy” oraz 1.1.2 „Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości”. Są one spójne i realizują wspólny cel – pobudzenie gospodarcze, rozwój przedsiębiorczości, a w konsekwencji poprawę sytuacji na rynku pracy.

Pierwszym etapem działania w ramach obu z wymienionych przedsięwzięć będzie przeprowadzona przez LGD kampania informacyjna dotycząca możliwości pozyskiwania funduszy w ramach LSR 2014-2020. Użyte zostaną różne narzędzia i środki komunikacji (strony www., portale społecznościowe, prasa, spotkania). Tak kompleksowe działanie, oprócz funkcji informacyjnej, będzie budować pozytywny klimat wokół przedsiębiorczości, aktywności mieszkańców, współpracy oraz możliwości kształtowania własnej sytuacji. Szczególną rolę będą miały spotkania konsultacyjno-szkoleniowe oraz konsultacje indywidualne, których celem będzie przedstawienie warunków otrzymania pomocy, wymagań dotyczących przygotowania dokumentów oraz sposobu i terminów realizacji operacji. Przy realizacji tych wydarzeń LGD będzie włączać do działania w kwestiach organizacyjnych i komunikacyjnych przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego (radni, sołtysi). Nacisk na działania związane z informowaniem i szkoleniem ma na celu nie tylko zachęcenie do podejmowania działań, ale przede wszystkim zbudowanie wiedzy potencjalnych beneficjentów, uświadomienie kwestii prawnych i proceduralnych. Założono, iż odpowiednia informacja i doradztwo wpłynie na jakość planowanych operacji, a także jakość wniosków składanych do LGD. Przedsięwzięcie 1.1.1 będzie kierowane do szerokiego grona odbiorców. Jego adresatami będą przede wszystkim osoby z grup de faworyzowanych, ale też inni mieszkańcy obszaru LGD będący w trudnej sytuacji z powodu braku zatrudnienia, którzy dzięki otrzymanemu wsparciu uruchomią działalność gospodarczą. Adresatami działania będą też funkcjonujący na terenie LGD przedsiębiorcy, którzy dzięki zastosowanej interwencji rozszerzą swoją działalność i stworzą dodatkowe miejsca pracy.

Przygotowanie merytoryczne osób podejmujących działalność gospodarczą jest elementem bardzo istotnym dla jej utrzymania i sprostania wyzwaniom jakie stają przed nowym na rynku podmiotem. W celu zapewnienia wsparcia dla osób, które zamierzają ubiegać się o dofinansowanie w ramach premii na założenie działalności, zostało zaplanowane powierzenie grantu dla NGO dotyczącego kształtowania postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych (Przedsięwzięcie 1.1.2). Grant w ramach tego przedsięwzięcia będzie powierzony przed ogłoszeniem konkursu na przyznanie premii związanych z uruchomieniem działalności gospodarczej. Taka sekwencja zdarzeń pozwoli na przeprowadzenie działań promujących przedsiębiorczość, aktywne postawy, dobry klimat wokół podejmowania działalności gospodarczej odpowiednio wcześniej, tak aby odbiorcy tych działań mogli w kolejnym etapie stać się beneficjentami Przedsięwzięcia 1.1.1. Ponadto warunki określone w konkursie na powierzenie grantu, jako grupę docelową grantu będą definiować zidentyfikowane w lsr grupy de-faworyzowane.

Przedsięwzięcie 1.1.2 w całości wspiera rozwój przedsiębiorczości na obszarze LGD oraz integrację działań i podmiotów w tym zakresie. Przewidziano powierzenie grantu na realizację przedsięwzięcia służącego rozwojowi rynku zbytu produktów lub usług lokalnych. W ramach tego działania, Grantobiorca zrealizuje projekt służący rozwojowi produktów lub usług przez firmy będące przedstawicielami kluczowych branż: tartacznej, przetwórstwa mięsnego, turystycznej. W ramach tego przedsięwzięcia planowane są również projekty grantowe dotyczące promocji gospodarczej regionu oraz projekty współpracy.

Turystyka jest sektorem gospodarki i konsekwentnie w LSR jest traktowana jako działalność gospodarcza, która może tworzyć miejsca pracy i stanowić źródło dochodu. Dlatego grant planowany do udzielenia w obszarze turystyki jest klasyfikowany jako projekt wspierający promocję gospodarczą regionu. W ramach tego działania grantobiorca, w oparciu o przyznane środki, zrealizuje projekt, którego odbiorcami będą turyści, a który zaangażuje przedstawicieli poprzez zaangażowanie 3 branż z sektora turystycznego (np. hotelarskiej/agroturystycznej; gastronomicznej i usług okołoturystycznych).

Oczekuje się, iż współdziałanie różnych podmiotów na obszarze objętym LSR przyniesie rezultat w postaci wzmocnienia lokalnego potencjału. Zrealizowane projekty grantowe skutkujące w integracji sektora gospodarczego, a także współpraca z innymi podmiotami, np. NGO mają szansę przynieść efekt w postaci dalszej współpracy międzysektorowej. Skojarzone ze sobą dzięki realizacji projektu grantowego przedsiębiorstwa mogą kontynuować budowanie powiązań, a przez promocję dobrych praktyk w tym zakresie będą wpływać na popularyzację postaw współpracy pomiędzy innymi podmiotami z różnych branż lub sektorów. Nawiązane w ten sposób relacje mogą skutkować tworzeniem wspólnych, komplementarnych przedsięwzięć i przynosić efekt synergii na obszarze LGD.

Głównym celem LSR jest wspieranie rozwoju gospodarczego i budowanie dobrego otoczenia dla tego rodzaju przedsięwzięć. Zintegrowany charakter LSR umożliwi efektywne osiągnięcie tego celu poprzez współpracę różnych podmiotów. Wszystkie działania zaplanowane w ramach Przedsięwzięcia 1.1.1 dotyczą bezpośredniego lub pośredniego wsparcia przedsiębiorstw.

Cel szczegółowy 1.2 „Wzmacnianie spójności obszaru lgd, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i poszanowaniem środowiska naturalnego”, jest w pewnym zakresie działaniem komplementarnym do celu 1.1, adresującym potrzebę powstrzymania odpływu młodych ludzi z obszaru LGD. Rozbudowa infrastruktury dająca szansę rozwijania zainteresowań i pasji oraz możliwość zaangażowania w działania społeczne na swoim obszarze wspiera, poprzez rozwój osobisty, realizację potrzeb młodych ludzi. Nowo powstająca infrastruktura będzie spełniać rolę nie tylko kulturalną, ale także edukacyjno – rozwojową. Spodziewane jest, iż wzrost atrakcyjności otoczenia w którym żyją młodzi ludzie, w połączeniu z poprawą sytuacji na lokalnym rynku pracy oraz promowanie podejmowania aktywności gospodarczej przyczyni się do tego, iż będą oni bardziej skłonni wiązać swoją przyszłość z obszarem LGD.

W przypadku LSR mamy do czynienia ze zintegrowaniem strategii na różnych płaszczyznach. Jedną z nich jest niewątpliwie integracja terytorialna. Obszar, którego spójność została wykazana w rozdziale poświęconym jego charakterystyce pozwala na podejmowanie interwencji, które są wspólne dla jego całości i wpływają w równym stopniu na zaspokojenie najważniejszych potrzeb wynikających z analizy SWOT.

Inną płaszczyzną są cele. Kluczowe jest ich sformułowanie i zaplanowanie przedsięwzięć w sposób, który zagwarantuje, iż będą wpływać na osiągnięcie danego celu.

LSR ma za zadanie wspomagać rozwój lokalny w różnych wymiarach: gospodarczym, społecznym i środowiskowo – kulturalnym. Pod tym względem opracowana strategia jest kompleksowa i konsekwentna. Główny nacisk położony jest na poprawę sytuacji gospodarczej i wspomaganie rozwoju rynku pracy. Zakres zaplanowanych działań w ramach realizacji celu szczegółowego 1.1 zapewnia włączenie i współpracę różnych

sektorów i branż, jak również, poprzez projekty grantowe, definiuje różne metody interwencji. Zintegrowanie zostało zapewnione na poziomie sformułowania przedsięwzięć. Plan działania został opracowany w sposób gwarantujący właściwą sekwencję zdarzeń, która zapewnia efektywną współpracę podmiotów i wykorzystanie rezultatów jednych działań przy realizacji kolejnych. I tak, realizacja każdego przedsięwzięcia rozpoczyna się od działań aktywizacyjnych, a grant grant związany z kształtowaniem postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych zostanie powierzony przed ogłoszeniem konkursu dotyczącego udzielania premii na uruchomienie działalności gospodarczej. Dzięki temu, osoby które skorzystają ze wsparcia zaplanowanego w Przedsięwzięciu 1.1.1 będą lepiej przygotowane do prowadzenia działalności gospodarczej.

Lokalna Strategia Rozwoju, oprócz opisanego zintegrowania wewnętrznego jest spójna z zadaniami i działaniami zawartymi w innych dokumentach o charakterze strategicznym, które swoim zasięgiem obejmują obszar LGD.

Cele LSR są zgodne z celami Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020. Poprzez zastosowanie w LSR instrumentów wspierających rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich Cel szczegółowy 1.1 LSR jest zgodny z SRWŚ z Celem 2 Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego regionu w zakresie 2.1 Cenna spuścizna – ugruntowanie pozycji przemysłu i budownictwa w regionie. W ramach kryteriów wyboru przewidziano punkty premiujące działalność gospodarczą w zakresie przetwórstwa przemysłowego. Cel jest zgodny również z Celem 3 Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy innowacyjnej gospodarki regionu w zakresie 3.3 Tworzenie sprzyjających warunków dla przedsiębiorczości, w tym przede wszystkim sektora MŚP, czyli dla podmiotów, które finalnie decydują o innowacyjności oraz z Celem 5 Koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich w zakresie 5.3 Rozwój funkcji pozarolniczych.

Poprzez zastosowanie w LSR instrumentów poprawiających infrastrukturę społeczną oraz budowanie więzi społecznych z wykorzystaniem dziedzictwa kulturalnego przy jednoczesnej dbałości o środowisko naturalne Cel szczegółowy LSR 1.2 zgodny jest z SRWŚ z Celem 1 Koncentracja na poprawie infrastruktury regionalnej w zakresie 1.2 Poprawa infrastruktury społecznej i usług publicznych, czyli wzrost kapitału społecznego, wsparcie zatrudnienia i wyższa jakość życia w regionie oraz Celem 3 Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki w zakresie 3.1 Sprzyjanie kumulowaniu kapitału ludzkiego czyli zdrowi, kreatywni i wykształceni ludzie jako podstawa myślenia o pomyślnej przyszłości a także z Celem 5 Koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich w zakresie 5.1 Rozwój usług publicznych.

Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w ramach LSR są spójne z celami dokumentów planistycznych powiatów i gmin, które swym zasięgiem obejmują obszar LSR.

W ramach Celu szczegółowego 1.1 Poprawa sytuacji na rynku pracy poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, produktów lokalnych, a w nim Przedsięwzięciu 1.1.1 Nowe miejsca pracy będą wspierane osoby chcące uruchomić działalność gospodarczą oraz firmy, które chcą się rozwijać i tworzyć nowe miejsca pracy. Ponadto w Przedsięwzięciu 1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości będą wspierane działania dotyczące kształtowanie postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych, działania ukierunkowane na rozwój rynków zbytu produktów lub usług lokalnych oraz na promocję gospodarczą regionu. Wszystkie wyżej wymienione działania przyczynia się do rozwoju przedsiębiorczości, rozwoju gospodarczego oraz wzrostu liczby miejsc pracy na obszarze LSR, a zatem również na terenie powiatów i gmin objętych działaniem. Powyższy cel i Przedsięwzięcia są zgodne z:

- Strategią Rozwoju Powiatu Kieleckiego do roku 2020. W Celu strategicznym III - Rozwój gospodarczy oraz rozwój infrastruktury technicznej i społecznej i Priorytecie 4 - Rozwój sektora MŚP oraz Priorytecie 5 - Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich przewidziano kierunki rozwoju wspierające rozwój małych firm na terenie powiatu w szczególności na obszarach wiejskich, które powinny generować miejsca pracy pozarolniczej.
- Strategią Rozwoju Powiatu Starachowickiego na lata 2014-2020. W Celu strategicznym 1 Rozwój gospodarczy, czyli przedsiębiorczość przede wszystkim poprzez Cel operacyjny 1.1 Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości oraz Cel operacyjny 1.2 Promocja wizerunku powiatu przewiduje się działania nakierowane na rozwój przedsiębiorczości na terenie obszaru.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Ostrowieckiego do roku 2020. W obszarze Gospodarka przewidziano cel pierwszorzędny Wsparcie mobilności zawodowej mieszkańców Powiatu, w ramach którego jednym z kierunków działań jest Promocja samozatrudnienia oraz aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu. Ponadto przewidziano Cel drugorzędny Sprzyjać rozwojowi przemysłu co jest zgodne z założeniami i kryteriami wyboru przewidzianymi w LSR.

- Strategia Rozwoju Powiatu Opatowskiego. W ramach Obszaru strategicznego I Przedsiębiorczość Tworzenie nowych miejsc pracy - zmniejszenie bezrobocia Celem I jest Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości natomiast Cel 2 zakłada Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego.
- Strategią Rozwoju Gminy Łągów na lata 2015-2024. W ramach Celu szczegółowego 2 Gmina Łągów z klimatem przedsiębiorczości przewiduje się działania nakierowane na Wzrost przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców oraz Zwiększenie nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw. Wskazane założenia Strategii w pełni są spójne z LSR

W Celu szczegółowym 1.2 Wzmacnianie spójności obszaru ląd, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i poszanowaniem środowiska naturalnego przewidziano Przedsięwzięcie 1.2.1 Rozwoju infrastruktury służącej społeczności lokalnej, którego ukierunkowane jest na poprawę i tworzenie nowej infrastruktury poprawiającej jakość życia społeczności lokalnej, oraz Przedsięwzięcie 1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych, które ukierunkowane jest na budowanie kapitału społecznego na obszarze LSR przy jednoczesnym dbaniu o lokalne dziedzictwo kulturalne oraz środowisko. Wszystkie wyżej wymienione zgodne są z następującymi celami dokumentów planistycznych:

- Strategią Rozwoju Powiatu Kieleckiego do roku 2020. W ramach Celu strategicznego II - Ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów środowiska naturalnego i dóbr kultury przewiduje się działania w ramach Priorytetu 1 - Ochrona i poprawa środowiska naturalnego, Priorytetu 2 - Ochrona i optymalne wykorzystanie dóbr kultury, Priorytetu 3 - Rozwój turystyki oraz tworzenie i modernizacja infrastruktury kulturowej i turystycznej. Kierunki działania wskazane w Strategii są spójne z ww. Celem i przedsięwzięciami LSR.
- Strategią Rozwoju Powiatu Starachowickiego na lata 2014-2020. W ramach Celu strategicznego 3 Dostępność wysokiej jakości usług publicznych dla mieszkańców warunkiem rozwoju przewidziano Cel operacyjny 3.5 Rozszerzenie oferty kulturalnej powiatu, co jest spójne z przedsięwzięciem 1.2.2. LSR. Ponadto w Celu strategicznym 4 Podniesienie atrakcyjności turystycznej powiatu starachowickiego przewidziano Cel operacyjny 4.3 Poprawa i rozbudowa infrastruktury turystycznej Powiatu co jest spójne z założeniami Przedsięwzięcia 1.2.1 LSR.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Ostrowieckiego do roku 2020. W obszarze Ekologia przewidziano Priorytet Podnoszenie świadomości "ekologicznej" mieszkańców powiatu w ramach, którego przewiduje się edukację ekologiczną mieszkańców. Priorytet jest zgodny z zakresem projektów przewidzianych do finansowania w ramach Przedsięwzięcia 1.2.2 LSR. Ponadto Celem pierwszorzędym strategii powiatu ostrowieckiego jest Rozwój odnawialnych źródeł energii. W kryteriach wyboru dla priorytetów LSR umieszczono kryterium premiujące projekty wykorzystujące odnawialne źródła energii. Ponadto w obszarze Społeczeństwo przewidziano Priorytet Podnoszenie poziomu szkolnictwa oraz bazy oświatowej z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy w ramach którego zakłada się działania w zakresie zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży oraz kursy i szkolenia dla dorosłych. Wyżej wskazane cele i priorytety są spójne ze wskazanymi celami i przedsięwzięciami LSR.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Opatowskiego do roku 2020. W ramach Obszaru strategicznego IV Turystyka, Kultura, Sport Wykreowanie powiatu jako ośrodka usług turystycznych i kulturalnych przewidziano Cel 1 Rozwój bazy wypoczynkowo-rekreacyjnej oraz Cel 2 Kultywowanie i promocja kultury lokalnej wskazane cele są spójne z założeniami Priorytetu 1.2.1 oraz 1.2.2 LSR.

ROZDZIAŁ XI MONITORING I EWALUACJA

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju ma na celu osiągnięcie zaplanowanych rezultatów w efekcie realizacji zadań i przedsięwzięć jakie zostały nakreślone w strategii. W dokumencie zostały one przedstawione w sposób szczegółowy, skwantyfikowany, z uwzględnieniem planu realizacji zarówno pod względem czasu jak i budżetu. Strategia obejmuje okres 6 lat, a więc na tyle długi, że założenie braku zmian zachodzących w szeroko rozumianym otoczeniu (społecznym, gospodarczym, środowiskowym, itp.) wydaje się nieuprawnione. Efektywna realizacja strategii wymaga kontroli skuteczności i adekwatności działań na poszczególnych jej etapach. Kontrola realizacji poszczególnych elementów będzie miała charakter ciągły, pozwalający na bieżąco oceniać uzyskiwane efekty. Monitoring zapewni LGD kontrolę tego czy strategia jest wdrażana, i czy zgodnie z aktualnym planem możliwe jest osiągnięcie założonych celów, a w razie potrzeby pozwoli dokonać korekty zaplanowanych działań lub sposobów ich realizacji odpowiednio wcześniej.

Na bazie danych pochodzących z monitoringu oraz działań komunikacyjnych będzie dokonywana ewaluacja, która pozwoli podsumować efekty działań, porównać plan i założenia z rzeczywistymi rezultatami, dostarczy

informacji na temat racjonalności poszczególnych narzędzi co zwiększy zasób wiedzy LGD na temat skuteczności oddziaływania.

ROZDZIAŁ XII STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej podejmując prace związane z przygotowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) dla obszaru 7 gmin, na terenie których wdrażana będzie ww. strategia, tj. Baćkowice i Iwaniska (powiat opatowski), Brody i Pawłów (powiat starachowicki), Nowa Słupia i Łągów (powiat kielecki) oraz Waśniów (powiat ostrowiecki), zgodnie z wymogami tworzenia dokumentu dokonało analizy jego zapisów pod kątem oddziaływania na środowisko.

Z przeprowadzonej analizy wynika, iż wdrażanie LSR na obszarze wyżej wymienionych gmin nie niesie ze sobą ryzyka wystąpienia negatywnego oddziaływania na środowisko.

Strategia będzie realizowana w ramach działania LEADER ujętego w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Działanie to realizuje cel szczegółowy „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”. Cel ten będzie realizowany poprzez przedsięwzięcia opisane w Rozdziale V niniejszego dokumentu.

Związane są one głównie ze wspieraniem szeroko pojętej przedsiębiorczości, w tym zakładanie i rozwój działalności gospodarczej, podnoszenie kwalifikacji przedsiębiorców i pracowników. Ponadto zakres działania LSR dotyczy rozwoju społeczności lokalnej oraz wsparcia dla rozwoju infrastruktury kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej.

W każdym z wymienionych obszarów będą to przedsięwzięcia o stosunkowo małym zakresie ze względu na kwoty planowanych dotacji, które nie umożliwiają działań inwestycyjnych na dużą skalę.

W dokumencie nie zostały zastosowane ogólne wykluczenia podmiotowe ani przedmiotowe w odniesieniu do przedsięwzięć wymienionych w Rozporządzeniu Rady Ministrów nr 1397 z dn. 09.11.2010r., ponieważ zabezpieczeniem przed realizacją działań mogących potencjalnie wywierać negatywny wpływ na środowisko jest sam mechanizm przyznawania wsparcia. Wnioski składane w ramach konkursów muszą być kompletne i zgodne z obowiązującymi przepisami prawa. W przypadku projektów związanych z inwestycjami, beneficjent, w odniesieniu do swojego konkretnego przedsięwzięcia, jest zobowiązany zgromadzić i przedstawić kompletną dokumentację projektową, w tym wymagane prawem pozwolenia, decyzje i uzgodnienia, również w zakresie oddziaływania na środowisko, jeżeli dotyczy. Dodatkowo, przy określaniu skali, rodzaju i lokalizacji inwestycji beneficjenci/wnioskodawcy zobowiązani są respektować i nie naruszać obowiązujących zakazów dotyczących form ochrony przyrody występujących na terenie LGD. Oddziaływania poszczególnych operacji ujętych w LSR mogą nakładać się na siebie, w przypadku równoczesnej ich realizacji, jednak ze względu na rozległy obszar jaki obejmuje LGD – 7 gmin, nie spowoduje to oddziaływania skumulowanego. Okres realizacji inwestycji zależeć będzie od przyjętego przez beneficjentów/wnioskodawców harmonogramu prowadzonych prac, dlatego też na etapie opracowywania LSR nie można określić terminów rozpoczęcia i zakończenia konkretnych operacji, jednakże skala przedsięwzięć zaproponowanych do realizacji w ramach LSR ma charakter lokalny i ewentualne oddziaływanie tych przedsięwzięć będzie miało taki zasięg. Oddziaływanie, jeżeli wystąpi będzie miało charakter krótkotrwały i odwracalny. Realizacja LSR nie wskazuje na możliwość negatywnego transgranicznego oddziaływania na środowisko, mogącego objąć terytorium innych państw.

Wśród działań zaplanowanych w ramach LSR, żadna z inwestycji nie będzie stanowić ryzyka dla zdrowia ludzi i zagrożenia dla środowiska. Niemniej jednak, każdorazowo przy opracowywaniu projektów konkretnych inwestycji, zostanie przeprowadzone stosownie do potrzeb postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko lub na obszar Natura 2000. Przy realizacji LSR uwzględnione zostaną aspekty środowiskowe, które dotyczyć będą zrównoważonego rozwoju oraz ochrony środowiska poprzez uwzględnienie obowiązujących aktów prawa wspólnotowego oraz krajowego.

Przyjęcie takich zasad wyklucza realizowanie w ramach wdrażania LSR projektów mogących negatywnie oddziaływać na środowisko. Ponadto będą one koncentrować się w obszarach zurbanizowanych i nie będą wpływały na cele ochrony obszarów Natura 2000

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność jest spójna z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu, takimi jak:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020;
- Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020;
- Strategia Rozwoju Powiatu Kieleckiego do 2020 r.;
- Strategia Rozwoju Powiatu Starachowickiego na lata 2014–2020,

- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Ostrowieckiego do roku 2020.
- inne dokumenty strategiczne poszczególnych Gmin- członków LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej.

Dokument był opracowany przy szerokim udziale społeczności lokalnej. Jak wynika z informacji pozyskanych w ramach konsultacji społecznych od mieszkańców oraz organizacji działających na obszarze LGD, zauważana jest konieczność ochrony środowiska naturalnego i jego zasobów. Uwarunkowania przyrodnicze i środowiskowe mają zarówno bezpośredni jak i pośredni wpływ na jakość życia. Obserwujemy coraz większą świadomość przekładania się stanu środowiska naturalnego na zdrowie, a co za tym idzie jakość życia mieszkańców. Z drugiej strony istotny jest też aspekt ekonomiczny w kontekście wykorzystania potencjału turystycznego obszaru LGD. Szczególnie w gminach Nowa Słupia i Brody mieszkańcy kładą duży nacisk na ten aspekt działalności. W pozostałych gminach walory turystyczne nie są tak eksploatowane, ale z diagnozy wynika, iż mieszkańcy upatrują w nich pewne możliwości na przyszłość.

Obszarami o szczególnych walorach objętymi różnymi formami ochrony przyrody na terenie LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej:

- **Parki krajobrazowe:**
  - Cisowsko – Orłowiński,
  - Jeleniowski,
  - Sieradowicki.
- **Rezerваты przyrody:**
  - Szczytniak,
  - Wąwóz w Skałach,
  - Góra Sieradowska,
  - Skały w Krynkach,
  - Skały pod Adamowem,
  - Rosochacz,
  - Góra Jeleniowska,
  - Małe Gołoborze.
- **Obszary Chronionego Krajobrazu:**
  - Jeleniowsko-Staszowski;
  - Jeleniowski,
  - Cisowsko-Orłowiński;
  - Sieradowicki,
  - Dolina Kamiennej.
- **Obszar Natura 2000:**
  - Ostoja Żyznów,
  - Ostoja Jeleniowska,
  - Łysogóry,
  - Wzgórza Kunowskie,
  - Ostoja Sieradowicka,
  - Lasy Cisowsko-Orłowińskie,
  - Uroczyska Lasów Starchowickich
- **Zespół przyrodniczo – krajobrazowy:**
  - Dolina Łagowicy.

Lokalna Strategia Rozwoju została opracowana w sposób, który poprzez zawarte w niej warunki i sformułowania nie dopuszcza do realizowania w jej ramach przedsięwzięć mogących destrukcyjnie wpływać na środowisko, zawiera natomiast zapisy sprzyjające jego ochronie (np. wsparcie działań dotyczących edukacji ekologicznej w ramach Przedsięwzięcia 1.2.2 „Wzmocnienie więzi społecznych”). Biorąc pod uwagę powyższe argumenty należy zwrócić uwagę, że wdrażanie LSR będzie miało neutralny lub pozytywny wpływ na środowisko. Zadania realizowane zarówno przez Lokalną Grupę Działania, jak również beneficjentów poszczególnych programów wdrażane będą w sposób, który nie będzie zagrażał zdrowiu i życiu ludzi, ani środowisku naturalnemu.

Dokonana analiza i zapisy jakie znalazły się w Lokalnej Strategii Rozwoju wykazały brak przesłanek kwalifikujących powyższy dokument do przeprowadzenia Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko przed jego zatwierdzeniem.

Decyzja o braku konieczności przeprowadzenia Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko na podstawie Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko została pozytywnie uzgodniona przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach pismem z dnia 25.11.2015 r. (sygnatura WPN-II.410.221.2015.MO).

WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY

Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020, Materiał zredagowany w Departamencie Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie wyników prac Zespołu Roboczego ds. Opracowania Zakresu Lokalnej Strategii Rozwoju przy Grupie tematycznej ds. Podejścia Leader., Warszawa 2015, Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane.

ZAŁĄCZNIKI DO LSR

Załącznik 1 - Procedura aktualizacji LSR

1. Aktualizacja LSR na lata 2014-2020 dokonywane jest uchwałą Zarządu Stowarzyszenia na pisemny wniosek:
  - a) członków organów Statutowych Stowarzyszenia,
  - b) Dyrektora biura.
2. Do wniosku, którym mowa powyżej, wnioskodawca załącza propozycję zmian wraz z pisemnym ich uzasadnieniem.
3. Niezwłocznie po wpłynięciu wniosku, o którym mowa powyżej, jego treść wraz z pisemnym uzasadnieniem umieszczana jest na stronie Internetowej Stowarzyszenia w celu umożliwienia osobom zainteresowanym wniesienia uwag.
4. Nie wcześniej niż 21 dni od opublikowania na stronie internetowej informacji o planowanych zmianach zwoływany jest Zarząd Stowarzyszenia w celu dokonania aktualizacji LSR.
5. Członkom Zarządu wraz z pismem o zwołanie posiedzenia Zarządu przekazywany jest wniosek o dokonanie aktualizacji LSR wraz pisemnym uzasadnieniem oraz uwagi, które napłyną do biura Stowarzyszenia, w ramach prowadzonych konsultacji proponowanych zmian.
6. Zarząd przeprowadzany jest zgodnie z Regulaminem Pracy Zarządu.

Załącznik 2 - Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu

Procedura monitoringu

Zadania związane z prowadzeniem monitoringu będą realizowane przez pracowników biura LGD. W poniższej tabeli szczegółowo rozpisano aspekty funkcjonowania i realizacji LSR, które będą podlegać analizie i ocenie.

MONITORING		
BADANY ELEMENT	BADANE ASPEKTY	ŹRÓDŁA DANYCH
Funkcjonowanie LGD i animacja	<ul style="list-style-type: none"> Realizacja szkoleń dla pracowników LGD Realizacja szkoleń dla organów LGD Efektywność doradztwa w biurze LGD Liczba porad i charakter doradztwa świadczonego w biurze LGD, Ocena świadczonego doradztwa Częstotliwość i regularność spotkań organów LGD, Frekwencja na spotkaniach organów LGD 	<ul style="list-style-type: none"> Dane własne LGD Badania ankietowe: <ul style="list-style-type: none"> osoby korzystające z doradztwa, osoby uczestniczące w spotkaniach, szkoleniach organizowanych przez LGD
Realizacja planu działania	<ul style="list-style-type: none"> Przestrzeganie przyjętych procedur 	<ul style="list-style-type: none"> Dane własne LGD
Realizacja LSR	<ul style="list-style-type: none"> Stopień osiągnięcia założonych wartości wskaźników (rezultatów i produktów) Realizacja działań skierowanych do grupy defarowyzowanej Ocena skuteczności stosowanych kryteriów wyboru Stopień wykorzystania funduszy Wysokość zakontraktowanych środków 	<ul style="list-style-type: none"> Dane własne LGD Ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców

Tabela 14 Monitoring

Charakterystyka źródeł danych oraz sposobów pomiaru i oceny danych:

- Dane własne LGD – dane gromadzone w toku normalnej działalności LGD, w szczególności w ramach obowiązkowej sprawozdawczości realizowanej przez Stowarzyszenie. Dane własne obejmują:
  - Wskaźniki planu komunikacji
  - Dane ilościowe dotyczące doradztwa w biurze
  - Dane gromadzone w trakcie naborów (m.in. terminy naborów, ilość złożonych wniosków, środki finansowe przypisane do naborów)
  - Wskaźniki LSR i PROW
  - Realizację budżetu LSR
  - Dane dotyczące pracy organów LGD
  - Informacje o szkoleniach dla pracowników i członków organów LGD.

- Badania własne:
  - Ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców – badanie pozwoli na zbieranie istotnych informacji dotyczących postępu rzeczowo-finansowego. Pozwoli także pogłębić informacje uzyskane z wniosków o dofinansowanie operacji, m.in. pozwoli na dezagregację obowiązkowych wskaźników PROW. Ankieta będzie wypełniana przez beneficjentów i grantobiorców raz, w roku, w którym rozliczyli oni operację.
  - Badania ankietowe osób korzystających z doradztwa – badania realizowane na bieżąco, w których jednostką analizy będą udzielone porady. O wypełnienie ankiety będą proszone osoby korzystające z doradztwa w biurze LGD. Anonimowe ankiety wrzucane będą do pojemnika umieszczonego przy wejściu do biura LGD.
  - Badania ankietowe uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych lub szkoleń organizowanych przez LGD – realizowane w czasie każdego tego typu wydarzenia zorganizowanego przez LGD.

Dane zgromadzone za pomocą wymienionych powyżej technik będą poddawane okresowej analizie przez pracowników biura LGD w przypadku ewaluacji on-going lub przekazywane w przypadku ewaluacji eks-post wyspecjalizowanemu, zewnętrznemu podmiotowi. Ponadto w oparciu o ww. dane będzie przygotowywany coroczny raport z monitoringu w formie prezentacji będący materiałem bazowym do realizacji warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji wewnętrznej (patrz „Procedura ewaluacji”).

Jeśli chodzi o czas dokonania pomiaru, to jest on niemożliwy do sprecyzowania w przypadku danych, które będą rejestrowane na bieżąco (np. w przypadku danych dotyczących doradztwa w biurze LGD). Wiele zaplanowanych źródeł danych sama w sobie zawiera wskazanie momentu rejestracji danych, np. ankiety dotyczące spotkań informacyjno-konsultacyjnych, szkoleń lub imprez organizowanych przez LGD powinny być realizowane na ich zakończenie (ankiety będą wypełniane w czasie wszystkich spotkań organizowanych przez LGD).

Procedura ewaluacji

Procedura ewaluacji zakłada realizację 2 działań w ramach wdrażania LSR:

1. corocznej ewaluacji wewnętrznej (on-going),
2. końcowej ewaluacji zewnętrznej (ex-post).

Coroczna ewaluacja wewnętrzna prowadzona będzie w ramach warsztatów refleksyjnych. Sposób i termin ich realizacji będzie zgodny z Wytycznymi Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 z dnia 18 sierpnia 2017 r. Do przeprowadzenia spotkań zostanie wykorzystany raport w formie prezentacji przygotowany przez pracowników LGD w oparciu o dane gromadzone zgodnie z procedurą monitoringu.

Badania ewaluacyjne w ramach końcowej ewaluacji zewnętrznej pozwolą na ocenę funkcjonowania LGD i realizacji LSR z uwzględnieniem kryteriów ewaluacyjnych. Przyjęte kryteria ewaluacyjne zdefiniowane zostały w sposób następujący:

- Trafność: stopień, w jakim przyjęte cele, przedsięwzięcia i sposób funkcjonowania LGD odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym realizacją LSR i realnym potrzebom odbiorców działań.
- Spójność: stopień spójności LSR z innymi dokumentami programowymi i strategiami obejmującymi obszar realizacji LSR.
- Efektywność: stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, ludzkich, czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów.
- Skuteczność: stopień osiągnięcia zdefiniowanych celów i przedsięwzięć.
- Użyteczność: stopień zaspokojenia potrzeb odbiorców działań w wyniku osiągnięcia rezultatów operacji.
- Trwałość: ocena możliwości i stopnia utrzymania się efektów i wpływu działań po zakończeniu ich realizacji.

W poniższej tabeli zaprezentowano sposób operacjonalizacji kryteriów ewaluacyjnych, tzn. sposób w jaki znajdują one odzwierciedlenie w konkretnych pytaniach badawczych. Pytania te wskazują na obszary funkcjonowania LGD oraz realizacji LSR, które będą podlegać ewaluacji zewnętrznej ex-post. Pytania

badawcze i obszary badania są również powiązane z zaplanowanymi technikami badawczymi, które zostaną scharakteryzowane pod tabelą.

Ewaluacja i podmiot wykonujący	Kryteria ewaluacyjne i główne pytania badawcze
Ewaluacja ex-post – zewnętrzna (realizowana przez wyspecjalizowany podmiot we współpracy z LGD)	<p>Trafność Czy w społeczności nie zaszły jakieś istotne zmiany, które mają wpływ na obniżenie poziomu trafności LSR?</p> <p>Efektywność Czy osiągnięte efekty rzeczywiście były wynikiem realizacji przedsięwzięć w ramach wdrażania LSR? Określenie stopnia prawdopodobieństwa, że obserwowane rezultaty mogłyby pojawić się pomimo braku interwencji. Jaki jest stosunek poniesionych nakładów w stosunku do uzyskanych rezultatów.</p> <p>Skuteczność Jaki jest poziom realizacji wskaźników produktu i rezultatu? Ocena stopnia realizacji harmonogramu i budżetu wdrażania LSR.</p> <p>Użyteczność W jakim stopniu potrzeby beneficjentów zostały zaspokojone dzięki realizacji operacji? Jakie są nieplanowane efekty wdrażania LSR?</p> <p>Komplementarność Czy działania realizowane w toku wdrażania LSR uzupełniały się z innymi programami obejmującymi obszar LGD? W jakim stopniu działania realizowane w toku wdrażania LSR uzupełniały się wzajemnie?</p> <p>Trwałość Czy zrealizowane operacje wywołały trwałe zmiany w lokalnej społeczności?</p>

W czasie ewaluacji on-going oraz ex-post zastosowane zostaną następujące techniki badawcze:

- Analiza danych (ewaluacja ex-post) – analiza dokumentacji wytworzonej przez biuro i organy LGD. Analiza ogólnodostępnych danych statystycznych (np. Bank Danych Lokalnych), dostępnych publikacji i raportów z badań dotyczących obszaru LGD, raporty z monitoringu oraz sprawozdania z warsztatów refleksyjnych. Analiza danych zastanych zostanie w szczególności wykorzystana do określenia trafności prowadzonej interwencji. Wyniki analizy będą ponadto stanowić punkt wyjścia do zbierania danych przy pomocy pozostałych technik badawczych. Analiza dokumentacji w największym stopniu zostanie jednak wykorzystana w badaniu **trafności i spójności** procesu wdrażania LSR. Powyższa analiza przeprowadzona zostanie przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny w ramach ewaluacji ex-post. LGD prześle jego przedstawicielom dane, informacje oraz materiały niezbędne do wykonania tego zadania badawczego.
- Wywiady eksperckie (ewaluacja ex-post) – wywiady (indywidualne i grupowe) z przedstawicielami biura LGD oraz organów LGD. Wywiady eksperckie będą odgrywać znaczącą rolę dla badania **komplementarności** procesu wdrażania LSR, jak również określenia jego **trafności i skuteczności**.
- Badanie ankietowe mieszkańców obszaru LGD (ex-post) – badanie ilościowe przeprowadzone na losowo dobranej próbie lub za pośrednictwem badań online. Ankiety przeprowadzone zostaną przez pracowników LGD, z wykorzystaniem techniki PAPI lub elektronicznie z wykorzystaniem techniki CAWI. Badanie ankietowe zostanie przeprowadzone w ramach ewaluacji ex-post. Kwestionariusze ankiety dostarczone zostaną przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny, który będzie merytorycznie odpowiedzialny za przeprowadzenie badań ewaluacyjnych. Badania ankietowe pozwolą na uspołecznienie procesu ewaluacji i włączenie mieszkańców w proces oceny funkcjonowania LGD. Wyniki ankiet będą istotne przede wszystkim dla oceny **trafności, skuteczności oraz użyteczności** procesu wdrażania LSR oraz **trwałości** uzyskanych efektów.

- Badanie ankietowe osób korzystających z doradztwa – służyć będzie do **badania poziomu efektywności doradztwa**. Prowadzone będzie w ramach monitoringu, a zebrane dane będą zbierane w corocznych raportach z monitoringu i poddawane ocenie w czasie warsztatów refleksyjnych. Dane te zostaną poddane dodatkowej zbiorczej analizie w czasie ewaluacji ex-post.
- Badanie ankietowe wśród wnioskodawców (ewaluacja ex-post) – badanie ilościowe przeprowadzone za pomocą formularza internetowego (CAWI) lub z wykorzystaniem techniki CATI (telefonicznie). Do jego przeprowadzenia wykorzystana zostanie baza kontaktów zgromadzonych przez LGD w ramach wdrażania LSR. Ankieta będzie wypełniana przez wnioskodawców. Badanie to pozwoli na analizę **efektywności** interwencji podjętych w ramach wdrażania LSR oraz będzie uzupełnieniem danych gromadzonych przy pomocy ankiet wypełnianych przez osoby korzystające z doradztwa w biurze LGD oraz ankiet monitorujących dla beneficjentów. W przypadku realizacji badań CAWI, ankieta internetowa opracowana zostanie przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny odpowiedzialny za realizację ewaluacji ex-post.
- Warsztaty refleksyjne realizowane w ramach ewaluacji on-going. W ich czasie uczestnicy będą mogli uzyskać informacje na temat działalności LGD i postępów we wdrażaniu LSR. Uczestnicy będą brali udział w ocenie danych zebranych w ramach monitoringu. Istotnym celem spotkań będzie też pozyskiwanie informacji zwrotnych od uczestników.

EWALUACJA			
	ŹRÓDŁA DANYCH I TECHNIKI ICH POZYSKANIA	TERMIN REALIZACJI	EFEKT REALIZACJI
Ex-post	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza danych • Wywiady eksperckie • Badanie ankietowe na losowo dobranej próbie mieszkańców obszaru LGD (realizowane przez biuro LGD za pomocą ankiety dostarczonej przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny) • Badanie ankietowe wnioskodawców 	Po roku 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR. • Kompleksowa ocena dokumentu strategicznego. • Ocena wszystkich aspektów funkcjonowania LGD oraz działań podjętych w ramach aktywizacji. • Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR. • Sformułowanie rekomendacji dotyczących przyszłego sposobu funkcjonowania LGD.
On-going	<ul style="list-style-type: none"> • Warsztaty refleksyjne za każdy rok realizowane na początku kolejnego roku kalendarzowego na podstawie zbieranych na bieżąco danych opracowanych w formie prezentacji 	Do końca lutego każdego roku wdrażania LSR	<ul style="list-style-type: none"> • Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR. • Ocena wdrażania dokumentu strategicznego. • Ocena aspektów funkcjonowania LGD oraz działań podjętych w ramach aktywizacji. • Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR. • Sformułowanie rekomendacji dotyczących przyszłego sposobu funkcjonowania LGD.

Tabela 15 Ewaluacja.

Załącznik 3 - Plan działania

Cel ogólny I	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			Razem 2016-2023		Program	Podziałanie/ Zakres Programu
		Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników		
Cel szczegółowy 1.1														
Przedsięwzięcie 1.1.1 Nowe miejsca pracy	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego wsparcia	38 szt.	54,28	30 000	25 szt.	90	5 000	7 szt.	100	5 000	70 szt.	40 000	PROW	Aktywizacja
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	22 szt.	73,33		6	93,33		2 szt.	100		30 szt.			
	Liczba publikacji	4 szt.	50		3 szt.	87,5		1 szt.	100		8 szt.			
	Liczba artykułów	4 szt.	50		3 szt.	87,5		1 szt.	100		8 szt.			
	Liczba kampanii promocyjnych	2 szt.	100		0	100		0	100		2 szt.			
	Liczba postów na prof. społ. LGD	4 szt.	50		3 szt.	87,5		1 szt.	100		8 szt.			
	Liczba wywiadów telefonicznych	12 szt.	100		0	100		0	100		12 szt.			

	Liczba przeprowadzonych badań	2 szt.	100		0	100		0	100		2 szt.			
	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa.	4 szt.	18,18	200 000	10 szt.	63,64	500 000	8	100	480 000	22 szt.	1 180 000	PROW	Realizacja LSR
	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	4 szt.	25,17	1 082 875,63	14 szt.	81,87	2 440 000	3 szt.	100	830 000	21 szt.	4 352 875,63	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	6 szt.	50	16 000	6 szt.	100	3 000	0	100	1 000	12 szt.	20 000	PROW	Aktywizacja
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	7 szt.	46,66		7 szt.	93,32		1 szt.	100		15 szt.			
	Liczba publikacji	2 szt.	50		2 szt.	100		0	100		4 szt.			
	Liczba artykułów	6 szt.	50		6 szt.	100		0	100		12 szt.			
	Liczba kampanii promocyjnych	1 szt.	100		0	100		0	100		1 szt.			
	Liczba postów na prof. społ. LGD	6 szt.	50		6 szt.	100		0	100		12 szt.			
	Liczba wywiadów telefonicznych	3 szt.	100		0	100		0	100		3 szt.			
	Liczba przeprowadzonych badań	2 szt.	100		0	100		0	100		2 szt.			
	Liczba powierzonych grantów dot. postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych	1 szt.	100		28 319,55	0		100	0		0			

Przedsięwzięcie 1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości	Liczba powierzonych grantów dot. rozwoju rynków zbytu produktów lub usług lokalnych	2 szt.	100	56 467,12	0	100	0	0	100	0	2 szt.	56 467,12	PROW	Realizacja LSR
	Liczba powierzonych grantów dot. promocji gospodarczej regionu.	3 szt.	100	53 583,63	0	100	0	0	100	0	3 szt.	53 583,63	PROW	Realizacja LSR
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowych.	1 szt.	50	55 484,52	1 szt.	100	222 008,38	0	0	0	2 szt.	277 492,90	PROW	Projekt współpracy
	Liczba projektów dot. rozwoju rynków zbytu produktów lub usług lokalnych	0	0	0	0	0	0	1	100	50 000	1 szt.	50 000,00	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.1				1 522 730,45			3 170 008,38			886 000,00		5 578 738,83		

Cel szczegółowy 1.2

Przedsięwzięcie 1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej spójności lokalnej	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	8 szt.	66,66	16 000	4 szt.	100	3 000	0	100	1 000	12 szt.	20 000,00	PROW	Aktywizacja
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	4 szt.	57,14		2 szt.	85,71		1 szt.	100		7 szt.			
	Liczba publikacji	4 szt.	100		0	100		0	100		4 szt.			
	Liczba artykułów	8 szt.	50		8 szt.	100		0	100		16 szt.			
	Liczba kampanii promocyjnych	1 szt.	100		0	100		0	100		1 szt.			

	Liczba postów na prof. społ. LGD	8 szt.	50		8 szt.	100		0	100		16 szt.			
	Liczba wywiadów telefonicznych	3 szt.	100		0	100		0	100		3 szt.			
	Liczba przeprowadzonych badań	2 szt.	100		0	100		0	100		2 szt.			
	Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	0	0	0	14 szt.	100	2 240 000	0	100	0	14 szt.	2 240 000	PROW	Realizacja LSR
	Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury kulturalnej	0	0			100	1 160 000	0	100	0	10 szt.	1 160 000	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	10 szt.	50	16 000	10 szt.	100	3 000	0	100	1 000	20 szt.	20 000	PROW	Aktywizacja
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	7 szt.	46,66			10 szt.		1 szt.	100		15 szt.			
	Liczba publikacji	4 szt.	100		10 szt.	100		0	100		4 szt.			
	Liczba artykułów	6 szt.	50		6 szt.	100		0	0		12 szt.			
	Liczba kampanii promocyjnych	1 szt.	100		0	100		0	100		1 szt.			
	Liczba postów na prof. społ. LGD	6 szt.	50		6 szt.	100		0	100		12 szt.			
	Liczba wywiadów telefonicznych	3 szt.	100		0	100		0	100		3 szt.			
	Liczba przeprowadzonych badań	2 szt.	100		0	100		0	100		2 szt.			

Liczba powierzonych grantów dot. prowadzenia zajęć dla dzieci i młodzieży oraz osób starszych, służących wzmocnieniu więzi społecznych mieszkańców obszaru lgd przez kultywowanie lokalnych zwyczajów, tradycji.	1 szt.	100	49 991,35	0	100	0	0	100	0	1 szt.	49 991,35	PROW	Realizacja LSR
Liczba powierzonych grantów dot. wsparcie organizacji wydarzeń kulturalno-rekreacyjnych promujących obszar objęty LSR.	1 szt.	100	49 997,00	0	100	0	0	100	0	1 szt.	49 997,00	PROW	Realizacja LSR
Liczba powierzonych grantów dot. organizacji wydarzeń podnoszących wiedzę społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych.	4 szt.	100	138 765,72	0	100	0	0	100	0	4 szt.	138 765,72	PROW	Realizacja LSR
Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowych.	0	0	0	0	0	0	1 szt.	100	122 507,10	1 szt.	122 507,10	PROW	Projekt współpracy
Razem cel szczegółowy 1.2			270 754,07			3 406 000,00			124 507,10		3 801 261,17		
Cel szczegółowy 1.3													
Bieżące administrowanie LGD			750 000,00			750 000,00			250 000,00		1 750 000,00		
Razem cel szczegółowy 1.3			750 000,00			750 000,00			250 000,00		1 750 000,00		

Razem cel ogólny 1		2 543 484,52		7 326 008,38		1 260 507,10		11 130 000,00		
Razem LSR		2 543 484,52		7 326 008,38		1 260 507,10		11 130 000,00		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania									% budżetu poddziałania	
Realizacja LSR PROW									Realizacja LSR	
								5 102 875,63	57,46	

Tabela 16 Plan działania.

Załącznik 4 - Budżet LSR

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)					
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	Razem EFSI
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	9 760 000,00	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy		9 760 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	400 000,00			nie dotyczy		400 000,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1 750 000,00	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy	1 750 000,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	100 000,00	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy	100 000,00
RAZEM	12 010 000,00	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy	12 010 000,00

Tabela 17 Budżet.

	Wkład EFRROW	Budżet Państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	7 641 963,00	4 368 037,00		12 010 000,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych				
Razem	7 641 963,00	4 368 037,00	0,00	12 010 000,00

Tabela 18 Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020.

Załącznik 5 - Plan komunikacji

Bazę do stworzenia Planu Komunikacji na lata 2016 – 2020 stanowiły doświadczenia LGD zdobyte w trakcie wdrażania LSR w latach 2007 – 2013 oraz informacje od mieszkańców i innych grup interesu z obszaru LGD uzyskane podczas konsultacji społecznych dotyczących komunikacji.

Środki przekazu.

Analiza danych ankietowych wykazała, iż najskuteczniejszym kanałem komunikacji są znajomi i rodzina (za zdecydowanie skuteczny i raczej skuteczny uznało go 84% respondentów). Osobiste kontakty i bezpośrednia informacja wyłania się jako najlepszy sposób dotarcia z informacją do mieszkańców LGD. Na drugim miejscu ankietowani, spośród 13 badanych kanałów, wskazali Festyny i imprezy lokalne (55%). Spośród kanałów komunikacji internetowej 54% ankietowanych za zdecydowanie i raczej skuteczne uważa strony www urzędów gmin, a 48 % portale społecznościowe. W tym zestawieniu portale mają jednak przewagę nad stronami www w kategorii zdecydowanie skuteczne (odpowiednio 25 % do 21%) W dalszej kolejności wymieniane były: gazety lokalne (46%), ogłoszenia parafialne (41%), spotkania informacyjne (34%) oraz reklama zewnętrzna (30%).

LGD planuje wykorzystywać następujące środki przekazu:

- strona internetowa oraz profile społecznościowe stowarzyszenia oraz gmin objętych obszarem lsr,
- publikacje w prasie lokalnej i periodykach wydawanych przez gminy,
- ogłoszenia parafialne,
- ogłoszenia i ulotki dystrybuowane w punktach Powiatowych Urzędów Pracy, Urzędów Gmin, ośrodków zdrowia, bibliotek, gok'ów, sołeckich tablic informacyjnych, sołtysów,
- sesje rad gmin,
- spotkania informacyjno-szkoleniowo-konsultacyjne z członkami stowarzyszenia, mieszkańcami,

zwracając uwagę na jak najlepsze profilowanie odbiorców i używanie takich kanałów komunikacji, które w stosunku do nich będą najbardziej skuteczne. W pierwszych latach dobierając środki przekazu, stowarzyszenie bazować będzie na przedstawionych powyżej wynikach ankiet. W latach kolejnych, w celu budowania wiedzy w tym zakresie, LGD będzie przeprowadzać ankiety dotyczące skuteczności metod komunikacji oraz uwzględniać badanie tego aspektu działalności w czasie spotkań konsultacyjnych. Pozyskane w ramach monitoringu i ewaluacji dane będą miały odzwierciedlenie w formułowaniu planów komunikacji na kolejne lata wdrażania LSR.

Zdefiniowanie grup docelowych.

Szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji celów LSR jest dotarcie do grup de faworyzowanych. Osoby nieaktywne zawodowo, w konsekwencji często nieaktywne społecznie, są grupą, do której niełatwo dotrzeć z komunikatem. Biorąc pod uwagę wymienione wyżej preferencje mieszkańców, tj. przekazywanie informacji przez znajomych i rodzinę jako jedno z najskuteczniejszych narzędzi komunikacji, zaplanowano, iż w ramach wydarzeń adresowanych do tej grupy mieszkańców, oprócz standardowych kanałów informacyjnych, komunikat będzie przekazywany za pośrednictwem sołtysów i plakatów oraz ulotek umieszczanych na tablicach w poszczególnych sołectwach, tak aby informacje docierały jak najbliżej potencjalnych odbiorców. Dodatkowo, wiadomości o planowanych działaniach dla tej grupy odbiorców dystrybuowane będą w Powiatowych Urzędach Pracy. Na obszarze LGD są tylko 2 szkoły ponad gimnazjalne, kształcące głównie dorosłych w systemie wieczorowym, a więc dotarcie do młodzieży tym kanałem nie będzie możliwe. Jednak w przypadku tej grupy skuteczne wydają się odpowiednie formy komunikacji elektronicznej, z których LGD zamierza korzystać (uatrakcyjniona strona www oraz portale społecznościowe).

Plan komunikacji.

Opracowanie Planu Komunikacji pozwala zaplanować rodzaje działań i określić ich planowane terminy. Należy jednak pamiętać, iż na funkcjonowanie LGD, jak również preferencje odbiorców naszych komunikatów, na przestrzeni 5 lat będą wpływać różne czynniki, dlatego zaplanowane zostały metody monitoringu i weryfikacji skuteczności poszczególnych działań, co w razie potrzeby pozwoli na aktualizację planu i w konsekwencji wzrost efektywności oddziaływania. Bieżąca analiza w tym zakresie zapewni możliwość szybkiego reagowania, podejmowania adekwatnych działań, a tym samym racjonalnego wydatkowania środków na ten cel.

Realizacja Planu Komunikacji poprzez kompleksowe i odpowiednio dobrane narzędzia umożliwi właściwą komunikację z poszczególnymi interesariuszami i osiągnięcie celów w tym obszarze, takich jak:

- terminowe i rzetelne informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwych formach wsparcia,
- bezpłatne fachowe doradztwo,
- wsparcie w trakcie realizacji operacji,
- podniesienie jakości składanych wniosków o dofinansowanie,

- poprawa jakości operacji zgłaszanych do LGD,
- propagowanie dobrych praktyk,
- promowanie i upowszechnianie współpracy między podmiotami,
- informowanie o LSR i stopniu jej realizacji.

Z drugiej strony, dzięki zastosowaniu metod partycypacyjnych, LGD uzyska informacje zwrotne, w oparciu o które będzie mogła odpowiednio planować zakres i formy swojego działania. Używane narzędzia komunikacji będą na bieżąco poddawane ocenie co do trafności ich wyboru, zasięgu przekazu komunikacyjnego, a także jego jakości. Wnioski z monitoringu będą analizowane stanowiąc bazę dla przeglądu Planu Komunikacji i w razie potrzeby jego aktualizacji.

Komunikacja na poziomie ogólnym, dotycząca prezentacji LSR i jej celów oraz zakresu funkcjonowania LGD będzie prosta i skierowana do jak najszerzej grupy odbiorców. Dzięki temu spodziewany jest wzrost rozpoznawalności LGD, budowa potencjału, włączenia i zaangażowania społeczności lokalnej.

Informacje dotyczące planowanych konkursów, zasad oceny i wyboru operacji będą kierowane do konkretnych grup odbiorców, przy użyciu innych, bardziej szczegółowych komunikatów. Dotyczy to głównie spotkań szkoleniowo - informacyjnych z potencjalnymi beneficjentami, gdzie od sposobu i jakości przedstawionych informacji zależy bezpośrednio ilość i jakość wniosków składanych do LGD.

Konstruując swój przekaz LGD będzie dbać o jego atrakcyjność i dostosowanie do grupy docelowej, starając się stosować innowacyjne formy komunikacji, które zainteresują odbiorców i zachęcą do interakcji. Biorąc pod uwagę coraz większe znaczenie elektronicznych źródeł informacji wśród różnych grup odbiorców, duża część działań skupi się w tym obszarze. Zaktualizowana zostanie strona internetowa LGD, która będzie stanowić źródło informacji dla mieszkańców i potencjalnych beneficjentów. Znajdą się tu:

- aktualności z funkcjonowania LGD i gmin wchodzących w jej skład,
- informacje o planowanych spotkaniach i szkoleniach dla beneficjentów,
- informacje na temat projektów oraz dostępnego wsparcia;
- planowane terminy konkursów,
- informacje o naborze wniosków do poszczególnych działań uwzględniające wszystkie wymagane elementy, w tym wzory dokumentów, kryteria wyboru i niezbędne instrukcje,
- elektroniczny system oceny wniosków e-LGD, zawierający w przypadku projektów grantowych również generator wniosków o powierzenie grantu i sprawozdań i ich realizacji,
- sprawozdania z realizacji LSR,
- dokumenty statutowe i akty prawne.

Ponadto wykorzystywana będzie możliwość komunikacji poprzez:

- przekazywanie informacji pocztą elektroniczną, korzystanie z baz odbiorców, np. NGO działających na terenie LGD,
- udział w imprezach organizowanych na terenie LGD (np. stoiska promocyjno – informacyjne; komunikaty),
- materiały drukowane (ulotki, plakaty),
- udział w sesjach Rad Gmin,
- telefoniczny i bezpośredni kontakt z pracownikami biura LGD,
- portale społecznościowe,
- inne, zidentyfikowane na podstawie informacji zwrotnych.

Dzięki zastosowaniu szerokiego katalogu działań komunikacyjnych planowane jest osiągnięcie efektów w postaci:

- zwiększenia rozpoznawalności LGD na obszarze jej funkcjonowania,
- poszerzenia wiedzy o roli LGD i formach jej działalności,
- zwiększenia liczby i poprawy jakości składanych wniosków,
- efektywnego wykorzystania środków pomocowych,
- możliwości sprawnej aktualizacji lsr w miarę zmieniającej się sytuacji w otoczeniu.

Komunikacja w ramach wdrażania LSR jest kluczowa, szczególnie w kontekście jej partycypacyjnego charakteru. Stanowi o skuteczności przekazywania informacji w ramach realizacji operacji, dostarcza danych dla działań monitorujących i ewaluacji, dlatego musi być efektywna i zorientowana na rezultaty. Jej skuteczność zależy od właściwego doboru narzędzi i zgodnego z założeniami dotarcia do zaplanowanych grup adresatów. Spełniając te warunki będzie wspierać wdrażanie strategii i prowadzić do osiągnięcia jej celów.

Spełniając te warunki będzie wspierać wdrażanie strategii i prowadzić do osiągnięcia jej celów. Plan komunikacji zawiera zestaw aktywności dotyczących działań informacyjnych, ale również sposoby pozyskiwania informacji zwrotnych, co jest szczególnie istotne ze względu na skuteczność komunikacji. Każdy jej element, zgodnie z założeniem jest poddawany ewaluacji. Informacje uzyskane w postaci ankiet lub wywiadów po zakończeniu kolejnych etapów pozwolą na bieżące wprowadzenie zmian w sposobie prowadzenia akcji informacyjnych i promocyjnych. Celem takiego podejścia jest skoncentrowanie działań na efektywnych kanałach oraz weryfikacja

metod dotarcia do poszczególnych grup docelowych. Ocena poszczególnych sposobów i dróg komunikacji pozwoli wyeliminować działania o małej skuteczności i skoncentrować się na optymalnych. Ponieważ ocena poszczególnych działań komunikacyjnych przewidziana jest każdorazowo po ich zakończeniu, aktualizacja form komunikacji będzie następować na bieżąco poprzez wybór tych kanałów i metod, które są preferowane przez odbiorców lub gwarantują dotarcie do zaplanowanych grup adresatów. Przy poszczególnych działaniach zaplanowano otwarte katalogi narzędzi informacyjnych, co pozwoli na bieżąco reagować na oczekiwania adresatów powyższych działań. Przegląd planu komunikacji i jego ewentualna korekta będzie dokonywany raz w roku, na podstawie danych zebranych w kończącym się etapie wdrażania LSR.

Działania komunikacyjne zostaną sfinansowane w ramach aktywizacji, na którą zgodnie z Tabelą 17 Budżet przeznaczono 100 000,00 zł.

Poniżej przedstawiono plan działań komunikacyjnych na lata 2016 – 2020 oraz wskaźniki i sposoby ich pomiaru.

PLAN KOMUNIKACJI				
CEL KOMUNIKACJI	NAZWA DZIAŁANIA KOMUNIKACYJNEGO DZIAŁANIE	TERMIN	ADRESACI DZIAŁANIA KOMUNIKACYJNEGO (GRUPY DOCELOWE)	ŚRODKI PRZEKAZU
Przedstawienie założeń LSR oraz szczegółowych zasad udzielania dofinansowania, informacje na temat wymogów formalnych oraz harmonogramu wdrażania LSR	Spotkanie informacyjne dla członków organów Stowarzyszenia	w I kwartale 2016	<ul style="list-style-type: none"> • Zarząd LGD • Rada Programowa • Komisja rewizyjna • Pracownicy • członkowie stowarzyszenia 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja, • materiały w wersji drukowanej
Promocja LGD, budowanie rozpoznawalności i potencjału dla prowadzenia działań aktywizacyjnych.	Kampania informacyjna na temat LGD, obszaru i zakresu działania	od I do IV kwartału 2016	<ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy obszaru LGD 	<ul style="list-style-type: none"> • aktywność na portalach społecznościowych, • aktualności na stronach internetowych, • komunikacja podczas wydarzeń i imprez lokalnych (np. festyny)
Informacja na temat nowej LSR, prezentacja celów, przedsięwzięć i warunków przyznawania dofinansowania	Kampania informacyjna dot. głównych założeń LSR na lata 2014-2020	od I do II kwartału 2016	<ul style="list-style-type: none"> • przedsiębiorcy z obszaru LGD • potencjalni beneficjenci, w szczególności grupy de faworyzowane • przedstawiciele ngo i jst • mieszkańcy obszaru LGD 	<ul style="list-style-type: none"> • artykuły na stronach internetowych LGD i UG • prezentacje podczas posiedzeń Rad Gmin • informacje i promocja na portalach społecznościowych • ulotki informacyjne
Poinformowanie o zasadach oceny i wyboru operacji dotyczących naborów wniosków w ramach Przedsięwzięcia 1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej	Spotkania informacyjno - szkoleniowe w każdej z gmin – członków LGD	od I do II kwartału 2016 (w przypadku niewykorzystanie pełnej puli środków przeznaczonych na planowany konkurs działanie informacyjne powtórzone w kolejnych terminach)	<ul style="list-style-type: none"> • organizacje pozarządowe, • jst 	<ul style="list-style-type: none"> • pisemne zaproszenia do uczestniczenia, • zapowiedzi spotkań na stronach Internetowych i portalach społecznościowych, • prezentacja, • drukowane materiały informacyjne,
Poinformowanie o zasadach oceny i wyboru operacji dotyczących naborów wniosków w ramach Przedsięwzięcia 1.1.1 Nowe miejsca pracy	Spotkania informacyjno - szkoleniowe w każdej z gmin – członków LGD	III kwartał 2016 (w przypadku niewykorzystanie pełnej puli środków przeznaczonych na planowany konkurs działanie informacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • przedsiębiorcy z obszaru LGD 	<ul style="list-style-type: none"> • zaproszenia na spotkanie dystrybuowane przez sołtysów, • ogłoszenie o terminie spotkania w trakcie ogłoszeń parafialnych po niedzielnych nabożeństwach,

		powtórzone w kolejnych terminach)		<ul style="list-style-type: none"> • zapowiedzi spotkań na stronach Internetowych i portalach społecznościowych • prezentacja, • drukowane materiały informacyjne,
Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o terminach i zakresach ogłaszanych konkursów	Kampania informacyjna dotycząca możliwości otrzymania wsparcia z budżetu LSR (termin i zakres)	od I kwartału 2016 do 2020 - każdorazowo w miesiącu poprzedzającym nabór wniosków w ramach poszczególnych operacji	<ul style="list-style-type: none"> • potencjalni beneficjenci 	<ul style="list-style-type: none"> • strony internetowe LGD • strony internetowe UG • promocja na portalach społecznościowych • ogłoszenia w prasie lokalnej • ogłoszenia w biuletynach gminnych • ogłoszenia na tablicach informacyjnych w sołectwach na obszarze lgd, • ogłoszenia na tablicach informacyjnych w PUP • ogłoszenia parafialne
Uzyskanie informacji zwrotnej dot. prowadzonych działań informacyjnych	Badanie opinii uczestników spotkań i adresatów innych działań	od I kwartału 2016 do 2020 - na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> • uczestnicy spotkań • odbiorcy działań informacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • ankiety w wersji papierowej i elektronicznej
Uzyskanie informacji zwrotnej dot. działań doradczych w ramach prowadzonych naborów wniosków	Badanie opinii wnioskodawców	od I kwartału 2016 do 2020 - każdorazowo po zakończeniu naboru wniosków	<ul style="list-style-type: none"> • wnioskodawcy w poszczególnych naborach wniosków 	<ul style="list-style-type: none"> • ankiety w wersji papierowej i elektronicznej
Uzyskanie informacji zwrotnej dot. funkcjonowania LGD i realizacji jego zadań związanych z wdrażaniem LSR	Warsztaty z członkami organów stowarzyszenia	IV kw. każdego roku wdrażania LSR	<ul style="list-style-type: none"> • Zarząd LGD • Rada Programowa • Komisja rewizyjna • pracownicy 	<ul style="list-style-type: none"> • dyskusja moderowana
Poinformowanie o zasadach oceny i wyboru operacji dotyczących naboru wniosków w ramach Przedsięwzięcia 1.1.1 Nowe miejsca pracy	Spotkania informacyjne w każdej z gmin – członków LGD	I kwartał 2017 (w przypadku niewykorzystanie pełnej puli środków przeznaczonych na planowany konkurs działanie informacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem grup de faworyzowanych 	<ul style="list-style-type: none"> • zaproszenia na spotkanie dystrybuowane przez sołtysów, • ogłoszenie o terminie spotkania w trakcie ogłoszeń parafialnych po niedzielnych nabożeństwach, • prezentacja,

		powtórzone w kolejnych terminach)		<ul style="list-style-type: none"> • drukowane materiały informacyjne,
Poinformowanie o zasadach oceny i wyboru grantobiorców w ramach projektu grantowego - Przedsięwzięcie 1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych	Spotkania informacyjne w każdej z gmin – członków LGD	I kw. 2017 (w przypadku niewykorzystanie pełnej puli środków przeznaczonych na planowany konkurs działanie informacyjne powtórzone w kolejnych terminach)	<ul style="list-style-type: none"> • organizacje pozarządowe 	<ul style="list-style-type: none"> • zaproszenia wysyłane do ngo, • informacja o spotkaniu na stronach Internetowych i portalach społecznościowych, • prezentacja, • drukowane materiały informacyjne,
Poinformowanie o zasadach oceny i wyboru grantobiorców w ramach projektu grantowego - Przedsięwzięcie 1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości	Spotkania informacyjne w każdej z gmin – członków LGD	II kw. 2017 (w przypadku niewykorzystanie pełnej puli środków przeznaczonych na planowany konkurs działanie informacyjne powtórzone w kolejnych terminach)	<ul style="list-style-type: none"> • organizacje pozarządowe 	<ul style="list-style-type: none"> • zaproszenia na wysyłane do ngo, • informacja o spotkaniu na stronach Internetowych i portalach społecznościowych, • prezentacja, • drukowane materiały informacyjne,
Informowanie o bieżących aktywnościach LGD w ramach wdrażania LSR	Kampania informacyjna	od I kwartału 2016 do 2020 - na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy obszaru LGD 	<ul style="list-style-type: none"> • aktywność na stronie internetowej LGD, • publikacje na stronach internetowych gmin, • publikacje w biuletynach / wydawnictwach gminnych, • aktywność na portalach społecznościowych
Uzyskanie informacji zwrotnej dot. stopnia realizacji operacji w ramach środków otrzymanych z budżetu LSR oraz problemach napotkanych przy realizacji operacji	Wywiady indywidualne	Co rocznie w IV kwartale	<ul style="list-style-type: none"> • beneficjenci 	<ul style="list-style-type: none"> • ankieta telefoniczna

Tabela 19 Plan komunikacji.

CEL	Budowanie wiedzy mieszkańców na temat LSR, przygotowanie beneficjentów do korzystania ze środków dostępnych za pośrednictwem LGD oraz wzmacnianie partycypacji społecznej.				
Obszar / Działanie	Grupy docelowe	Wskaźnik			
		Nazwa	Jednostka miary	Wartość na koniec 2020 r.	Źródło danych/sposób pomiaru
Spotkanie informacyjne dla członków organów Stowarzyszenia	<ul style="list-style-type: none"> • Zarząd LGD • Rada Programowa • Komisja rewizyjna • pracownicy 	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Szt.	4	Dane LGD
Spotkanie informacyjne dla organów gmin - członków Stowarzyszenia	<ul style="list-style-type: none"> • Wójt, • pracownicy urzędów • Rady Gmin • Sołtysi 	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Szt.	28	Dane LGD
Szkolenia dla beneficjentów	<ul style="list-style-type: none"> • przedsiębiorcy z obszaru LGD • potencjalni beneficjenci, w szczególności grupy de faworyzowane • przedstawiciele ngo i jst • mieszkańcy obszaru LGD 	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Szt.	35	Dokumentacja własna / listy obecności
Konsultacje indywidualne dla beneficjentów	<ul style="list-style-type: none"> • potencjalni beneficjenci 	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Szt.	114	Dokumentacja własna / monitoring
Publikacje w prasie lokalnej i biuletynach gminnych	<ul style="list-style-type: none"> • potencjalni beneficjenci • mieszkańcy obszaru LGD 	Liczba publikacji	Szt.	20	Dokumentacja własna
Publikacje artykułów na stronie internetowej LGD	<ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy obszaru LGD • potencjalni beneficjenci • ngo • jst 	Liczba artykułów	Szt.	48	Dokumentacja własna
Kampanie promocyjne na portalach społecznościowych	<ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy obszaru LGD • potencjalni beneficjenci • ngo 	Liczba kampanii promocyjnych	Szt.	5	Dokumentacja własna

Działania informacyjne na społecznościowym profilu LGD	<ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy obszaru LGD • potencjalni beneficjenci • ngo 	Liczba postów na prof. społ. LGD	Szt.	48	Dokumentacja własna
Ankieta telefoniczna (CATI)	<ul style="list-style-type: none"> • beneficjenci 	Liczba wywiadów telefonicznych	Szt.	21	Dokumentacja własna
Badanie opinii dotyczącej działań informacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy i organizacje z obszaru LGD 	Liczba przeprowadzonych badań	Szt.	4	Dokumentacja własna
Badanie opinii dotyczącej działań szkoleniowo - konsultacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> • uczestnicy spotkań 	Liczba przeprowadzonych badań	Szt.	4	Dokumentacja własna

Tabela 20 Wskaźniki komunikacji.

Załącznik 6 - Spis tabel

Tabela 1 Powierzchnia obszaru LGD w podziale na gminy.....	4
Tabela 2 Charakterystyka demograficzna obszaru objętego LSR w podziale na płeć i miejsce zamieszkania.....	4
Tabela 3 Wartość wskaźnika G dla gmin objętych LSR.	5
Tabela 4 Zarejestrowane podmioty prowadzące działalność gospodarczą ze względu na liczbę zatrudnionych osób.	14
Tabela 5 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według sekcji PKD.....	16
Tabela 6 Liczba bezrobotnych ze względu na wiek w powiatach, do których należą gminy objęte LSR.	17
Tabela 7 Rynek pracy na obszarze objętym LSR.	18
Tabela 8 Liczba organizacji pozarządowych na obszarze objętym LSR w latach 2009-2014.	19
Tabela 9 Liczba ludności według grup wieku w latach 2013-2014 w gminach objętych LSR.	20
Tabela 10 Analiza SWOT.....	25
Tabela 11 Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników.	40
Tabela 12 Matryca logiczna Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020.....	48
Tabela 13 Powiązanie kryteriów wyboru grantobiorców i operacji z diagnozą.	52
Tabela 14 Monitoring.....	64
Tabela 15 Ewaluacja.....	67
Tabela 16 Plan działania.....	73
Tabela 17 Budżet.....	74
Tabela 18 Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020.....	74
Tabela 19 Plan komunikacji.....	80
Tabela 20 Wskaźniki komunikacji.....	82